

Poy Ta ki Maji la Jəju ki Luki ndangi

Ta ki do Poy Ta ti ki Maji la Jəju ki Luki ndangi

Poy Ta ki Maji la Jəju ki Luki ndangi e ki kare dan Poy ta je ti ki Maji ki ndangi so, adi e Matiye, Marki, Luki ki Ja. Ningə kae ti wa ki j-o-n me makitibi ti la Matiye ka kin ə, ta je ngay ki Luki əl, toi me Poy Ta ti ki Maji la Jəju ki Marki ndangi noo to. J-a j-ingə:

Ja Batisi ki tee ilə mbe tə dəw ki nje ra rəbi no Jəju ti (3.1-20);

Batəm la Jəju ki na ki Su na-e (3.21-4.13);

Kilə je ki Jəju ra-de ki taga ta kəm dije ti donangi Galile ti, adi e kilə mbe Poy Ta ki Maji, ki kaji nje moy je (4.14-9.50);

Jəju osi do rəbi ti, i Galile aw Jorijaləm ti (9.51-19.28). Nə ne kare, Luki tee ki ngan ta je ki rangi ngay ki Marki əl al, tə kuji ta ki do dingəm ti ki Samari ki nje me-maji, kuji ta ki do nje ne kingə ti ki mbə, kuji ta ki do ngon ti ki nje koo maji rəne ki tae ti ə təl re kin, taa ngan ta je ki rangi ngay tə ta kaw Jəju be la Marti əi ki Mari kin je.

Ne je ki Jəju ra-de Jorijaləm ti (19.29-21.38), ki awi biti təli tade do ko je ti ki inge, ki do koye ti (22-23).

Luki təl ta makitibi ləne ki ra nay Paki (24), ningə lo kin ti, əl ta ki do Jəju ti ki, go tee lo koy ti, ingə nje ndo je joo do rəbi ti ki kaw Emawusi nim, əl ta ki do kawə dərə ti nim.

Nɛ ki me makitibi ti lə Luki ki to dangi ki ya Marki, e ta ki Luki əl dɔ kəte ndəy be, ə əl-n ta lə dəw ki makitibi kin sɔbi dɔe nim, gin nɛ ki ndangi-n makitibi kin nim tɔ (1.1-4). Go ngon ta ti kin, Luki ilə ngirə ndangi Poy Ta ki Maji lə Jəju kin ki kər gin nɛ je ki rai nɛ dəkagilo koji Jəju ti əi ki Jə Batisi (1-2). Lo kin ti ə j-a j-ingə ta ki malayka əl ki Mari nim, ta ki dɔ koji Jə batisi ti nim, ta ki dɔ njé kul da je ti ki awi oi Jəju, taa j-a j-ingə pa lə Mari ki osi nim, lə Jakari nim, lə Siməyɔ nim tɔ. Lo kilə ngirə ta ti kin ɔəy ɔa, Luki əl nga dan ta ləne ki ma naje kin ki taga ngata: adi e ngirə Jəju ki j rɔ Luwə ti nim, kee gin koji ti ki rɔjeti lə Isirayəl je nim, kire ki re mbata lə gin dije pəti ki dɔnangi ti ne kin nim tɔ. Lo kin ti, Luki tɔji ndigi ki Luwə ndigi dije ki madide je ooi tode al (njé dɔ səl, ki njé ki dije ɔsi-de ngərangi, ki dəne je, ki njé ndoo je, ki mba je) nim, tɔji rənəl ki bo ki njiyə naa ti Poy Ta ki Maji nim tɔ.

Dan Poy Ta je ti ki Maji ki sɔ, Luki ə ta girəki lie ki ndangi-n makitibi kin to ay njay ngay. Luki dangi makitibi kin adi dije ki əi girəki je ki gəri nɛ madi ngay dɔ nɛ jibəl ɔe ti lə Isirayəl je al, adi ɔr gin ta ləne njɔti njɔti kadi nɛ madi to mba rɔde ti al. Ki rɔ dije ti ki ɔone kin ɔa, Luki ə e Poy Ta ki Maji ki dəw tidə ɔa gər maji ngay nim, a ingə kadi Jəju e NJe kaji dije pəti nim tɔ.

Kilə ngirə ta

¹ Təwopil, dije ngay adi rɔde, ndangi nɛ je ki rai nɛ danje ti ne kin ki goe goe✧. ² NDangi təkɪ, njé

✧ 1:1 Knjk 1.1

ki ooi ne je kin ki kamde ali-je. OOi ki kamde lo kilə ngire ti nu, ə təli njé kilə mbe Poy Ta ki Maji lə Luwə. ³ Be ə, mi ka, m-sangi gin ne je pəti ki rai ne kin, lo kilə ngire ti nu kəre kəre kadi m-o. Ningə go sange ti ki m-sangi, m-o maji ngay kadi, m-ndangi me makitibi ti ki goe goe madi i ki bo Təwopil. ⁴ Lo kin ti, a gər kadi ne ndo je ki ingə-de e ne ndo ki rəjeti.

Ta koji Ja Batisi

⁵ Dəkagilo ti ki *Erodi e-n ngar ki Jude ti, dingəm kare isi nō təe nə Jakari. Jakari e ki kare me buti ti lə nje kijə ne məsi kadi-kare ki bari-e Abiya. Tə nee nə Elijabəti. E ngon dəne ki gin koji ti lə *Aro. ⁶ Jakari əi ki Elijabəti joo pu əi dije ki dana ta kəm Luwə ti. Təli rəde maji ngay go ndu-kun je ti ki go rəbi je ti lə Bəbe pəti. ⁷ Nə ingəi ngon al, tadə Elijabəti e kuji. Ningə e dəkagilo ki, əi joo pu, bugəi ngata. ⁸ NDə kare Jakari isi ra kilə kijə məsi kadi-kare ta kəm Luwə ti, tadə e ndə ra kilə lə buti lie. ⁹ Ningə, ki go rae ti lə njé kijə ne məsi kadi-kare je, kir osi də Jakari ti kadi ur me kəy ti lə Luwə. Ur kəy kadi buki nduji kagi ki əti mbj poro*. ¹⁰ Lok i Jakari a buki nduji kagi ki əti mbj poro kin, kosi dije ngay ai taga ne a əli ta ki Luwə. ¹¹ Loe ti nōo, malayka lə Bəbe tēə həy ki rə Jakari ti, a ki də ji kə lo buki nduji kagi ti be. ¹² Lok i Jakari oo malayka ka kin ningə, ndile tēə ay nay sar, bəl təl-e. ¹³ Nə Malayka əl-e ə nə: «bəl al Jakari, tadə Luwə oo də ndu ta ki əl sie. Nei Elijabəti a oji ngon adi, a ində təe nə Ja. ¹⁴ A e ne rənəl ləi ki bo ngay, taa dije ngay a rai rənəl də koje ti tə. ¹⁵ Tadə a e dəw ki bo ta kəm Bəbe ti. A ay kasi nju al nim, a ay ndəgi

* 1:9 Tēə ki taga 30.7-8

kasi je ki əm əde al nim tə. Loki to me kone ti bəy, NDil Luwə a rose. ¹⁶ A təl ki ngan *Isirayəl je ngay re səde rə Bəbe Luwə ti ləde. ¹⁷ A njiyə ta kəm Bəbe ti ki NDil nim, ki təgi lə nje kəl ta ki ta Luwə ti, Eli nim tə. A njiyə ki NDil nim ki təgi nim mba kadi ilə noji ngan je ki bawde je naa ti. Taa kadi njé də nga je təli njé kaw ki hal lə dije ki dana, mba kadi dije indəi də rəde dana mbata lə Bəbe.» ¹⁸ Jakari dəji malayka ə nə: «Ki go rəbi ki ban ə m-a m-gər-n kadi e ta ki rəjeti ə? Tadə mi ki dəm m-ḡigə, taa nem ka bəle al də lo tə ngata.» ¹⁹ Ba malayka təl əl-e ə nə: «Mi Gabiriyəl, ki nje ra kilə ta kəm Luwə ti. Luwə ilə-m kadi m-əli ta, m-ilə Poy Ta ki Maji kin mbi ti. ²⁰ O maji, a təl mbiki, adi a asi kəl ta madi al, biti kadi ndə ki ne je ki m-əli tae kin rai ne bəy taa. A e be, tadə adi mei də ta je ti ki m-əli kin al. Ne je kin a rai ne dəkagiloe ti ki Luwə əji.»

²¹ Me lo kin ti, kosi je toi ta ngəm ta Jakari ti, ta ndəji-de, tadə Jakari un dəkagilo ngay me kəy ti lə Luwə. ²² Loki ində lo tēē ki taga ki rə kosi je ti ningə, asi kadi əl-de ta al. Loki əl-de ta al, gəri kadi oo ne me ndil ti me kəy ti lə Luwə. Jakari əl-de ta ki jine par, ə isi ki mbiki ti.

²³ Loki təl ta kilə ningə, təl aw me kəy ti ləne. ²⁴ Ba ngay al go ti, nee Elijabəti j səm. Elijabəti bəyə rəne kəy, adi dəw oo-e al, asi nay mi, ə əl ə nə: ²⁵ «Oi maji ki Bəbe ra səm kin. Bəbe ində kəmne gom ti, ər rəsəl dəm ti dan dije ti.»

Ta koji Jəju Kirisi

²⁶ Me nay ti ki kə mehe, Luwə ilə malayka Gabiriyəl me bə bo ti ki təe nə Najarəti, dənangi ti ki Galile. ²⁷ He rə ngon mandi ti madi ki gər ngay

al bəy, ki dɪngəm kare ki təe nə Jisəpi, ki gin koji ti lə *Dabidi uwə dəe. Tə ngon mandɪ ka kɪn nə Mari. 28 Malayka ur kəy go Mari ti əl-e ə nə: «M-uwə jii Mari, j̄ ki ɪngə me-maji ta kəm Luwə ti, Bəbe e naa ti səi.» 29 Ta kɪn əti Mari bəl, adi dəji rəne ta ə nə se gin kuwə ji kɪn e ri wa? 30 Malayka əl-e ə nə: «fəbəl al Mari, tadə ɪngə maji ta kəm Luwə ti. 31 A j̄ səm, a oji ngon ki dɪngəm, a ɪndə təe nə Jəju. 32 A e ki bo, a bari-e NGon lə nje ke də ne je ti pəti. Nɪngə, Bəbe Luwə a ade kimbər ngar lə kae Dabidi. 33 A o bə də gin koji ti lə *Jakobi biti ki nɔ ti. Nɪngə kɔbe lie a ɪndə ngangine al tə.» 34 Mari əl malayka ə nə: «Go rəbi ki ban ə ne je kɪn a rai ne ə? Tadə m-gər ngaw al bəy.» 35 Malayka əl-e ə nə: «NDil Luwə a re dɔi ti, Luwə ki e də ne je ti pəti a buki tɔgine dɔi ti. E mbata kɪn ə, ngon ki a oje j̄ rə Luwə ti, a bari-e NGon Luwə. 36 O noji Elijabəti ki bɪgə wa kɪn ka j̄ səm tə. E ki dije bari-e kuji ka ə yə j̄ səm ra nay mehe kɪn. 37 J̄ səm tadə ne ki dum Luwə goto.» 38 Mari ə nə: «Mi bəə lə Bəbe, maji kadi Luwə ra səm təkɪ tɛɛ-n tai ti.» Loe ti kɪn, malayka iyə Mari ə əti aw.

Mari aw mba də Elijabəti ti

39 Me ndə je ti ki go ti, Mari j̄ taa, aw law law ki dənangi ki mbal je əi ti, me bəe ti ki Jude. 40 Aw ur me kəy ti lə Jakari, uwə ji Elijabəti. 41 Lokɪ Elijabəti oo ndu Mari nɪngə, NGon ki mee ti ədi rəne ndur kuti kuti. Nɪngə NDil Luwə rose tə. 42 Lo kɪn ti, Elijabəti un ndune ki taa, əl Mari ə nə: «Luwə adi maji uri dan dəne je ti pəti. Nɪngə NGon ki to mei ti ka maji ur-e tə. 43 Ra ban ə mi kɪn par, Luwə buki-m ti kədi be biti, adi kɔ Bam re me kəy ti ləm ə? 44 Lokɪ m-o ndui ki uwə-n jim, ngon ki mem ti ədi rəne ndur ki rənəl.

45 I nje maji-kur, tado adi mei kadi ne je ki Babe ali tae a tali tade.»

Pa la Mari

46 Be a Mari a na:

«NGa mem osi pa ila taji do Babe ti.

47 NDilm ra ronol do Luwa ti ki nje kaji-m.

48 Tado Luwa tal kamne oo-n ba lone ki dane ki asi ne madi al.

E be a, kaw ki kate noo,

Dije pati a bari-mi nje maji-kur ki do lo je ki dangi dangi.

49 MBata Luwa ki nje taji pati,

Ra ne je ki ati bal bal mbata ti lam.

Maji kadi tae e ki kay njay.

50 Ninga, kadi me-maji lie to ki do bal je do bal je do dije ti ki nje bal NDile.

51 Luwa oji tagine pati ki taga,

Nje ki ngamede rosi ki kaji ro,

Luwa tind-a-de sane-de.

52 Sur nje taji je tila-de do kimbər ngar je ti lađe,

Ninga nje do sal, un dađe ki taa to.

53 Adi ne kinga rosi ji nje ndoo je,

o tuwa nje ne je jide kare adi awi.

54 Osi sil *Isirayal ki ba kilə lie,

Adi mee ole do me-maji ti ki mbata dije lie.

55 Me ole do ti taki un-n mindine adi kaje je kate nu.

Un adi Abirakam ki gin koji lie ba pati ki no ti.»

56 Mari isi ki Elijabati asi nay mita, ninga tal aw be.

Koji Ja Batisi

57 Dakagilo koji ngon la Elijabati asi, a oji ngon ki dingam. 58 Nje gadi kay je lie ki noje je ooi poy maji ki Luwa ra sie adi rai sie ronol. 59 Loki ndo ki ko jijoo

go koji ngon ti asi ningə, rəi kadi ijəi mətə[☆]. Dije ndigi kadi n-ɓari-e ki tɔ bawe ki Jakari. ⁶⁰ Nə kɔe əl-de ə nə: «Jagi, a ɓari-e nə Ja.» ⁶¹ Ə dije əli Elijabəti əi nə: «Dəw ki gin koji ti ləi ki tɔe to be goto.» ⁶² Lo kin ti, dəji bawe ta ki jide əi nə se ge kadi n-ɓari ngon ka kin nə nɔ wa? ⁶³ Jakari dəji adi rəi ki ba ndangi nɛ adi-e, ningə ndangi nɛ ti: «Tɔe e Ja.» Lo kin ti, ta ndɔji dije pəti. ⁶⁴ Loe ti nɔɔ, ta Jakari tɛɛ, ndone tuti adi əl ta ilə-n tɔji dɔ Luwə ti. ⁶⁵ Nɛ kin ra ɓəl dije pəti ki me ɓe je ti ki dɔ lo ti ki nɔɔ, taa go nangɪ mbal je ti ki Juda pəti, dije əli tae ki lo lo. ⁶⁶ Dije pəti ki ooi poy ta kin ngəmi mede ti, ə əli əi nə: «NGon kin a təl ri ə?» Təki rɔjeti, ji ɓaɓe e dɔe ti.

Pa lə Jakari

⁶⁷ NDil rosi Jakari ki baw ngon, adi əl ta ki ta Luwə ti ə nə:

⁶⁸ Tɔji ki dɔ ɓaɓe ti, ki Luwə lə *Isirayəl, MBata re oo dije ləne, taa-de ilə-de taa.

⁶⁹ E ə tɛɛ ki NJe kaji ki NJe tɔgi gin koji ti lə *Dabidi adi-je.

⁷⁰ Tɛɛ sie təkɪ ilə-n mɓee ki ta njé kəl ta je ki tae ti ki ayi njay, dɔkagilo ti ki mari nu.

⁷¹ NJe kaji ki a taa-je ji njé ɓə je ti ləje ki njé koo kəmje je al pəti.

⁷² E be ə, Luwə tɔji-n me-maji ləne ki rɔ kaje je ti, Nim taa, me ole dɔ kilə mindi ti ki ay njay nim tɔ.

⁷³ Kilə-mindi ki go minde ti ki un adi ka je *Abirakam.

⁷⁴ Kun mindi ki a ra kadi ji ra kilə ɓəə lie ki kanji ɓəl, Loki a taa-je ji njé ɓə je ti ləje.

[☆] **1:59** Ləbətiki 12.3

75 Kadi ji njiyə ta kəme ti, me kay njay ti nim, me ka dana ti nim,

Dəkagilo pəti ki je-n ki dəje taa.

76 I ngonm, a ɓari-ni nje kəl ta ki ta Luwə ti ki e də ne je ti pəti,

MBata a njiyə nɔ ʔabe ti kadi ɪra rəbi lie.

77 Lo kin ti, dije lie a gəri kaji ki aji-de ki go rəbi kiyə go majal je ti ləde kə.

78 Luwə e nje me-maji.

Ki takul me-maji ki koo kəm-to-ndoo lie ə,

Kunji ki dərɔ ti unji-n dəje ti tə kadi be.

79 Kunji kin unji də dije ti ki isi me til ti nim,

Me ndil koy ti nim,

MBa kadi ndər-je ta rəbi, aw səje də rəbi kisi-maje ti.

80 NGon ka kin tɔgi, təl dəw ki mbuji me ndil ti. Ra ɓe dilə mbo ti, bi ti ndə ki tɛɛ-n taga ta kəm Isirayəl ti.

2

Koji Jəju

(Mt 1.18-25)

¹ Dəkagiloe ti kin, nje kəbe ki bo Səjar Ogusiti un ndune kadi rai kər dije ki dənangi ti pəti me makitibi ti. ² Kində tə ki dəsəy kin e dəkagilo ti ki Kiriniwusi e-n nje kəbe dənangi ti ki Siri. ³ Dije pəti awi kadi ndangi təde, Nə nə ka aw ɓe koji-ne ti. ⁴ E be ə, Jisəpi ka i ɓe bo Najarəti ti, dənangi Galile ti, isi aw ɓe bo ti lə *Dabidi, ki ɓari-e Bətıləhəm, dənangi Jude ti. MBata Jisəpi e dəw ki gin koji ti lə Dabidi. ⁵ Awi kadi indəi təde naa ti ki Mari ki nje nongi lie, ki a ki səm.

⁶ Loki əi Bətiləhəm ti n̄ōō bəy n̄ingə, ndə koji ngon lə Mari asi. ⁷ Mari oji ngonne ki dəsəy tə ngon ki d̄ingəm. B̄ir ngon ka kin ki kibi, ilə me n̄e ngəm n̄e kuso ti lə da je, tadə lo ki kadi adi-de toi ti goto me kəy to mba je ti.

NJé kul da je

⁸ NJé kul da je əi me mu ti, də lo ti ki n̄ōō, indəi bi taa isi ngəmi da je ləde kondə. ⁹ N̄ingə yə ooi malayka lə Bəbe t̄ēē h̄oy ki rəde ti. Təb̄a lə Bəbe un̄ji gugi d̄əde, adi bəl təl-de. ¹⁰ Nə malayka əl-de ə n̄ə: «t̄b̄əli al, mbata m-re ki Poy Ta ki Maji kadi madi səsi. Poy Ta ki Maji kin a e n̄e rənəl ki bo ngay mbata ti lə dije p̄əti ki d̄ənangi ti ne. ¹¹ E bone ə oji nje kaji me b̄e ti lə *Dabidi adi səsi. Nje kaji ki e Kirisi, Bəbe. ¹² N̄ingə n̄e ki a igəri-e-n̄ə to kin: A ingəi ngon ki kasi ki b̄iri-e ki kibi, ə iləi-e me n̄e ngəm n̄e kuso ti lə da je.»

¹³ Ta naa ti n̄ōō, kosi njé rə je ki d̄ər̄ə ti, t̄ēēi, indəi rəde naa ti ki malayka ki kare ka kin, n̄ingə osi pa t̄əji Luwə əi n̄ə: ¹⁴ «Təb̄a e ki də Luwə ti ki nje kisi d̄ər̄ə ti taa nu. Taa, kisi maji ki də d̄ənangi ti, ki rə dije ti ki Luwə nd̄igi-de tə.»

¹⁵ Loki malayka je iyəi-de ə t̄əli awi d̄ər̄ə ti gogi, njé ngəm da je əli-naa d̄ənde ti əi n̄ə: «Adi j-awi bit̄i ki Bətiləhəm ti j-oi n̄e ki ra n̄e ə Bəbe t̄ēē ki d̄əe adi-je kin.» ¹⁶ II taai kalangi awi n̄ingə yə, ingəi Mari əi ki Jisəpi, naa ti ki ngon ki kasi ki iləi-e me n̄e ngəm n̄e kuso ti lə da je. ¹⁷ Loki ooi ngon ki kasi ka kin n̄ingə, go ti ər̄i gin n̄e je ki əli-de oji də ngon ki kasi kin. ¹⁸ Dije p̄əti ki ooi ta ki njé ngəm da je ər̄i goe, əti-de bəl. ¹⁹ Mari ngəm n̄e je kin p̄əti mene ti, m̄ər̄ ta də ti ki goe goe. ²⁰ NJé ngəm da je t̄əli gogi ki pa,

ki kilə tɔʒi dɔ Luwə ti tade ti. MBata Luwə adi-de ooi ne je ki mbide je, ki kəmdə je. Ningə ne je ka kin rai ne ki go rəbe ə wa ki malayka ilə-n-de mbəe ka kin tɔ.

Kɔʒi Jəju me kəy kaw-naa ti

²¹ Lokɪ ndɔ ki kɔʒi joo go kɔʒi ngon ti asi, ijəi mɔte✧, ningə indəi tɔe nə Jəju. E tɔ ki malayka əl-de, loki kɔe a ki səme al bəy, kadi tə bəri-e-n. ²² Ningə, loki ndɔ ki e ndɔ kay rɔ ki go ndu-kun ti lə *Moji asi✧, Jisəpi əi ki Mari awi ki ngon ka kin Jorijaləm ti kadi tɔʒi-e Bəbe, ²³ ki go ndange ti ki ndangi me ndu-kun ti lə Bəbe əi nə: «NGan dər je ki dɪngəm pəti a əi ki kindəji dɔde ti mbata lə Bəbe✧.» ²⁴ Nim taa, rəi kadi adi də kərməsi je joo ə se ngan də dum je joo kadi-kare ti, ki go ndange ti ki ndangi me ndu-kun ti lə Bəbe✧.

Pa lə Siməyɔ

²⁵ Dɪngəm kare e Jorijaləm ti nɔɔ tɔe nə Siməyɔ. E dəw ki dana taa e dəw ki nje ra go ndigɪ ti lə Luwə tɔ. Isi nginə ta nje kajɪ *Isirayəl mari nu ba. Ningə NDil Luwə e dɔe ti tɔ. ²⁶ NDil Luwə əl-e kəte ade gər təkɪ n-a n-oy al bitɪ kadi n-oo Kirisi ki Bəbe kəte ki kəme bəy taa n-a n-oy. ²⁷ NDil ɔse kadi aw gin kəy ti lə Luwə, ningə təkɪ njé kɔʒi Jəju awi sie gin kəy ti kadi rai ki go ndu-kun ti lə Bəbe, ²⁸ Siməyɔ taa Jəju jine ti, ningə ilə tɔʒi dɔ Luwə ə nə: ²⁹ «Basine, Bəbe, iyə bəə ləi ade aw majə, ki go ta ti ləi ngata, ³⁰ MBata ka kəmm oo nje kajɪ dije ngata. ³¹ Kajɪ ki ində dɔe dana ta kəm kosi je ti pəti. ³² E kunjɪ ki kadi unjɪ dɔ gin dije ti pəti, taa a e tɔʒi ki dɔ dije ti ləi, Isirayəl tɔ.»

✧ **2:21** Ləbətiki 12.3 ✧ **2:22** Ləbətiki 12.6 ✧ **2:23** Tɔe ki taga 13.2, 12 ✧ **2:24** Ləbətiki 12.8

³³ Ta ki Siməyo əl də Jəju ti əti kəe je ki bawe je bəl.
³⁴ Siməyo tər ndune dəde ti, ningə əl Mari ə nə: «Maji kadi igər maji, ngon ki oje kin a e rəbi kosi nim rəbi ki taa nim lə dije ngay dənangi Isirayəl ti. Taa, re tə nē ki nje re ki ta kasi-naa al tə. ³⁵ A adi gir ta ki ngame dije ti ngay, gine a tee taga. Ningə rəi j wa ti, kiyə rə a gangi ndili dana tə.»

An ra oyo Luwə mbata Jəju

³⁶ Dəne kare ki nje kəl ta ki ta Luwə ti isi noo, təe nə An. E ngon lə Panuwəl, gin koji ti lə Ajər. Loki taa dingəm mandine ti, isi sie asi bəl siri ba par ə ngawe oy. Ningə ki basine kin, An təgi ngay ngata.
³⁷ Bale e də jijoo gide e sə. Nje ngaw koy kin e me kəy ti lə Luwə ki dəkagilo je pəti. Kondə ki kada e me kəy ti lə Luwə, əl sie ta, əgi rəne nē kuso. ³⁸ E be ə, dəkagiloe ti kin, e ka tee noo re tə. Osi pa ilə-n təji də Luwə ti, taa əl ta ki də ngon ti kin dije pəti ki isi nginəi kadi Luwə taa Jorijaləm ji njé bə je ti tə.

³⁹ Loki njé koji Jəju je rai nē je pəti ki go ndu Bəbe ti ningə, təli awi Galile me be bo ti ləde ki Najarəti ti gogi. ⁴⁰ Ningə, ngon ka kin təgi, aw ki singəne. Rosi ki tər, ta me-maji lə Luwə e sie naa ti tə.

Jəju e me kəy ti lə Luwə loki bale e dəgi gide e joo

⁴¹ Də bəl je pəti, njé koji Jəju awi lo ra nay ti ki bəri-e nay paki. ⁴² Loki Jəju ra bəl dəgi gide e joo ningə, awi ki njé koji-ne je lo ra nay ti təkisi rai kəte kəte go kuji rae ti✧. ⁴³ Ningə, loki ndə ra nay tigə bə, njé koji Jəju je isi təli gogi, nə Jəju nay gogi Jorijaləm ti, ki kanji kadi njé koje je gəri go. ⁴⁴ Njé koji Jəju je ooi nə Jəju nay nja madide je ti ki uni səde rəbi, adi

✧ 2:42 Tee ki taga 12.1-27; Dətarənom 16.1-8

njiyæi ndo kare bøy taa ilæi ngiræ sange dan nojide je ti ki madide je. ⁴⁵ Sangi-e, næ sangi-e pi ingæi-e al. Loki ingæi-e al, tæli tui dæde awi Jorijalæm ti gogi sange ti. ⁴⁶ Sangi-e biti ndo ki ko mitæ ningæ yæ, ingæi-e, isi gin kæy ti læ Luwæ dan njé ndo ndu-kun je. Isi dande ti, isi ur mbine oo-n ta je ki isi æli tæ, dæji-n-de ta tæ. ⁴⁷ Di je pæti ki ooi ta kæl Jæju kin, nê gær lie, ki ta ki tur lie, æti-de bæl ngay. ⁴⁸ Loki njé koje je ooi-e, æti-de bæl ngay, adi kœ æl-e æ næ: «NGonm, ra ban æ ira sæje nê be æ? O je ki bawi, j-a ta sangi ti ki nœ kæmje ti.» ⁴⁹ Ningæ æl-de æ næ: «tsangi-mi ki mba ri æ? Sæbi kadi m-ra kilæ gin kæy ti læ Bai kin, igæri æ se igæri al æ?» ⁵⁰ Næ njé koje je gæri me ta lie kin al.

⁵¹ Ningæ go ti, Jæju tæl aw sæde Najaræti ti gogi. Jæju tæl ræne go ta ti læ njé koji-ne je. Kœ ngæm nê je pæti ki rai nê kin mene ti. ⁵² Jæju tægi daræne ti nim, me gosi ti nim tæ, adi ingæ maji ta kæm Luwæ ti nim, ta kæm di je ti nim pæti.

3

Jæ ilæ mbæ Poy Ta ki Maji (Mt 3.1-12; Mk 1.1-8; Jæ 1.19-28)

¹ Dækagiloe ti kin, nje kœbe ki bo Sæjar, ki bari-e næ Tibær o be bal dægi gide e mi. Ningæ Pœsi *Pilati æ e nje kœbe dænanægi ti ki Juda, *Erodi e ngar dænanægi ti ki Galile, Pilipi ki ngon kœ Erodi e ngar dænanægi ti ki Iture ki dænanægi ki Tirakonitidi, ningæ Lisaniyasi e ngar dænanægi ti ki Abilæn tæ. ² An æi ki Kayipi æ æi njé kijæ nê mæsi kadi-kare je ki bo ki dækagiloe ti nœ. Ningæ, dækagiloe ti nœ kin, Jæ ki ngon læ Jakari e dilæ lo ti æ Luwæ æl-e ta. ³ Jæ aw dænanægi Jurde ti pæti, ilæ mbæ æ næ: «tyæi go ræbi njiyæsi je ki majal kæ, adi

rai səsi batəm, mba kadi Luwə iyə-n go majal je ləsi kɔ.» ⁴ Ra təkɪ ndangi me makitibi ti lə nje kəl ta ki ta Luwə ti, Ejay, əi nə:

«NDu dəw madi ɓa dilə lo ti ə nə:
Irai go rəbi lə 'Babe!

Irai go rəbi lie adi a njururu.

⁵ Uti bole ɓe je adi asi naa,

Ikəsi dɔ mbal je ki dɔ gadi je adi asi ta nangɪ bərərə;

Irai rəbi je ki rugɪ gɔndi gɔndi adi a njururu;

Irai rəbi kəkirɔ je adi osi naa ti lay.

⁶ Lo kin ti, dije pəti a gəri kaji ki Luwə aji-je✧.»

⁷ Kosi dije ki rəi kadi Jə rade batəm, Jə əl-de ə nə:

«Səi njé man majal tə li je be kam, nə ə əl səsi kadi

ayɪ-naa wongɪ lə Luwə ki a re ə? ⁸ Maji kadi kilə rasi

təji kadi səi dije ki iyəi pa njiyəsi je ki majal kɔ. Ningə

oti kadi əli mesi ti əi nə: “Je ngan ka *Abirakam.”

MBata, Luwə asi kadi a təl gajɪ mbal je kam ngan ka

Abirakam ti kare. ⁹ Ki ɓasine kin, kingə e ɓasi kadi

tigə ngirə kagi je gangɪ ngata. Kagi ki ra ki andi maji

al ə, a tigəi-e kadi iləi-e me por ti kɔ.»

¹⁰ Kosi dije dəji Jə əi nə: «E ri ə kadi ji ra ə?» ¹¹ Ə

Jə əl-de ə nə: «Dəw ki aw ki kibi joo ə, maji kadi adi

kare dəw ki aw-n al, ningə dəw ki aw ki ne kuso ə,

maji kadi ra-n ki e ki aw-n al tɔ.»

¹² *NJé taa la-mbə je ka, rəi kadi Jə rade batəm tɔ.

Ningə dəji Jə əi nə: «Nje ndo, e ri ə kadi ji ra ə?» ¹³ Ba

Jə əl-de ə nə: «Itaai la al dɔ e ki dəji səsi kadi itaai kin

al.»

¹⁴ Asigar je ka dəji əi nə: «NGa je, e ri ə kadi ji ra

ə?» Jə əl-de ə nə: «Indəi tɔgɪ dɔ dəw ti itaai la lie al,

taa, itəti ta ngom indəi dɔe ti al tɔ. Ai dɔ la nay ti ləsi

wa kin par.»

✧ 3:6 Tɛɛ ki taga 40.3-5

Jā ilā mbē lā dāw ki a re gone ti

¹⁵ Dōkagiloe ti kin, dije isi ngināi dāw ki a re, adi dāji rōde ta se Jā e Kirisi ki Luwā kote al biti wa?

¹⁶ Ə Jā əl dije pəti ə nā: «Mi, m-ra səsi batəm me man ti, nā dāw madi a re gom ti nōo, a ra səi batəm me NDil Luwā, ki me por ti. E dāw ki tōge əti bəl, itə-m say, kilā sa lie ka m-asi tuti al. ¹⁷ Dāw kin uwā kee to ne jine ti kadi to-n kə ko ki maji, əy me dam ti, ɓa ilā tise por. E por ki a oy al ratata.»

¹⁸ Jā adi dije ta kōji je ki rangi ngay, ilā-n-de mbē Poy Ta ki Maji.

¹⁹ Ne kare bəy, Jā kəl ki *Erodi ki e nje kōbe dānangi ti ki Galile, mbata taa ki taa Erodiyadi ki ne ngokone nim, taa ra ne je ki rangi ki majal ngay nim to. ²⁰ Nə, ne je ki go ti al pəti ki Erodi ra kin ka, təl uwā Jā dangay ti dō ti bəy.

Jəju ra batəm

(Mt 3.13-17; Mk 1.9-11)

²¹ Loki dije pəti rai batəm ningə, Jəju ka ra batəm to. Ə Loki isi əl ta ki Luwā ɓa, ta dōrə tē. ²² NDil Luwā, risi tə də dum be isi dōe ti. Ningə, ndu ta madi tē dōrə ti, ə nā: «I NGonm ki nje ndigi ləm, ki i ne rōnəl ləm ki bo ngay.»

Gin ka lə Jəju

(Mt 1.1-17)

²³ Jəju ilā ngirə kilā ləne, loki ɓale e kuti mitə. Ki go gər-e ti ki dije gəri, Jəju e ngon lə Jisəpi, Jisəpi ki ngon lə Əli, ²⁴ Ningə Əli e ngon lə Mata, Mata e ngon lə *Ləbi, Ləbi e ngon lə Məlsi, Məlsi e ngon lə Yanay, Yanay e ngon lə Jisəpi, ²⁵ Jisəpi e ngon lə Matatiyasi, Matatiyasi e ngon lə Amosi, Amosi e ngon lə Nawim, Nawim e ngon lə Əsili, Əsili e ngon

lə Nagay, ²⁶ Nagay e ngon lə Mati, Mati e ngon lə Matatıyasi, Matatıyasi e ngon lə Səməyin, Səməyin e ngon lə Yosəki, Yosəki e ngon lə Yoda, ²⁷ Yoda e ngon lə Yowana, Yowana e ngon lə Rəsa, Rəsa e ngon lə Jorobabəl, Jorobabəl e ngon lə Salatıyəl, Salatıyəl e ngon lə Nəri, ²⁸ Nəri e ngon lə Məlki, Məlki e ngon lə Adi, Adi e ngon lə Kosam, Kosam e ngon lə Elmadam, Elmadam e ngon lə Ər, ²⁹ Ər e ngon lə Jəju, Jəju e ngon lə Eliyəjar, Eliyəjar e ngon lə Yorım, Yorım e ngon lə Mata, Mata e ngon lə Ləbi, ³⁰ Ləbi e ngon lə Sıməyo, Sıməyo e ngon lə Juda, Juda e ngon lə Jisəpi, Jisəpi e ngon lə Yonam, Yonam e ngon lə Eliyakım, ³¹ Eliyakım e ngon lə Mələya, Mələya e ngon lə Məna, Məna e ngon lə Matata, Matata e ngon lə Nata, Nata e ngon lə *Dabıdi, ³² Dabıdi e ngon lə Jəse, Jəse e ngon lə Obədi, Obədi e ngon lə Bowajı, Bowajı e ngon lə Sala, Sala e ngon lə Naso, ³³ Naso e ngon lə Aminadabi, Aminadabi e ngon lə Adımın, Adımın e ngon lə Arni, Arni e ngon lə Əsırom, Əsırom e ngon lə Pərəsi, Pərəsi e ngon lə Juda, ³⁴ Juda e ngon lə *Jakobi, Jakobi e ngon lə *Isaki, Isaki e ngon lə *Abırakam, Abırakam e ngon lə Təra, Təra e ngon lə Nawor, ³⁵ Nawor e ngon lə Sərugı, Sərugı e ngon lə Rəwu, Rəwu e ngon lə Peləgi, Peləgi e ngon lə Ebər, Ebər e ngon lə Səla, ³⁶ Səla e ngon lə Kaynam, Kaynam e ngon lə Arpasadi, Arpasadi e ngon lə Səm, Səm e ngon lə Nuwe, Nuwe e ngon lə Ləməki, ³⁷ Ləməki e ngon lə Matusaləm, Matusaləm e ngon lə Ənəki, Ənəki e ngon lə Yərədi, Yərədi e ngon lə Malələl, Malələl e ngon lə Kaynam, ³⁸ Kaynam e ngon lə Ənosi, Ənosi e ngon lə Səti, Səti ki ngon lə Adam, Adam ki ngon

lə Luwə.

4

Su na Jəju

(Mt 4.1-11; Mk 1.12-13)

¹ Go NDil Luwə ti ki rosi Jəju, Jəju təl ta ba Jurde ti re. Təl re ningə, NDil Luwə ɔr nɔe aw sie dilə lo ti.

² Su na-e ndɔ dəsɔ dilə lo ti. NDɔ ki Jəju ra dəsɔ kin, uso ne madi al, adi ɓo ra-e. ³ Nɔɔ be, su əl-e ə nə: «Re j̄ NGon lə Luwə ə, adi mbal kin adi təl mapa adi m-o.» ⁴ Ə Jəju təl əl-e ə nə: «NDangi me makitibi ti lə Luwə əi nə: Dəw a isi ki done taa ki takul ne kuso par al☆.»

⁵ Su aw ki Jəju dɔ lo ti taa, ɓa ki kəm ki kində jipi, oje kɔbe je ki dɔnangi ti ne pəti ade oo. ⁶ Loki oje ningə, təl əl-e ə nə: «M-a m-adi tɔgi dɔ kɔbe je ti kin ki ne kingə je ki me ti pəti. Tado e ne ki adi-mi me jim ti, ningə dəw ki mem ndigi ə m-ade. ⁷ Re j̄, ɔsi məkəsi nangi nɔm ti ə, m-a m-adi ba pəti tə yai.» ⁸ Jəju təl əl-e ə nə: «NDangi me makitibi ti lə Luwə əi nə: “A ɔsi məkəsi nangi nɔ Babe Luwə ti lai, ningə e ki karne ba par ə a re nɔe ti kadi igose.”☆»

⁹ Go ti gogi, su aw ki Jəju Jorijaləm ti, aw sie jam dɔ kəy ti lə Luwə taa. Loki aw sie taa, ningə əl-e ə nə: «Re j̄ NGon lə Luwə ə, iyə jii taa ɔsi adi m-o, ¹⁰ tado ndangi me makitibi ti lə Luwə əi nə: Luwə a adi ndune malayka je ləne kadi tə indai kəmde goi ti. ¹¹ Bəy taa, a lai-ni dajide ti, mba kadi njai tigə mbal al☆.» ¹² Jəju təl əl-e ə nə: «NDangi me makitibi ti lə Luwə əi nə: “A na Babe Luwə lai al”☆.» ¹³ Loki

☆ **4:4** Dətarənom 8.3   ☆ **4:8** Dətarənom 6.13   ☆ **4:11** Pa je 9.11-12   ☆ **4:12** Dətarənom 6.16

su tigə ki ne na je ki kadi n-na-n Jəju 6a, ər rone gogi say rəe ti. Ɔr rone nginə-n dəkagilo ki rangi.

Jəju ilə ngirə kilə Galile ti

(Mt 4.12-17; Mk 1.14-15)

¹⁴ Lo kin ti, Jəju təl Galile. Re ki tōgi ki j rə NDil Luwə ti. Tə Jəju 6a ki də lo je ki noo pəti. ¹⁵ NDo ne me kəy kaw-naa je ti lə *Jipi je. Dije pəti iləi tōji dəe ti.

Dije ki Najarəti ti mbati taai ne ndo lə Jəju

(Mt 13.54-58; Mk 6.1-6)

¹⁶ Jəju aw Najarəti ti, ki e 6e ki tōgi ti. Təki isi ran kəte kəte, loki ndə taa kəə asi ningə, Jəju aw kəy kaw-naa ti lə *Jipi je. Jəju j taa kadi n-tidə makitibi. ¹⁷ Loki j taa, adi-e makitibi lə nje kəl ta ki ta Luwə ti Ejay, ki kəi. Jəju rirə makitibi ka kin ningə, ingə ta ki ndangi əi nə:

¹⁸ «NDil lə Babe e dəm ti,

Babe kəti-m kadi m-ilə mbe Poy Ta ki Maji njé ndoo je.

Babe ilə-m kadi m-əl dangay je ta tēde kəy dangay ti,

Kadi m-əl njé kəm tə je təki, kəmde a oo lo.

Kadi m-taa njé ki dije isi indəi kəmde ndoo m-ilə-de taa.

¹⁹ Kadi m-ilə mbe 6al me-maji lə Babe kin.»

²⁰ Go ti, Jəju kə makitibi ka kin, ningə təl-n adi nje kilə ki me kəy ti, ə isi nangi kadi əl ta. Dije pəti ki me kəy kaw-naa ti buki kəmde ki dəe ti.

²¹ Lo kin ti, Jəju əl-de ə nə: «Ta ki oi kin, təl tane dəsi ti 6one.» ²² Dije pəti mai naji lə Jəju, taa mbe me-maji ki tē tae ti əti-de 6əl ki dum tə, adi əli-naa əi nə: «Ma, e ngon lə Jisəpi rəje ti ne al a?» ²³ Be ə Jəju əl-de ə nə: «M-gər kadi a əli-mi kuji ta ki ə nə: “I nje

ra dije moy, aji r̄oi i wa,” kin. A əli-mi əi n̄ə: “J-o poy n̄e je p̄əti ki ira Kap̄ərnayim ti kin, ə ira b̄e koji ti ne be t̄ə adi j-o.”» ²⁴ J̄əju t̄əl əl-de b̄əy ə n̄ə: «M-əl səsi ta ki r̄əjeti, nje k̄əl ta ki ta Luw̄ə ti ki b̄e koje uwe r̄əne ti maji goto. ²⁵ Ki r̄əjeti, d̄əkagilo ti l̄ə nje k̄əl ta ki ta Luw̄ə ti Eli, n̄j̄e ngaw koy je əi ngay *Isirayəl ti. N̄ə loki ndi ədi d̄ənan̄gi ti al b̄əl m̄it̄ə ki nusi, ə b̄o o ki d̄ənan̄gi p̄əti[☆], ²⁶ d̄əw kare dande ti ki Luw̄ə il̄ə Eli r̄əe ti goto. E nje ngaw koy ki Sar̄əpita ti, d̄ənan̄gi ki Sid̄o ti yo ə Luw̄ə il̄ə Eli ki r̄əe ti[☆]. ²⁷ N̄j̄e ban̄ji je ka əi ngay Isirayəl ti d̄əkagilo ti l̄ə Elije t̄ə, n̄ə e ki kare ki kadi Luw̄ə ər ban̄ji r̄əe ti goto. E Nama ki S̄iri ti yo ə Luw̄ə ər ban̄ji r̄əe ti[☆].» ²⁸ Loki dije ki isi gin k̄əy kaw-naa ti ooi ta kin, wonḡi t̄əl-de p̄əti. ²⁹ Lo kin ti, j̄i taai tuw̄əi J̄əju me b̄e bo ti k̄ə, n̄inḡə awi sie jam d̄ə mbal ti ki ind̄əi b̄e bo ti. Awi sie ti mba kadi n-suri-e n-l̄əi-e n-t̄əli-e k̄ə. ³⁰ N̄ə J̄əju ur dande ti aw.

*D̄inḡəm ki nd̄il ki majal ra-e
(Mk 1.21-28)*

³¹ J̄əju aw Kap̄ərnayim ti, ki e b̄e bo ki d̄ənan̄gi Galile ti. J̄əju ndo n̄e dije nd̄ə taa k̄əə ti. ³² N̄e ndo lie əti dije b̄əl ki dum. Əti-de b̄əl ki dum tad̄ə əl ta ki t̄əgi ki j̄i r̄ə Luw̄ə ti. ³³ N̄inḡə, d̄əw madi kare ki nd̄il ki majal ra-e, isi me k̄əy kaw-naa ti l̄əde n̄oq̄, n̄o ki ndune ki bo ə n̄ə: ³⁴ «J̄əju ki Najar̄əti, ri ə ige r̄əje ti ə? Ire mba kadi ituji-je a? M-ḡər-i maji: j̄i ki Kay njay l̄ə Luw̄ə.» ³⁵ J̄əju ndanḡi nd̄il ki majal ki t̄əḡine ə n̄ə: «Uti tai, ə it̄eə k̄ə r̄ə d̄inḡəm ti kin.» Lo kin ti, nd̄il ki majal bi d̄inḡəm ile dande ti, n̄inḡə t̄eə r̄əe ti

☆ 4:25 1 NGar je 17.1 ☆ 4:26 1 NGar je 17.8-16 ☆ 4:27 2 NGar je 5.1-14

ki kanji kade ko. ³⁶ Ne kin ati dije pæti bæl, adi dæjinaa ta dande ti ai næ: «Ta kin e ta ki ban æ æti bæl be æ? Dæw kam aw ki tægi kœbe dæ ndil je ti ki majal, ndangi-de ki tægi ki i rœ Luwæ ti adi tægi kœ!» ³⁷ E be æ, tœba læ Jæju sane ki dœnangi ki noo pæti.

*Jæju adi rœ nga njé moy je ngay
(Mt 8.14-17; Mk 1.29-34)*

³⁸ Loki Jæju i kœy kaw-naa ti læ *Jipi je, aw me kœy ti læ Simo. Mæm Simo ki dæne, moy ra-e, rœe tingæ ngay. Be æ, æli Jæju kadi ra ne madi mbata ti lie. ³⁹ Jæju rugi rœne dæe ti, ndangi rœ ki tingæ ngay ka kin adi iye. Kalangi ba go ti, mæm Simo i taa ra ne kuso adi-de.

⁴⁰ Lo solœ, ta kadi kur ti, dije pæti ki awi ki dije ki moy je ki dangi dangi rai-de, ræi sæde rœ Jæju ti. Jæju indæ jine dœde ti kare kare pæti adi ingæi rœ nga.

⁴¹ NDil je ki majal ka tægi rœ dije ti ngay ki no tade ti ai næ: «I NGon læ Luwæ!» Næ Jæju indæ tægi dœde ti, adi-de ta ræbi kadi æli ta al, tadœ gæri-e bœti kadi e Kirisi.

*Jæju ilæ mbœ Poy ta ki Maji me kœy kaw-naa je ti
(Mk 1.35-39)*

⁴² Loki lo ti, Jæju tægi me œe bo ti aw dilœ lo ti. Kosi dije ngay sangi-e, awi ingæi-e. Loki ingæi-e, ndigi kadi n-uwæi-e nangi rœde ti kadi tæ aw lo al. ⁴³ Næ Jæju æl-de æ næ: «Sœbi kadi m-ilæ mbœ Poy Ta ki Maji ki oji dœ kœbe læ Luwæ ndægi œe bo je ti tœ, tadœ e ki mbata ta kin æ Luwæ ilæ-m.» ⁴⁴ E be æ, Jæju ilæ-n mbœ Poy Ta ki Maji me kœy kaw-naa je ti læ *Jipi je dœnangi Jude ti.

5

*Dije ki dɔsɔy ki Jəju ɓar-de**(Mt 4.18-22; Mk 1.16-20; Jə 21.1-11)*

¹ NDɔ kare, Jəju e ɓasi kadi ba bo ti ki Gənəjarəti ti. Kosi dije uwəi-naa gəi gide mba kadi n-ooi ta lə Luwə. ² Lo kin ti, Jəju oo to je joo ki isi ngangɪ ba ti. Əi to je ki njé ndɔ je ki me ti indəi-de ə awi a togi bandi je ləde. ³ Jəju al me to ti ki kare ki e yə Simɔ, ningə əl Simɔ ade iyə ngangɪ ba ə aw ki dana ndəy. Go ti, Jəju isi nangɪ me to ti ndo ne kosi dije. ⁴ Loki əl ta oy ningə, əl Simɔ ə nə: «Aw ki dana lo ki man u ti, ə iləi bandi je ləsi indɔi kanji je.» ⁵ Simɔ təl əl-e ə nə: «Bəfə, j-ilə bandi ndɔ biti lo ti, nə kanji kare ka j-ingə al. Nə təkɪ e j ə idəji-m, m-a m-ilə bandi təkɪ əl-m.» ⁶ Loki iləi bandi je ləde, ɔyi kanji kəy ki to ɓəl, adi bandi je ləde ka ge gangi. ⁷ Lo kin ti, dəji madide je ki əi me to ti ki nungɪ kadi rəi rai səde. Madide je rəi, adi ɔyi kanji ka kin rosi to je ki joo. Kanji rosi to je adi to je awi tə ndui man. ⁸ Loki Simɔ oo ne kin, osi, ɔsi məkəsine nangɪ nɔ Jəju ti əl-e ə nə: «Bəfə, ɔsi rəi ngərəngɪ rəm ti, tadɔ mi nje ra majal.» ⁹ Simɔ ki made je ki əi sie, ɓəl rade ɔji-n go kanji ki ɔyi me bandi ti to ɓəl ngay. ¹⁰ Jaki ki Jə ki ngan lə Jəbəde ki əi ki Simɔ ka ɓəl rade tɔ. Ə Jəju əl Simɔ ə nə: «Adi ɓəl rai al, kaw ki kəte nɔɔ, e dije ngata ə a isa-de.» ¹¹ Lo kin ti, təlɪ rəi ki to je ngangɪ ba ti, ningə iyəi ne je pətɪ ə uni go Jəju tə njé ndo je lie.

*Jəju nga nje banji kare**(Mt 8.1-4; Mk 1.40-45)*

¹² NDɔ ki rangi, Jəju e me ɓe bo ti kare, ningə dɪngəm kare ki banji ra-e tee nɔɔ re. Loki oo Jəju ningə, osi ki ta kəmne nangɪ nɔe ti, nɔ ki dəe ti ə

nə: «Babe, re indigi ə a adi banji ləm ur, kadi rəm ay njay.» ¹³ Jəju ilə jine ɔde-n ningə əl-e ə nə: «M-ndigi, ə kadi banji ləi ur, adi rəi ay njay.» Ba ta naa ti nɔɔ par ə banji ur, adi rəe ay njay. ¹⁴ Go ti, Jəju ade ndune kadi əl tae dəw madi al, ningə əl-e ə nə: «Nje kijə ne məsi kadi-kare yo ə aw ɔje rəi, ningə adi kadi-kare təkɪ ndu-kun ti lə *Moji dəji-n☆. İra be mba kadi gəri təkɪ banji ləi ur adi ingə rɔ nga.»* ¹⁵ Tɔba lə Jəju sane ki lo lo adi dije rəi kosi kosi mba kadi n-ooi ta lie je kadi aji-n-de dɔ moy je ti ləde je. ¹⁶ Nə Jəju ɔr rəne aw lo je ti ki to dilə mba kəl ta ki Luwə.

Jəju nga dəw ki nje rə koy njururu
(Mt 9.1-8; Mk 2.1-12)

¹⁷ NDɔ kare Jəju isi ndo ne dije ningə, *Parisi je ki njé ndo ndu-kun je isi dan dije ti nɔɔ tɔ. Dije ii ki ngan be je pəti ki dɔnangɪ Galile ti, ki dɔnangɪ Jude, ki be bo Jorijaləm. Babe ɔji tɔgine me kaji njé moy je ti. ¹⁸ Lo kin ti, dije madi oti dəw kare ki rəe oy njururu, me ne koti njé moy je ti, rəi sie rɔ Jəju ti. Sangi rəbi kadi n-awi sie kəy n-iləi-e nɔ Jəju ti. ¹⁹ Nə gəri rəbi ki kadi awi sie al, tadɔ dije əi ngay. Be ə, ali taa, rai bole dɔ kəy ti ningə, iləi nje moy ki ne koti njé moy je, iləi-e dan kosi dije ti nɔ Jəju ti. ²⁰ Loki Jəju oo kadi-me ləde ningə, əl dingəm ə nə: «Majal je ləi e ki kiyə go kɔ.» ²¹ NJé ndo ndu-kun je lə Luwə ki Parisi je iləi rɔde məri ta ningə əli əi nə: «Dəwe kam e nə ə əl ta ki mal dɔ Luwə ti be ə? Luwə ki karne ba par ə asi kiyə go majal je lə dije kɔ, dəw ki rangɪ

☆ 5:14 Ləbətiki 14.2-32 * 5:14 Ki go jibəl ra-e ti lə Jipi je, nje banji e dəw ki dije ooi-e kadi ay njay al, adi asi kadi aw lo ne ra je ti ki 6a tɔ Luwə al.

goto.» ²² Jəju gər mər ta je ləde ki mede ti adi əl-de ə nə: «Ra ban ə isi iməri ta je ki be kin mesi ti ə? ²³ Kəl dəw kə nə: “Majal je ləi e ki kiyə go kə” ɓa ngə ngay al ə se, kəl-e kə nə: “I taa ə injiyə” ɓa ngə ngay al ə? ²⁴ Re e be ɓa, m-a m-ɔji səi təkɪ mi NGon Dəw, m-aw ki tɔgi dɔnangi ti ne, mba kadi m-iyə-n go majal je lə dije kə.» Ningə, Jəju əl nje rə koy njururu ə nə: «I taa, un tuwə ləi, ə aw ɓe.» ²⁵ Ta naa ti noo, dingəm ka kin i taa ta kəm dije ti pəti, un tirə ki kəte to ti, ə tɛɛ aw ɓe ki kilə tɔji dɔ Luwə ti tane ti. ²⁶ Dije pəti, ne kin əti-de ɓəl adi iləi tɔji dɔ Luwə ti. ʔəl rosi mede adi əli əi nə: «J-o ne ki mba ɓone.»

Jəju ɓar Ləbi

(Mt 9.9-13; Mk 2.13-17)

²⁷ Go ti Jəju tɛɛ ningə yə oo dəw kare ki nje taa la-mbə kadi njé kɔɓe je ki ɓari-e nə *Ləbi, isi me kəy taa la-mbə ti. Loki oo Ləbi ningə əl-e ə nə: «Un gom.»

²⁸ Ningə Ləbi iyə ne je pəti, ə i taa un go Jəju.

²⁹ Go ti, Ləbi ra ne kuso ki bo ngay me kəy ti ləne, ɓar-n Jəju. Lo ne kuso ti kin, njé taa la-mbə je, ki ndəgi dije ki rangi əi səde titi noo. ³⁰ *Parisi je ki njé ndo ndu-kun je ɓai ta, əli njé ndo je lie əi nə: «Ra ban ə isi usoi ne je, ayi-naa je ki njé taa la-mbə je, ki njé ra majal je ə?» ³¹ Jəju un ta əl-de ə nə: «E dije ki njé moy je ə a sangi dəw ki nje ra moy, ɓi e njé rə nga je ə a sangi dəw ki nje ra moy, al. ³² Ningə, m-re mba ɓar dije ki dana al, nə m-re mba dije ki njé ra majal je yo mba kadi iyəi kilə rade je ki majal.»

Jəju əl ta ki dɔ kɔgi rə ne kuso ti

(Mt 9.14-15; Mk 2.18-20)

³³ Njé ki madi je əli Jəju əi nə: «Taa taa, njé ndo je lə Jə Batisi əi ki njé ndo je lə *Parisi je isi iyəi ta ne

kuso, taa isi əli ta ki Luwə tə, ə njé ki yai je, isi usoi ne je, ayi-naa man je.» ³⁴ Ə Jəju əl-de ə nə: «A asi kadi əgi dije ki bari-de lo ne kuso taa-naa ti kuso ne a? Dəkagilo ki nje taa dəne isi-n səde naa ti kin, a asi kəgi-de kuso ne al.» ³⁵ NDə je a rəi nqə kadi a uni-e tade ti ningə tə, a iyəi ta ne kuso.

Nə ndo lə Jəju aw naa ti ki kəki ne ndo lə Parisi je al

(Mt 9.16-17; Mk 2.21-22)

³⁶ Jəju əl-de kuji ta kare ə nə: «Dəw a gangi ta kibi ki sigi kadi ilə-n kəm e ki kəke al. Re e be ə, kibi ki sigi a e ki gangi kə, ningə ta kibi ki sigi ka kin uwəi naa ki ki kəke al bəy tə, adi joo pu təl ne ki tuji. ³⁷ Taa, dəw a un kasi kandi nju ki ki i al bəy uti me mbu nda je ti ki kəke al. Re e be ningə, loki kasi a i ba mbu nda je a ndui, kadi kasi lo kə. Ningə mbu nda je təli ne ki tuji kə. ³⁸ Be ə, re kasi kandi nju i al bəy ba, maji kadi mbu nda je əi ki sigi taa. ³⁹ Loki dəw ay kasi kandi nju ki i ningə, a ge e ki i al bəy al ngata. Tado dije əli əi nə: “Kasi ki i ə maji”.»

6

Ta lə Jəju də ndə taa kəə ti

(Mt 12.1-8; Mk 2.23-28)

¹ NDə kare, Jəju ində də me ndər gəme je ti. E ndə taa kəə lə *Jipi je. Ningə, njé ndo je lie ki əi sie, gangi də ko je jide ti, təmi usoi. ² Ə *Parisi je madi əli-de əi nə: «Ra ban ə irai ne ki kadi dəw ra ndə taa kəə ti al be ə?» ³ Jəju əl-de ə nə: «Itidəi ne ki ngar *Dabidi ra loki bə ra-de ki dije ki goe ti kin al biti a? ⁴ Dabidi ur

✧ 6:2 Teə ki taga 34.21

me kəy ti lə Luwə, un mapa ki dije adi Luwə kadi-kare ti uso✧, ningə təl-n adi dije ki goe ti usoi tə. Usoi mapa ki e ne ki sɔbi kadi njé kijə ne məsi kadi-kare je par ə usoi✧.» ⁵ Jəju təl əl-de bəy ə nə: «Mi *NGon dəw m-aw ki tɔgi dɔ ndɔ taa kəə ti.»

*Jəju adi rɔ nga dingəm ki jie oy njururu
(Mt 12.9-14; Mk 3.1-6)*

⁶ *NDɔ taa kəə ki rangi, Jəju aw kəy kaw-naa ti lə *Jipi je, ndo ne dije. Ningə dingəm kare ki ji koe oy njururu, e me kəy kaw-naa ti noo. ⁷ NJé ndo ndu-kun je ki *Parisi je isi jəke isi indəi kəmdə kadi n-ooi se Jəju a adi dingəm kin rɔ nga ndɔ ta kəə ti lə Jipi je wa? E ta bole ki isi sangi kadi n-ingəi ba n-indəai ta dɔe ti. ⁸ Nə Jəju gər mər ta je ləde, adi əl dingəm ki jie oy njururu ka kin ə nə: «I taa, a dana ta kəm dije ti pəti.» Dingəm j a taa. ⁹ Ningə Jəju təl dəji ndəgi dije ə nə: «M-dəji səsi m-o, e ri ə maji kadi dəw ra ndɔ ta kəə ti ə? Kadi dəw ra maji ə se kadi ra majal ə? Kadi dəw nagı madine ta yo ti ə se kadi iyə adi tuji kə ə?» ¹⁰ Jəju ində kəmnə gɔ-n-de ba pəti, ningə əl dingəm ka kin ə nə: «tsurə jii.» Dingəm surə jine, ningə jie təl to maji kare. ¹¹ Wongi təl njé ndo ndu-kun je ki Parisi je, adi əli-naa ta dande ti dɔ ne ti ki kadi n-rai ki Jəju.

*Jəju mbəti njé ndo je ləne ki dɔgi gide e joo
(Mt 10.1-4; Mk 3.13-19)*

¹² Me ndəe je ti kin, Jəju aw dɔ mbal ti mba kəl ta ki Luwə. Əl ta ki Luwə kondɔ bitı lo ti. ¹³ Lɔki lo ti, Jəju bar njé ndo je ləne. Ningə mbɔ njé ndo je ti kin ə, mbəti-de dɔgi gide e joo, bar-de njé kaw kilə je. ¹⁴ Adi e Simo, ki ində tɔe nə Piyər əi ki

✧ 6:4 1 Samiyəl 21.2-7 ✧ 6:4 Ləbətiki 24.9

ngokone Andire, ki Jaki, ki Ja, ki Pilipi, ki Batilami, ¹⁵ ki Matiyee, ki Tomasi, ki Jaki, ki ngon la Alpe, ki Simo ki bari-e daw ki e mbo nje ro mbata kinga do la be la de ti, ¹⁶ ki Judi ki ngon la Jaki, taa Judasi Isikariyoti ki tal nje kun do Jaju to.

Jaju aji nje moy je dan kosi dije ti
(Mt 4.23-25)

¹⁷ Jaju i ki nje kaw kilə je do mbal ti re tee lo ti ki gide asi naa maji ningə, ingə kosi nje ndo je lane, ki kosi dije ngay ki i donangi Jude ti je, nje ki be bo Jorijaləm ti je, nje ki be bo je ti ki kadi ba ti ki Tir je ki Sidə je. Rai mba koo ta la Jaju je mba kadi aji-de do moy je ti la de je. ¹⁸ Nje ki ndil je ki majal yəti angalde ingəi ro nga to. ¹⁹ Ningə kosi dije pəti sangi kadi n-ədi rəe, tado təgi madi isi tee rəe ti adi-de ro nga.

Maji-kur ki kam-to-ndoo
(Mt 5.1-12)

²⁰ Jaju un kamne oo-n nje ndo je lane ningə əl-de ə nə:

Sai nje ndoo je, sai nje maji-kur, tado kəbe la Luwə e yasi.

²¹ Sai ki bo isi ra səsi bone, sai nje maji-kur, tado lo ti ə a indani.

Sai ki isi noi bone, sai nje maji-kur, tado lo ti ə a kogi.

²² Maji-kur e lasi loki dije isi mbati səsi, dije isi tuwəi səsi, dije isi taji səsi, dije isi əli ta je ki majal dəsi ti, mbata ti ləm mi *NGon daw. ²³ NDə ki ne je kin tee dəsi ti ə, maji kadi irai rənəl, itij bal, tado ne kigə go jisi e ngay dərə ti. Tado e be ə kade je adii kə nje kəl ta je ki ta Luwə ti, kəte.

- 24 Nə səi njé nẹ kingə, səi njé kəm-to-ndoo. Səi njé kəm-to-ndoo tadə ingəi nẹ səl me ləsi ngata.
- 25 Səi ki bone indani, səi njé kəm-to-ndoo, tadə lo ti ə ɓo a ra səsi.
- Səi ki bone isi kogi, səi njé kəm-to-ndoo, tadə lo ti ə a uwəi ndoo je a nqi je.
- 26 Səi ki dije isi əli ta ki maji maji dəsi ti, səi njé kəm-to-ndoo, tadə e be ə kade je rai ki njé kəl ta ki ta Luwə ti ki njé ngom je.

NDigi njé ba je
(Mt 5.39-47)

27 Nینگə səi ki isi oi ta ləm, m-əl səsi kadi indigi njé ba je ləsi, irai maji ki njé ki isi əsi səsi ta. 28 Injangi də njé ki isi mani səsi, ə əli ta ki Luwə mbata lə njé ki isi əli ta je ki majal dəsi ti.

29 Re dəw ində dam mbəi ki kare ə, iyəti dame ki nungi ade ində ɓəy. Re dəw taa kibi ki ngal ləi ə, ade e ki gəji də ti. 30 Dəw ki ra ki dəji nẹ ə ade, nینگə dəw taa nẹ ləi ə idəji goe al tɔ. 31 Nẹ je ki indigi kadi dije rai adi səsi kin ə, irai kae ti wa kin adi-de tɔ. 32 Kin ə indigi njé ki ndigi səsi tɔ par ə, oyo ri ə kadi dəw ra səsi ə? Dəw a ra səsi oyo al, tadə njé ra majal je ka ndigi njé ki ndigi-de tɔ. 33 Kin ə irai maji ki njé ki rai səsi maji par nینگə, oyo ri ə kadi dəw ra səsi ə? Dəw a ra səsi oyo al, tadə njé ra majal je ka rai təkiri irai kin be tɔ. 34 Kin ə adi njé ki igəri maji kadi a ugəi səsi bangi par ə tunəi səsi nẹ nینگə, oyo ri ə kadi dəw ra səsi ə? Dəw a ra səsi oyo al, tadə njé ra majal je ka, adi njé ki gəri maji kadi a ugəi-de kər nẹ ləde gogi par ə tunəi-de nẹ tɔ. 35 Maji kadi indigi njé ba je ləsi, irai maji ki nqo par, ə adi dije tunəi səsi nẹ ki kanji kadi indəi mesi də kinge ti gogi. E be ə a ingəi

nē kigə go ji ki bo, taa a səi ngan lə nje kisi də nē je ti pəti tə. Tadə e nje ra maji ki dije ki gəri ra oyo al ki dije ki nje me majal.

Igangi ta də dije ti al

³⁶ Maji kadi səi njé ra maji ki ngay təkɪ Bawsi Luwə e-n nje ra maji ki ngay kin be tə. ³⁷ Igangi ta də dəw ti al, ningə Luwə a gangi ta dəsi ti al tə. Uwəi dəw ki ta al, ningə Luwə a uwə səsi ki ta al tə. İyəi go majal lə dəw kə, ningə Luwə a iyə go majal ləsi kə tə. ³⁸ Adi, ə Luwə a adi səsi tə. Luwə a buki posi kibi ti ləsi kadi rosi maji: a yəki, mbisi digi digi, buki kadi rosi re puu kə. Tadə go rəbi ki igangii ta də dije kin ə Luwə a gangi-n ta dəsi ti tə.

³⁹ Ningə Jəju təl əl-de ta kare me kuji ta ti bəy ə nə: «Nje kəm tə a ndr nje kəm tə madine ban ə? Andr-e al, tadə re ndr-e ə a osi joo pu me be ti. ⁴⁰ Nje ndo itə nje ndo-e nē al, re e nje ndo ki bae ndo-e nē bərəre bərəre maji ningə, a to tə bane be.

⁴¹ «Ra ban be ə, o burim wale ki to kəm ngokoi ti yo, ə o kagi ki boy ki to yai ti j wa kin al ə? ⁴² Kagi ki boy ki to kəmi ti j wa kin o al ningə, ki go rəbi ki ban ə a asi kadi əl ngokoi ə nə: “NGokom, adi m-un burim wale ki to kəmi ti kin,” ə? İ nje kədi kəm dije, un kagi ki boy ki kəmi ti kin ningə tə, a o lo ay njay kadi un-n burim wale ki kəm ngokoi ti.

Kagi ki kande

(Mt 7.16-20; 12.33-35)

⁴³ «Kagi ki maji ki kadi a andi kandi ki majal goto, taa kagi ki majal ki kadi a andi kandi ki maji ka goto tə. ⁴⁴ E ki kandi kagi ki səbi də kage kin ə a gəri-e-n. Dəw a ijə kandi mbay-kote də kon pa ti al, taa dəw a ijə kandi nju də kon bər ti al tə. ⁴⁵ Dəw ki maji, kilə

rae tēē me ne ra ti ki maji ki uwə mee. Ningə dəw ki majal, kilə rae tēē me ne ra ti ki majal ki uwə mee tə. Tadə e ne je ki rosi me dəw kin ə isi tēē tae ti.

Təl rə go ndu ti
(Mt 7.24-27)

⁴⁶ «Ra ban ə iḃari-mi “Babe, Babe”, ə irai ne ki m-əl səsi al ə? ⁴⁷ Dəw ki ra ki re rəm ti, oo ta ləm, ə təl rone go ti ningə, e dəw ki to tə dəw ki m-a m-əl səsi ta lie kam be. ⁴⁸ To tə dəw ki nje ra kəy, ki ur be də dii ti adi əbi maji, bəy taa, ində gin kəy ti kin be. Loki man i ningə, man kə lo re un kəy ka kin, nə asi kadi tə kəy ka kin al, tadə ində adi ngə maji. ⁴⁹ Nə dəw ki oo ta ləm, ə təl rone go ti al, to tə dəw ki ində kəy ləne dənangi ti taa ne kare, ki kanji kur be kində gine ti be. Loki man kə re un kəy ka kin ningə, ndəy ba bəy par ə kəy budi nangi mur mur kə.»

7

Jəju aji ngon nje kilə lə ki bo ki də asigar je ki bu
(Mt 8.5-13)

¹ Loki Jəju əl ta je kin pəti kosi dije ba, əti aw Kapərnayim ti. ² Me be ti kin, dəw kare ki nje kun də buti asigar je ki bu, aw ki ngon nje kilə ləne kare ki e moy, to ta koy ti. Ningə e ngon nje kilə ki bae ge ta lie ngay. ³ Be ə, loki ki bo lə asigar je ka kin oo ta lə Jəju ningə, ilə ngatəgi je madi, ki əi ngatəgi lə *Jipi je, adi-de awi ingəi Jəju kadi dəji-e adi re səde aji ngon nje kilə ləne kin. ⁴ Loki rəi ingəi Jəju ningə, nqi dəe ti ki nja naa ti naa ti əi nə: «Dingəm kin, e dəw ki asi kadi ira sie me ne dəji ti lie kin, ⁵ tadə ndiği-je je Jipi je ngay, taa e e tə ə ra kəy kaw-naa ləje adi-je.» ⁶ Ə Jəju əti aw səde. Awi, ə loki indəi də kəy bəsi ningə,

ki bo læ asigar je ka kin ilə madine je madi adi awi əli Jəju əi nə: «Babe, itapi rəi al, tadə mi m-asi kadi ində njai ta kəy ti ləm al. ⁷ E mbata kin ə, mi wa m-aw-n ki rəm rəi ti al. NGa ningə, m-dəji kadi əl ta kare par ə ngon nje kilə ləm a ingə rə nga. ⁸ M-əl be tadə, mi ki dəm mi gin təgi ti lə njé ki dəm ti, ningə m-aw ki asigar je ki əi gin təgi ti ləm tə. Adi re m-əl asigar kare m-ə nə: “Aw!” ɓa aw; kin ə m-əl ki nungi m-ə nə: “İre!” ɓa re; kin ə m-əl ngon nje kilə ləm m-ə nə: “İra ne ki be!” ɓa ra ne kin tə.»

⁹ Loki Jəju oo ta je kin ɓa, piti ki bo læ asigar je ka kin, ningə təl kəmne ki də kosi dije ti ki a njiyəi goe ti, əl-de ə nə: «Adi m-əl səsi, ko kadi-me ki be kin, dənangi ki *Isirayəl ti wa ka m-ingə al ɓəy.» ¹⁰ Loki njé kaw kilə je əi nə n-təli ɓe ningə yə ingəi ngon nje kilə ka kin, rəe nga adi isi kare.

Jəju adi ngon basa ki Nayim ti təsi ndəl

¹¹ Jəju ətə nɔɔ aw ɓe bo ti ki təe nə Nayim. *NJé ndo je lie ki kosi dije ngay uni goe awi sie. ¹² Loki rəi tɛɛi ɓasi ki ta rəbi ki ur ki me ɓe ti ka kin ningə, dije isi awi ki dəw ki oy kadi dibi-e. Dəw ki oy ka kin e ngon læ dəne ki nje ngaw koy kare be. E ngone ki dɪngəm ki kare ba be, adi kosi dije ngay ki me ɓe ti, isi dani dəne ka kin lo dibi ngone ti. ¹³ Loki Jəju o dəne ka kin ningə, kəm kɔ ra-e ngay mbata ti lə dəne ka kin, adi əl-e ə nə: «tɪnɔ al.» ¹⁴ Jəju aw kadi kəsi yo ti, ilə jine ɔdi-n. NJé koti nin je ai nangi, ɓa Jəju əl ə nə: «Basa, m-əli kadi j taa!» ¹⁵ Ningə nje koy j isi taa, ə ilə ngirə kəl ta. Jəju təl ule ji kɔe ti. ¹⁶ Dije pəti, ne je kin ətə-de ɓəl, adi iləi tɔji də Luwə ti əi nə: «Nje kəl ta ki ta Luwə ti kare ki bo tɛɛ danje ti ne:

Luwə re ra ki dije ləne.» ¹⁷ Ne ki ra ne kin, poye rosi dənangi ki Jude ti pəti ki ngan be je ki gəi gide.

Jə Batisi dəji ta ki də Jəju ti
(Mt 11.2-6)

¹⁸ *NJé ndo je lə Jə ərri-e poy ne ki ra ne kin adi-e oo, ə Jə bar njé ndo je ləne joo, ¹⁹ ilə-de rə Bəbe ti adi dəji-e əi nə: «I ə i dəw ki Luwə mbəte, ki səbi kadi a re ka kin ə se, e nay noo bəy kadi tə ji ngəm tae ə?» ²⁰ Lok i rəi tēēi rə Jəju ti, əli-e əi «E Jə Batisi ə ilə-je ki rəi ti kadi ji dəji se “i ə i dəw ki Luwə mbəte, ki səbi kadi a re ka kin ə se, e nay noo bəy kadi tə ji ngəm tae wa?”»

²¹ Dəkagiloe ti wa ki isi dəji-e ta kin, Jəju isi aji njé moy je ngay nim, njé məti je nim, isi tuwə ndil je ki majal də dije ti nim, taa adi njé kəm tə je ngay ooi lo nim tə. ²² Ningə ilə njé kilə je ti lə Jə ə nə: «Awi əli Jə ne je ki oi ki mbisi je, ki kəmsi je kin: NJé kəm tə je ooi lo, njé məti je njiyəi maji, njé banjji je ingəi rə nga, njé mbi bəy je ooi ta, njé koy je iji taa lo koy ti, taa njé ndoo je ka, e ki kilə-de mbə Poy Ta ki Maji tə. ²³ Maji-kur e lə dəw ki m-təl gin kosi lie, al.»

Jəju əl ta ki də Jə ti
(Mt 11.7-11)

²⁴ Lok i njé ndo je lə Jə təli awi, Jəju ilə ngirə kəl kosi je ta ki də Jə ti ə nə: «E ri ə awi isi oi dilə lo ti ə? E gakira ki nəl isi aw sie ki yo je, ki ne je kin a? ²⁵ A re e ə al ə, e ri wa bangi awi isi oi ə? E dəw ki ə kib i ki ndole ngay əa awi oi-e ma? NGa njé ki əi kib i je ki gate e ngay ka, isi lo je ti ki səl lum, isi me kəy je ti ki boy ki ngar je isi ti. ²⁶ Ə se e ri wa ə awi oi wa? E nje kəl ta ki ta Luwə ti ə awi oi-e ma? Re e ə, m-əl səsi m-ə nə oyo, e nje kəl ta ki ta Luwə ti ki itə njé kəl ta

je ki ta Luwə ti bəy. ²⁷ E e ə makitibi lə Luwə əl ta ki dœe ti kəte ə nə: “M-a m-ilə ki nje kaw kilə ləm kəte kadi ra go rəbi nqi ti✧.” ²⁸ Ningə adi m-əl səsi, dan dije ti pəti ki dəne je oji-de kin, dəw ki bo itə Jə goto. Nə ki basine kin, dəw ki e ki du ngay me bəko ti lə Luwə bo ite. ²⁹ Dije pəti ki ooi ta lie, naa ti ki njé taa la-mbə je gəri kadi Luwə ra ne ki dana, adi adi Jə ra-de batəm. ³⁰ Nə *Parisi je ki njé ndo ndu-kun je əsi ne ki Luwə ində dœe dana mbata ti ləde ngərangi, adi mbati kadi Jə ra-de batəm. ³¹ M-o dəw ki kadi m-un-e m-əji-n dije ki dəkagilo ti ki bone kin al. Toi tə nə wa ka m-gər al. ³² M-a m-ə nə toi tə ngan je ki du ki isi ta mbalo ti, bari-naa ki yo je, ki ne je əi nə: “Ji kəl nal kadi indamii, ə imbati ndam, j-osi pa yo kadi inqi, ə imbati nq.” ³³ E be ə, Jə Batisi re, ə uso mapa al nim, ay kasi nju al nim ba, əli əi nə: “Dœe majal.” ³⁴ NGa ə, mi *NGon dəw m-re, ə m-uso ne je, m-ay man je ba, səi əli əi nə: “Mi nje kuso ne kədi, mi nje kay ne, mi madi njé taa la-mbə je, ki njé ra majal je,” bəy tə! ³⁵ Nə ngan lə Luwə pəti ki ndigi gosi lie, gəri kadi gosi lie e gosi ki dana.»

Jəju aw me kay ti lə Parisi kare ki bari-e nə Simo

³⁶ Parisi kare ba Jəju kadi aw uso səne ne. Be ə, Jəju aw isi sie ta ne kuso ti. ³⁷ Lo kin ti, dəne kare ki me be ti kin teq nqo re. E dəne ki nje ra kaya, ə gər kadi Jəju isi be lə Parisi ki bari-e Simo kin nqo, isi uso ne. Dəne re ki ku mbal ki bari-e albatir ki yibi ki əti maji rosi. ³⁸ Re isi go Jəju ti, njae ti, isi nq, ningə yom nja Jəju ki man kəmne, ba bər ki bisi dəne. Go ti, təl tən nja Jəju, ba buki yibi ti ka kin. ³⁹ Lo kin ti, Parisi ki ba Jəju be ləne ka kin əl mene ti ə nə: «Kin ə re

✧ 7:27 Malasi 3.1

dینگəm kın e nje kəl ta ki ta Luwə ti təkı rəjeti ə, asi kadi a gər dəne ki isi ɔde kın, asi kadi a gər kilə ra-e je ki majal kın.» ⁴⁰ Ə Jəju əl-e ə nə: «Simɔ, m-aw ki ta kare ne kadi m-əli.» NGa ə Simɔ ilə Jəju ti ə nə: «Nje ndo dije, əl-m.» ⁴¹ Ba Jəju əl-e ə nə: «Dینگəm kare adi la dije joo, ində kirə ti. Ki kare kadi a uge kirə ki lo kilə ki ndo bu mi, ə ki nungi kadi a uge kirə ki lo kilə ti ki ndo kuti mi tɔ. ⁴² Nə loki asi kadi ugəi kirə ka kın dɔde ti al, dینگəm ki nje la ka kın iyə kɔ ki go me-maji ti adi-de joo pu. Ə se dan dije ti ki joo kın, e ki ra a ndigi dینگəm ki nje la kın ngay ə?» ⁴³ Ningə Simɔ ilə Jəju ti ə nə: «M-o kadi e e ki la ki dɔe ti e ngay ə bae iyə kɔ kın ə a ndigi nje la kın ngay.» Ə Jəju əl-e ə nə: «Ta ləi e ta ki rəjeti.»

⁴⁴ Ningə təl kəmne ki dɔ dəne ti ka kın, ba əl Simɔ ə nə: «O dəne kın a? M-re bə ləi, ə man ki kare ka imbəl dɔ njam ti al, nə e, yom njam ki man kəmne, taa bər ki bisi dɔne bəy. ⁴⁵ I uwə-m ki rɔi ti jururu al, nə e, loki m-ur kəy nu, ra kilə kəy njam jururu ki rone ti. ⁴⁶ I ibuki yibi dɔ njam ti al, nə e, buki yibi ki əti maji dɔ njam ti pɔ pɔ. ⁴⁷ Be ə, m-a m-əli təkı e ki go rəbi majal je lie ki ngay ki kiyə kın ə, ɔji-n ndigi-naa ki əti bəl kın. Ningə dəw ki majal je lie e ki kiyə go kɔ ngay al, a tɔji ndigi-naa ki ngay al tɔ.» ⁴⁸ Ba Jəju əl dəne ka kın ə nə: «Majal je ləi e ki kiyə go kɔ kadi.» ⁴⁹ Lo kın ti, dije madi ki isi sie ta ne kuso ti iləi ngirə kəl mede ti əi nə: «Dəw kın e nə ə aw bitı kadi iyə go majal lə dije kɔ ə?» ⁵⁰ Nə Jəju əl dəne ə nə: «Kadi-me ləi aji, aw ki lapıya.»

8

Dəne je ki njiyəi go Jəju ti

¹ Go ti, Jəju aw ki be bo je, ki ngan be je, əl ta, ilə-n mbe Poy Ta ki Maji ki ɔji dɔ kɔbe lə Luwə. *NJé ndo je lie ki dɔgi gide joo əi sie naa ti. ² Taa, dəne je madi ki ndo ki Jəju tuwə ndil je ki majal dəde ti kɔ je, e ki adi-de rɔ nga dɔ moy je ti ləde je kin ka əi noo tɔ. Adi e Mari ki Magidala ki ndo ki Jəju tuwə ndil je ki majal siri dɔe ti kɔ kin nim, ³ Jan ki ne Suja, ki e dɔngəm ki nje ngəm nɛ lə *Erodi kin nim, Sujan nim, taa ndəgi dəne je ki rangi ngay bəy tɔ. Əi kin ə əi dəne je ki njé ra ki Jəju ki nɛ kingə je ləde.

Kuji ta ki dɔ nje dibi nɛ ti
(Mt 13.1-9; Mk 4.1-9)

⁴ Kosi dije ki jii ki be bo je ki dangi dangi, kawinaa ki dɔ Jəju ti, ə Jəju əl-de kuji ta madi ə nə: ⁵ «Nje ndər kare aw kadi dibi nɛ, ningə dɔkagilo ki a ilə ko nɛ, kə ko je madi tosi ngangɔ rəbi ti, adi dije njiyəi dɔ ti, yəl je rəi oi maki. ⁶ Kə ko je madi tosi dɔnangi njəkirə ti, adi loki mbie je əi nə n-tɛɛi ba, təli tuti kurim, mbata lo ki səl ki kadi iləi ngirəde ti goto. ⁷ Kə ko je ki nungi, tosi dan kon je ti, adi kon je tɔgi səde naa ti, təli ndəmi-de mbəl. ⁸ Nə kə ko je madi, tosi dɔnangi ti ki maji, adi tɔgi, kandide tɛɛ. Dəe kare andi asi bu, bu.» NGA ningə, Jəju təl dɔ ta ləne kin ə nə: «Dəw ki aw ki mbine mba koo-n dɔ ta ba, kadi oo dɔ ta kin maji!»

Gin nɛ ki Jəju əl-n ta me kuji ta ti
(Mt 13.10-17; Mk 4.10-12)

⁹ *NJé ndo je lə Jəju dəji-e əi nə se kuji ta kin me nə ri wa? ¹⁰ Ə Jəju ilə-de ti ə nə: «Səi, Luwə tɛɛ ki dɔ nɛ ki to lo bəyɔ ti ki ɔji dɔ kɔbe lie adi igəri, nə ndəge je, nɛ kin e ki kɔji-de ki kuji ta, mba kadi:
“Re kənde oo lo maji ka, ooi nɛ əl,

MBide oo dɔ ta maji ka gəri me al”☆.»

Jəju ɔr me kuji ta ki dɔ nje dibi ne ti
(Mt 13.18-23; Mk 4.13-20)

¹¹ Jəju əl njé ndo je ləne ə nə: «Kuji ta kin, me ə to kin: kə ko, e ta lə Luwə. ¹² E ki tosi ngangɪ rəbi ti, e dije madi ki ooi ta lə Luwə, ningə su re ɔr ta ki oi ka kin mede ti kɔ, nə tə pa ne ta ɪi adi mede Jəju kadi ɪi ingəi kaji. ¹³ Kə ko ki tosi dɔnangɪ njəkɪrə ti, əi dije ki ooi ta lə Luwə ɓa, taai ki rɔnəl, nə lo kadi ta kin ilə ngirəne mede ti ngə goto. Adi mede ngon kagi lo ki ndəy be par, nə loki kɔ je tɛɛ dɔde ti ɓa, iyəi go kadi-me ləde kɔ. ¹⁴ Kə ko ki tosi dan kon ti, əi dije ki ooi ta lə Luwə, nə go ti, me ka sururu, ki ne maji je, ki koo maji rɔ ki dɔnangɪ ti ne ɔgi-de kadi tɔgi me kadi-me ti ləde. ¹⁵ Ningə kə ko ki tosi dɔnangɪ ti ki maji, əi dije ki ooi ta lə Luwə ki ngəmede ki maji, ngəme ki rɔjetɪ, ningə ngəmi mede ti, uwəi tɔgide ba, adi kandi kilə ləde tɛɛ.»

Kuji ta ki dɔ kunjɪ ti
(Mk 4.21-25)

¹⁶ «Dəw a ində por lambi ti kadi dəbi ngo dɔ ti al, taa ində gin tirə ti al tɔ. A ində dɔ ne ti taa, kadi dije uri kəy ɓa, oi lo ki kunje. ¹⁷ Tado ne ki to lo ɓɔyɔ ti, ki gine a tɛɛ al goto, taa ne ki to lo ɓɔyɔ ti, ki a to taga kadi dije gəri al ka goto tɔ. ¹⁸ Maji kadi uri mbisi maji oi dɔ ta ki isi oi, ɓi kadi oi ki noo be al. Tado dəw ki aw ki ne jine ti, a adi-e dɔ ti ɓəy. Nə dəw ki ne lie goto, e ki ndikiri wa ki ində mene dɔ ti kin ka, a taai jie ti wa ɓəy.»

Kɔ Jəju ki ngakɔe je
(Mt 12.46-50; Mk 3.31-35)

☆ 8:10 Ejay 6.9

19 Kɔ Jəju ki ngakɔe je rəi kadi n-ooi-e, nə lo kadi tɛɛi rɔe ti goto mbata kosi dije ki əi ngay. 20 Ə əli-e əi nə: «O kɔi je, ki ngakɔi je ai taga nɔɔ, a sangi kadi n-ooi-ni.» 21 Nɪngə Jəju təl əl-de ə nə: «Kom je, ki ngakom je ə əi dije ki ooi ta lə Luwə, ɓa təli rɔde go ti, rai kile.»

Jəju ndangɪ nəl adi a lo ka ti
(Mt 8.18, 23-27; Mk 4.35-41)

22 NDɔ kare, Jəju al me to ti əi ki njé ndo je ləne, nɪngə əl-de ə nə: «Adi ji gangi ba j-awi dame ti ki kare.» Ba awi. 23 Loki isi ɔsi to isi gangi ba kin ɓa, Jəju to ɓi maki. Ə nəl ki bo ngay ɔsi dɔ ba ti, ra adi man rosi to, əi ta yo ti. 24 Lo kin ti, njé ndo je rəi ki rɔe Jəju ti, ndəli-e ki nɔ tade ti əi nə: «NJe ndo dije, NJe ndo dije, j-isi j-oy!» Loki Jəju ndəl, ndangɪ nəl je ki pungɪ man je adi təli toi jəke, lo to jiji. 25 Ba təl əl njé ndo je ə nə: «Kadi-me ləsi to ra be tɔy ə?» NGA nɪngə ɓəl ra-de, ne kin əti-de ɓəl ngay, adi dəji-naa ta dande ti əi nə: «Dəw ə wa kam e nɔ ə nəl je ki man je ka əl-de ta par ə təli rɔde goe ti be ə?»

Jəju tuwə ndil je ki majal dɔ dɪngəm madi ti
(Mt 8.28-34; Mk 5.1-20)

26 Jəju əi ki njé ndo je ləne rəi tɛɛi dɔnangɪ ti ki Gərasa, ki a ta ɓe ti ki Galile. 27 Loki Jəju j me to ti ur ki nangɪ nɪngə, dɪngəm kare ki me ɓe ti ki Gərasa, j nɔɔ re ki rɔ Jəju ti. E dɪngəm ki ndil je ki majal rai-e. Asi dɔkagilo ngay, dɪngəm kin ilə kibɪ rɔne ti al nɪm, isi ɓe me kəy ti al nɪm. Lo kise e dɔ ɓadi je ti par. 28 Loki oo Jəju nɪngə, ɔsi nangɪ njae ti, ɓa əl ta ki ndune ki boy ə nə: «Jəju ki NGon lə Luwə ki nje kisi dɔrɔ ti taa nu, e ri ə ige rɔm ti ə? NJai ba, adi-m kɔ al.» 29 Əl be tadɔ Jəju adi ndune ndil ki majal kadi

teɛ rɔ dɪŋəm tɪ kɪn kɔ. NJa ngay ndil kɪ majal kɪn j kɪ dɪŋəm ka kɪn ɓa ra-e. Di je dɔɔi-e kɪ kulə gɪndi je, iləi kangila gɪndi njae tɪ je, nə gangi kulə gɪndi je kɪn rɪw rɪw ə tətɪ kangila gɪndi je kɪn nusi nusi rɔne tɪ kɔ, ɓa ndil je kɪ majal ɔsi-e adi aw kɪ dɪlɔ lo dɪlɔ lo. ³⁰ Ə Jəju dəje ə nə: «Tɔi nə na?» Ba e ilə Jəju tɪ ə nə: «Tɔm nə kosi njé rɔ je.» Tado ndil je kɪ majal ngay uri me tɪ. ³¹ Lo kɪn tɪ, ndil je kɪ majal ka kɪn nɔi dɔ Jəju tɪ kadi adi-de n-awi lo dangay tɪ lə ndil je kɪ majal al. ³² Kosi kɔsongi je ai lo tɪ kɪn nɔɔ a usoi ne dɔ mbal tɪ, ə ndil je kɪ majal ka kɪn nɔi dɔ Jəju tɪ kadi adi-de n-awi mede tɪ. Ba Jəju adi-de ta rəbi kadi awi mede tɪ. ³³ NDil je kɪ majal teɛi me dɪŋəm tɪ, awi uri me kɔsongi je tɪ ka kɪn. Nɪŋə yə, kɔsongi je ɓɪŋgəi-naa kadi mbal tɪ taa, tosi me ba tɪ, ayi-naa man oyi. ³⁴ Lokɪ di je kɪ njé ngəm kɔsongi je ooi ne kɪ ra ne kɪn ɓa, ayi-naa awi me ɓe bo tɪ kɪ ngan ɓe je, ɔri poy ne kɪ ra ne kɪn di je. ³⁵ Di je teɛi awi kadi n-ooi ne kɪ ra ne kɪn. Be ə, lokɪ rəi teɛi rɔ Jəju tɪ nɪŋə, ooi dɪŋəm kɪ ndil je kɪ majal teɛi me tɪ ka kɪn, isi nja Jəju tɪ. Ooi-e kadi isi kɪ kɪbi rɔne tɪ, kɪ angal kɪ maji, adi ra-de ɓəl. ³⁶ NJé kɪ ai lo ne tɪ kɪ ra ne kɪn, ɔri madide je poye, tɔji rəbi kɪ dɪŋəm kɪ aw kɪ ndil je kɪ majal kɪn ɪŋə-n rɔ nga. ³⁷ Lo kɪn tɪ nɔɔ be, di je kɪ dɔnangi Gərəsa tɪ, ɓəl tɔl-de, adi dəji Jəju kadi iyə dɔnangi ləde ə aw. Ə Jəju al me to tɪ, təl gogi. ³⁸ Dɪŋəm kɪ Jəju tuwə ndil je kɪ majal dɔe tɪ kɔ ka kɪn dəji Jəju kadi n-aw sie, nə Jəju tuwe ³⁹ ə nə: «təl aw ɓe, ɔr poy ne je pətɪ kɪ Luwə ra səi kɪn adi di je ooi.» Be ə, dɪŋəm aw ilə mbe ne kɪ Jəju ra sie kɪn me ɓe bo tɪ kɪ tae ba.

Ta lə ngon lə Jayrusi kɪ dəne kɪ ta lə dəne kɪ nje moy

məsi

(Mt 9.18-26; Mk 5.21-43)

⁴⁰ Loki Jəju təl re, kosi dəji uwəi-e ki rəde maji, tadə pəti isi nginəi tae. ⁴¹ Ningə yə dɪngəm kare ki təe nə Jayrusi, ki e nje kun də kəy kaw-naa lə *Jipi je j nɔɔ re. Re osi nja Jəju ti, nɔ dəe ti kadi re aw ɓe ləne. ⁴² Kadi aw ɓe ləne mbata ngone ki dəne ki e kare ba, ɓale e dɔgi gide joo to ta koy ti. Loki Jəju isi aw, kosi dije mborəi-e ki yo je ki ne je, lo kər kəɔ goto. ⁴³ Dan kosi dije ti kin, dəne kare ki moy məsi ade kɔ ɓal dɔgi gide joo e nɔɔ. Dəne kin tuji ne kingə ləne kə pəti ji njé ra dije moy ti, nə dəw ki kadi ade rə nga goto. ⁴⁴ Dəne re ɓasi rə Jəju ti, ki rəbi ki gide ti, ɔdi ta kibi lə Jəju par ə, ta naa ti nɔɔ, məsi gangi rəe ti. ⁴⁵ Loe ti nɔɔ Jəju dəji ə nə: «Nə ə ɔdi-m ə?» Ningə dije pəti naji-e ti əi nə n-ɔdi-e al. NGa ə Piyər əl-e ə nə: «Bəɓe, e dije ki rəsi gidi, mborəi-ni ki yo je ki ne je kin ə ɔdi-ni.» ⁴⁶ Nə Jəju ə nə: «Dəw madi ɔdi-m, m-gər kadi tɔgi tɛɛ rəm ti.» ⁴⁷ Loki dəne oo kadi ne ki n-ra kin Jəju gər ɓa, dadi par par, osi nja Jəju ti. Ningə ər go ne ki ra ə adi n-ɔdi-n Jəju kin ta kəm dije ti pəti. Taa, ər-de go kingə ki ingə rə nga ta ji naa ti nɔɔ par kin tə. ⁴⁸ Ə Jəju əl-e ə nə: «NGonm, kadi-me ləi aji. Aw ki lapiya.»

⁴⁹ Loki Jəju a əl ta ba ɓəy ningə, dəw kare j ɓe lə nje kun də kəy kaw-naa lə Jipi je re. Re əl Jayrusi ə nə: «NGoni oy, itapi Nje ndo dije al ngata.» ⁵⁰ Nə Jəju ki oo də ta kin əl Jayrusi ə nə: «Adi rai ɓal al, adi mei par, ə a aji.» ⁵¹ Loki rai tɛɛi me kəy ti, Jəju iyə ta rəbi adi dəw ur kəy go ngon ti al. Adi Piyər nim, Jə nim, Jaki nim, baw ngon əi ki kɔ ngon nim tə par ə uri sie kəy go ngon ti. ⁵² Dije pəti nɔi je, ndingəi rəde je mbata ti lə ngon, nə Jəju əl-de ə nə: «Inɔi al, ngon

oy al, nə to bi kare.» ⁵³ Ba ibəi Jəju kogii, mbata gəri kadi ngon oy. ⁵⁴ Nə Jəju uwə ji ngon, 6a əl-e ta ki ndune ki boy ə nə: «NGonm, j taa.» ⁵⁵ Lo kin ti, ngon tasi ndəl, adi j taa ta ji naa ti nqo. Ba Jəju dəji-de kadi adi-e ne uso. ⁵⁶ Ne kin ra bəl njé koje je ngay. Nə Jəju adi-de ndune kadi əli tae dəw madi al.

9

Jəju ilə njé ndo je ləne ki dɔgi gide e joo
(Mt 10.1-9, 11-14; Mk 6.6-13)

¹ Jəju 6ar njé ndo je ki dɔgi gide joo, adi-de tɔgi, ki kɔbe dɔ ndil je ti ki majal pəti, taa kadi ajii njé moy je tɔ. ² Jəju ilə-de kadi iləi mbɛ Poy Ta ki Maji ki ɔji dɔ kɔbe lə Luwə, taa kadi adi rɔ ngə dije tɔ. ³ Ningə əl-de ə nə: «Uni nɛ madi mbata dɔ rəbi al nim, uni kagi tasi al nim, uni bəl al nim, uni mapa al nim, uni la al nim, taa kadi awi ki kibi rəsi joo al nim tɔ. ⁴ Ə me kəy ki ra ki uri ti 6a, a isi titi nqo biti kadi awii. ⁵ A kin ə re, me 6e ti, dije mbati kuwəi səsi ki rɔde ti 6a, loki isi tɛji me 6e ti kin ki taga ə, indəi bu ki njasi ti kɔ*, mba kadi to tə nɛ ndəji ndude.» ⁶ *NJé ndo je iləi dɔde awi ki 6e 6e, iləi mbɛ Poy Ta ki Maji, taa ajii njé moy je ki lo lo tɔ.

Ta ndəji Erodɔ dɔ Jəju ti
(Mt 14.1-2; Mk 6.14-16)

⁷ Loki *Erodɔ ki e nje kɔbe dɔnangi ti ki Galile, oo poy nɛ je ki isi rai nɛ kin 6a, ta ndəje dɔ Jəju ti, tadɔ dije madi əli əi nə: «E Jə Batisi ə j taa dan njé koy je ti.» ⁸ NJé ki nungɔ əli əi nə: «E Eli ki nje kəl ta ki ta Luwə ti ə tɛɛ.» NJé je ki nɔ je bəy əli əi nə: «E njé kəl

* **9:5** Ta lə kində bu ki nja ti kɔ 6a, igoi Mt 10.14 ki ta ki dɔ ti ki e gin ti nangi.

ta je ki ta Luwə ti ki kəte je kin ə ki kare j dan njé koy je ti.» ⁹ Lo kin ti Erodi əl ə nə: «Ja, e mi wa ə ndo ki madi gangi dœ, nga e na bəy ə m-isi m-o ta je ki be kin dœ ti wa ka m-gər al.» Ba sangi kadi n-oo Jəju.

Jəju adi ne kuso dingəm je dibɪ mi usoi
(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Jə 6.1-15)

¹⁰ Loki njé kaw kilə je təli nɔɔ rəi ɓa, ɔri Jəju poy ne je ki rai adi-e oo. Ə Jəju ɔr-də, aw səde kadi ɓe bo ti ki ɓari-e Bətişayda. ¹¹ Nə kosi je gəri gode, adi awi gode ti. Jəju uwə-de ki rone ti, əl-de ta ki dɔ kɔɓe ti lə Luwə, taa aji njé je ki sangi rə nga tɔ. ¹² Nɪngə loki kadi aw tə ur, njé ndo je ki dɔgi gide e joo, rəi rə Jəju ti əli-e əi nə: «ɤtuwə kosi dije kam adi awi ki ngan ɓe je ti, ki lo ndər je ti, sangi lo to je ki ne kuso je, tado lo ki j-ai ti ne kin, e lo ki dije gotoi ti.» ¹³ Nə Jəju əl-de ə nə: «Səi je wa adi-de ne usoi.» Ə njé ndo je əli əi nə: «J-aw ki mapa mi ə kanji joo wa be tɔ par, adi re e be al wa nɪngə kadi je wa j-aw ji ndogi mapa mbata ti lə kosi dije kin pəti wa ta.» ¹⁴ Dingəm je asi dibɪ mi loe ti nɔɔ. Nə Jəju əl njé ndo je ə nə: «Adi-de isi nangi, uwəi-naa asi kuti mi, kuti mi be.» ¹⁵ *NJé ndo je rai təkɪ Jəju əl-n-de, adi adi-de isi nangi pəti. ¹⁶ Ə Jəju ɔy mapa ki mi ki kanji ki joo ka kin, ɓa un kəmne ki taa, əl ta ki Luwə mba kadi njangi dɔ ne kuso kin. Go ti, Jəju uwə mapa je ka kin gangi naa ti, ə təl-n adi njé ndo je kadi ləbi kosi dije. ¹⁷ Dije pəti usoi ne ndani maji. Nɪngə, njé ndo je ɔyi gindi mapa je ki nay, kare dɔgi gide e joo ɓəy.

Piyər gər kadi Jəju e Kirisi ki Luwə mbəte
(Mt 16.13-20; Mk 8.27-30; Jə 6.67-71)

¹⁸ NDɔ kare Jəju isi əl ta ki Luwə gidi lo ti gogi, njé ndo je lie əi sie naa ti, ə Jəju dəji-de ə nə: «Kosi je isi

əli ta ki dəm ti təkɪ mi n̄ə ə?» ¹⁹ Ə iləi-e ti əi n̄ə: «Dije madi əli əi n̄ə j̄ Ja Batisi, njé ki nungɪ əi n̄ə j̄ nje kəl ta ki ta Luwə ti Eli; njé ki rangɪ bəy əi n̄ə e njé kəl ta ki ta Luwə ti ki kəte je kin ə e ki kare dande ti ə j̄ dan njé koy je ti.» ²⁰ N̄ingə Jəju əl-de ə n̄ə: «NGa səi wa ki dəsi, əli əi n̄ə mi n̄ə ə?» Ba Piyər ile ti ə n̄ə: «I Kirisi ki Luwə mbəte.» ²¹ Jəju ndəji njé ndo je ki tɔgine ngay kadi əli ta kin dəw madi al.

*Jəju əl ta koyne ki kine lo koy ti
(Mt 16.24-28; Mk 8.34-9.1)*

²² Jəju ilə dɔ ta ti kin ə n̄ə: «Sobi kadi mi *NGon dəw m-a m-ingə kɔ ngay. *NGatɔgi je lə *Jipi je, ki ki bo je lə njé kijə n̄ə məsi kadi-kare je, ki njé ndo ndu-kun je a mbati-mi. Dije a tɔli-mi, n̄ə ndɔ ki kɔ mitə lə ndɔ koym ba, m-a m-tee lo koy ti.» ²³ Go ti, Jəju əl dije pəti ə n̄ə: «Re dəw madi ndigi njiyə gom ti n̄ingə, kadi oo rone tə n̄ə madi al, kadi ndɔ je kare kare pəti, e wa un kagi-dəsi koy ləne, ə re un gom. ²⁴ Təkɪ rɔjeti, dəw ki ge kaji rone ne wa dɔnangɪ ti ne a t̄i ta rone. Nə dəw ki t̄i ta rone ki mbata ləm, a aji rone tɔ. ²⁵ Kin ə re dəw ingə n̄ə maji je ki dɔnangɪ ti ne pəti tigə, nə kadi e wa t̄i ta rone, ə se tuji rone ə, maje to ra be ə? ²⁶ Təkɪ rɔjeti, re rɔ dəw madi sɔl-e ki mbata ləm, ə se ki mbata ta ləm n̄ingə, mi NGon dəw ka, m-a m-ra rɔsɔl dɔe ti tɔ, ndɔe ti ki m-a m-re-n me kəsi-gon ti ləm, ki me kəsi-gon ti lə Bawm, ki me kəsi-gon ti lə malayka je ki ayi njay.» ²⁷ Təkɪ rɔjeti, adi m-əl səsi: dije madi dansi ti ne a oyi al bəy ə, a oi kɔbe lə Luwə ki kəmde.

*Jəju mbəl rone
(Mt 17.1-8; Mk 9.2-8)*

28 NDɔ jijoo go ta je ti kin ningə, Jəju ər Piyər nim, Jə nim, taa Jaki nim tɔ, ə al aw səde dɔ mbal ti kadi n-əli ta ki Luwə. 29 Loki Jəju isi əl ta ki Luwə ningə, ta kəme mbəl, taa kibɪ lie təl nda bal bal tɔ. 30 Ningə loe ti nɔɔ, dɪngəm je joo a əli sie ta. Dɪngəm je ka kin e *Moji əi ki Eli. 31 Teei me tɔ ɓa ti, a əli sie ta ɔji dɔ kaw ki a aw Jorijaləm ti kadi oy, tɔl-n ta kilə ləne. 32 Piyər əi ki madine je, ɓi tɔl-de maki. Ə loki ə nə n-ndəli ningə, ooi kunji Jəju ki dɪngəm je ki joo ki ai sie. 33 Loki dɪngəm je ka kin iyəi Jəju ə isi awi ɓa, Piyər əl Jəju ə nə: «Babe, kin ə j-isi lo kin ti ne be par ə maji ngay. J-a ra kəy-lo mitə: kare e yaɪ, kare e ya Moji, ə ki kare e ya Eli tɔ.» Piyər gər me ta ki isi əl kin al. 34 Ə loki a əl ta tə kəl ba ɓəy ningə, kil ndi j re səbi dɔde liti. Loki kil ndi isi səbi dɔde kin, ɓəl təl njé ndo je. 35 Lo kin ti, ndu ta madi tee me kil ndi ti ə nə: «E kam e NGonm, e ə e dəw ki m-kəte, ə oi ta lie.» 36 Go ndu ta ti kin, Jəju təl nay ki karne ba, dəw oo dəw madi ki rangi kade ti al. *NJé ndo je ngəmi tade, ta kare ka əli dəw madi ndəe ti nɔɔ dɔ ne je ti ki ooi kin, al.

*Jəju aji ngon ki ndil ki majal ra-e
(Mt 17.14-18; Mk 9.14-27)*

37 Lo ti go ti, Jəju əi ki njé ndo je ləne ki mitə ii dɔ mbal ti isi rəi ki nangi ɓa, kosi dije ngay tiləi kəme. 38 Ningə dan kosi dije ti ka kin, dɪngəm kare un ndune ki taa ə nə: «NJe ndo dije, m-nɔ ki dɔi ti kadi igɔ ngonm kin adi-m, tado e ki karne ba jim ti. 39 Dɔkagilo je madi ɓa, ndil ki majal a uwə, ra-e adi ur kəl, ə yake ki tɔgine, adi kulum tae ibə jugi jugi. A ade kɔ ratata, tə ne ki a iye al be ɓəy taa təl iye. 40 Be ə, m-dəji njé ndo je ləi kadi tuwəi ndil ki

majal kin dæ ti kɔ, nə asi kadi tuwæi-e al.» ⁴¹ Lo kin ti, Jəju un ta əl ə nə: «Səi dije ki dɔkagilo ti ki bone ki səi njé me ngə je, səi njé ra ne ki majal, kadi tə m-isi səsi dɔkagilo ban bəy taa ə? Kadi m-a m-ɔsi ginsi dɔkagilo ban bəy taa ə? Ire ki ngoni rəm ti ne.» ⁴² Lokɪ ngon isi re bəsi ki rɔ Jəju ti ningə, ndil ki majal ka kin un-e, ɔte nangi, yəke ki tɔgine, nə Jəju ndangi ndil ki majal ade tɛɛ rɔ ngon ti, adi ngon ingə rɔ nga, ba təl sie adi bawe. ⁴³ Lo kin ti, dije pəti, ta ndəji-de dɔ tɔgi Luwə ti ki əti bəl kin.

Jəju təl əl bəy kadi n-a n-oy
(Mt 17.22-23; Mk 9.30-32)

Lokɪ ne je pəti ki Jəju ra, əti dije pəti bəl, Jəju əl njé ndo je ləne ə nə: ⁴⁴ «Oɪ ta ki m-aw tə m-əl səsi kin maji: A iləi-mi *NGon dəw ji dije ti.» ⁴⁵ Nə njé ndo je gəri me ta kin al. Ta kin to ki ndəme ba mba kadi gəri me al. Ningə bəli kadi dəji ta Jəju dɔ ti tɔ.

Jəju un ta lə ngan je ki du ndo-n ne njé ndo je ləne
(Mt 18.1-5; Mk 9.33-37)

⁴⁶ *NJé ndo je iləi ngirə naji-naa ta ti kadi n-gəri se nə dande ti ə e ki bo wa? ⁴⁷ Jəju gər ta ki mede ti, adi un ngon ki du, ur-e ade a gədine ti, ⁴⁸ ningə əl-de ə nə: «Re dəw madi uwə ngon kin ki rone ti me tɔm ti ə, e mi wa ə dəwe kin uwə-m ki rone ti. Ningə, dəw ki uwə-m ki rone ti, e nje kilə-m ə uwe ki rone ti.» Təki rɔjeti, dəw ki e ə e ki du ngay dansi ti, e dəwe kin ə e ki bo dansi ti.

Dəw ki e nje kɔsi-m ta al e dəw ləm
(Mk 9.38-41)

⁴⁹ Jə un ta əl Jəju ə nə: «Nje ndo dije, j-o dəw madi ki a tuwə ndil je ki majal me tɔi ti, ə ji ndigi kadi j-ɔge dɔ ra ne kin, tadɔ e njiyə səje goi ti al.» ⁵⁰ Nə Jəju ile

ti ə nə: «Ɖgi-e dɔ al, tado dɔw ki ɔsi sɔsi ta al, e dɔw ləsi.»

NGon be kare ki Samari ti mbati kuwə Jəju ki rəne ti

⁵¹ Loki dɔkagilo nay basi kadi a uni Jəju awi sie dɔrɔ ti, Jəju ilə ndune kadi gar n-aw Jorijaləm ti. ⁵² Be ə, ilə njé kaw kilə je nɔne ti kəte. *NJé kaw kilə je awi, uri me ngon be ti ki *Samari mba kadi indai dɔ re lə Jəju naa ti kəte. ⁵³ Nə dije ki ngon be ti ka kin mbati kuwə Jəju ki rɔde ti tado isi aw ki Jorijaləm. ⁵⁴ Loki njé ndo je lie, Jaki əi ki Jə ooi ta kin ɔa, əli Jəju ə nə: «Babe, indigi kadi ji dɔji por j-adi j dɔrɔ ti, osi dɔde ti, ro-de kɔ a?» ⁵⁵ Ə Jəju təl kəmne, kəl səde. ⁵⁶ Ba uni rəbi, awi ngon be ti ki rangi.

*Kun go Jəju
(Mt 8.19-22)*

⁵⁷ Loki əi dɔ rəbi ti, dɔw madi əl Jəju ə nə: «M-a m-un goi lo je pəti ki a aw ti.» ⁵⁸ Ə Jəju əl-e ə nə: «NJə je ai ki be tode, ə yəl je ai ki kəyde tɔ, nə *mi NGon dɔw m-aw ki lo ki kadi m-ilə dɔm ti al.»

⁵⁹ Go ti, Jəju əl dɔw ki rangi ə nə: «Un gom.» Ningə dɔw ka kin əl-e ə nə: «Babe, adi-m ta rəbi adi m-aw m-dibi bawm bəy taa.» ⁶⁰ Nə Jəju əl-e ə nə: «Iyɔ njé koy je adi dibi njé koy je ləde, nə j aw ilə mbɛ kɔbe lə Luwə.» ⁶¹ E ki rangi bəy əl ə nə: «Babe, m-a m-un goi, nə m-dɔji kadi adi-m ta rəbi adi m-aw m-əl ta ki kadi j-iyɔ-n-naa ki njé ki me kəy ti ləm bəy taa.» ⁶² Ə Jəju əl-e ə nə: «Dɔw ki uwə dɔ kɔsi mangi, ə təl ilə rəti gogi ɔa, dəwe kin kɔbe lə Luwə e ki ta tɔe al.»

10

Jəju ilə njé ndo je kuti siri gide joo

(Mt 9.37-38; 10.7-16; Mk 6.8-11; Lk 9.3-5)

¹ Go ne je ti kin, Jəju mbəti njé ndo je ki rangi kuti siri gide joo, ɓa ilə-de joo joo ki ɓe bo je ki lo je ki dangi dangi ki ɔji kadi re e wa a aw ti. ² Ningə əl-de ə nə: «Ko ki asi kijə, dile e ngay, nə njé kijə je əi ngay al. Ə əli ta ki Ba nje ko, adi ilə ki njé ra ko je me ko ti lie. ³ Ningə ki ɓasine kin, osi dɔ rəbi ti awi! M-ilə səsi tə ngan bati je dan jagim je ti. ⁴ Uni la al nim, uni ɓəl al nim, uni sa njasi al nim tɔ. Taa ai rəbə ta lapiya ki ra ti al nim tɔ. ⁵ Kin ə awi kadi uri me kəy ti madi ɓa, ne ki dəsəy, əli əi nə: “Lapiya ki dɔ me kəy ti kin.” ⁶ Ningə kin ə re dəw ki nje ndigi lapiya isi me kəye ti kin nɔɔ ɓa, lapiya ləsi a aw ki dɔe ti. A re dəw goto ɓa, lapiya ləsi a təl ki rəsi ti tɔ. ⁷ Isi me kəy ti ki uwə səsi ki rəne ti kin nɔɔ, ne kuso ki adi səsi ə usoi, man ki adi səsi ə ayi-naa. Tado sɔbi kadi nje ra kilə ingə ne kigə go ji ləne, ji dije ti ki ra kilə dande ti. Iɓii kəy joo al. ⁸ Kin ə re uri me ɓe ti, ə ɓe uwə səsi ki rəne ti ɓa, ne ki adi səsi ə usoi par. ⁹ Re dije ki moy ra-de əi me ɓe ti kin nɔɔ ə, aji-de. Ba əli dije ki me ɓee ti əi nə: “Kɔɓe lə Luwə e ɓasi ki rəsi ti.” ¹⁰ A re uri me ɓe ti, ə dije ki me ɓee ti kin uwəi səsi ki rɔde ti al ɓa, iteji ki taga ta mbalo ti, ə əli əi nə: ¹¹ “Bu ki me ɓe ti ləsi ki nay gin sa njaje ti ka, j-inda kɔ gogi j-adi səsi. Ningə kadi igəri təkɔ kɔɓe lə Luwə e ɓasi.” ¹² Ə adi m-əl səsi m-adi igəri təkɔ ndo gangi ta ti ə, ta ki gangi ki dɔ ɓee ti kin a itə yə Sodom ɓəy*.

¹³ «Kəm-to-ndoo e ləsi, səi dije ki Koraje! Kəm-to-ndoo e ləsi səi dije ki Bətisayda! Ne kɔji je ki əti ɓəl,

* **10:12** Kilə ngirə ne je 19.24-28

ki Luwə ɔ̃ji dansi ti kin, re ne je kin rai ne me be bo Tir ti ki be bo Sidɔ̃ ti be ə, re dije ki me ti a iyəi rəbi ne rade je ki majal mari nu. Re a iyəi rəbi ne rade je ki majal kə, ki go rəbi kilə kibi kuwə ndoo rə ti, kisi-n bu por ti. ¹⁴ E be ə, kadi igəri təki, dəkagilo gangi ta ti ə, ta ki gangi ki də Tir ti ki Sidɔ̃, yasi a ngə ite. ¹⁵ NGa ningə j̃ Kapərnayim, o kadi a un dəi taa biti kadi ɔ̃di rə, nə Luwə a təl səi biti kaw səi koo☆.»

¹⁶ Jəju təl əl njé ndo je ləne bəy ə nə: «Dəw ki oo ta ləsi, e mi ə dəwe kin oo ta ləm. Ə dəw ki ɔ̃si səsi ngərangi ba, e mi ə dəwe kin ɔ̃si-m ngərangi. Ningə dəw ki ɔ̃si-m ngərangi ba, e nje kilə-m tə ə ɔ̃se ngərangi.»

Təl njé ndo je ki kuti siri gide joo

¹⁷ *NJé ndo je ki kuti siri gide joo ki Jəju ilə-de, təli lo kilə ti ki rənəl, ningə əli Jəju əi nə: «Babe, ndil je ki majal ka, lo ki ji ba təi ba, iləi dəde gin təgije ti.»

¹⁸ Jəju əl-de ə nə: «M-o *Satə j̃ dərə ti ɔ̃si ki dənangi ti tə təl ndi be. ¹⁹ Ningə m-adi səsi təgi kadi injiyəi də li je ti, də ni je ti, ki də təgi je ti pəti ki nje bə aw-n. Ne madi kare ki kadi a ra səsi majal goto. ²⁰ NGa ningə kadi irai rənəl mbata kilə ki ndil je ki majal iləi dəde gin təgisi ti kin al, nə kadi irai rənəl mbata təsi ki e ki ndangi me dərə ti taa.»

Rənəl lə Jəju

(Mt 11.25-27)

²¹ Dəkagiloe ti noo, NDil Luwə ra adi rənəl rosi me Jəju, ə Jəju əl ə nə: «Bai, ki j̃ Ba dərə ki dənangi, m-ilə təji dəi ti, təki ibəyɔ̃ ne je kin njé tər je, ki njé ne gər je, ə iteē ki dəe adi ngan je ki du gəri. Oyo, Bai, e ndigi ləi kadi ne kin ra ne be.» ²² Ba, Jəju əl dije ki

☆ **10:15** Ejay 14.13-15

ai nōō ə nə: «Bai, adi-m ne je pəti, ningə dəw kare ki gər-m, mi NGon, goto, e Bai ki karne ba par, taa dəw kare ki gər Bai ka goto tə, e mi NGon ki karm ba par, ningə e dije ki mi wa ə m-ndigi kadi m-adi gəri-mi par tə.» ²³ Go ti, Jəju təl kəmne ki də njé ndo je ti əl-de ki karde ba ə nə: «Səi njé maji-kur mbata ne ki kəmsi oo kɪn! ²⁴ *NJé kəl ta je ki ta Luwə ti ngay ki ngar je ngay ndigi kadi kəmde oo ne ki səi je, kəmsi oo kɪn, nə asi koo al, ndigi kadi mbide oo də ta ki səi je, mbisi oo kɪn, nə asi koo al tə.»

Kuji ta də dəw ki Samari ti ki nje me-maji

²⁵ Nje ndo ndu-kun kare əsi nangi j̄ taa, ningə dəji ta kare Jəju tə ta kuwə-naa ki ta ə nə: «Nje ndo dije, e ri ə səbi kadi m-ra kadi tə m-ingə-n kaji ki biti ki nō ti ə?» ²⁶ Ə Jəju əl-e ə nə: «E ta ri ə ndangi me ndu-kun ti? Ə go gər-e ləi e ban?» ²⁷ Ba nje ndo ndu-kun ka kɪn ilə Jəju ti ə nə: «A indigi Bəbe Luwə ləi ki ngamei ba pəti, ki ndili ba pəti, ki təgi ba pəti, ki mər ta ləi ba pəti. Ningə a ndigi dəw madi tə darəi j̄ wa be tə*.» ²⁸ Ə Jəju əl-e ə nə: «Ta ki m-dəji, ilə-m ti maji ki dum. Ə ira be, ba a ingə kaji.» ²⁹ Nje ndo ndu-kun sangi kadi n-təji təkɪ ne dəw ki dana, adi təl dəji Jəju ə nə: «Nə ə e dəw madim ə?» ³⁰ Ə Jəju əl-e ə nə: «Dingəm kare j̄ Jorijaləm isi aw Jəriko, ba osi ji kaya je ti ki njé gangi rəbi, adi taai ne je lie pəti jie ti, tɪndəi-e adi to ta koy ti, ningə iyəi-e ə ətɪ awi. ³¹ Go ti ba, nje kijə ne məsi kadi-kare j̄ nōō re tēē dəe ti, nə loki oo-e, gangi say aw lo ləne. ³² Go ti, dəw ki gɪn koji ti lə *Ləbi kare j̄ nōō re tə, nə loki oo dingəm ka kɪn ba, gangi say aw lo ləne. ³³ Go ti ningə, dəw ki *Samari ti kare ki isi aw mba j̄ nōō re tēē də dingəm ti ka kɪn.

✧ **10:27** Dətərənɔm 6.5; Ləbətiki 19.18

Loki oo-e, oo kəm-to-ndoo lie ki rəjeti. ³⁴ Be ə, re rəe ti, ur yibi kasi nju ta do ti, dəə-n, ningə un-e inde də koro ti ləne, aw sie lo to mba je ti, ində kəmne goe ti. ³⁵ Lo ti go ti, dīngəm ki Samari ti ka kin ər la ki asi ra kilə ndə joo adi nje kində kəmne go kəy mba je ti, ningə əl-e də ti ə nə: “Ində kəmi goe ti maji, a re ne ki ində-n kəmi goe ti, al də e ki madi kin ba, ndə talm ə, mi wa m-a m-igə-i.” ³⁶ Ningə Jəju dəje ta də ti ə nə: «Dan dije ti ki mitə kin, e ki ra ə e madi dīngəm ki kaya je ki njé gangi rəbi gangi-e kin ə?» ³⁷ Ba, nje ndo ndu-kun ə nə: «E e ki oo kəm-to-ndoo lie kin.» NGa ə Jəju əl-e ə nə: «Re e be ningə, j ka kadi aw, ə ira be tə.»

Jəju aw be la Marti ai ki Mari

³⁸ Jəju ai ki njé ndo je ləne j də rəbi ti rəi tēēi ngon be ti kare be ningə, dəne madi ki təe nə Marti uwə Jəju rəne ti me kəy ti. ³⁹ Marti aw ki ngokone ki dəne ki təe nə Mari noo. Ə ngokoe ka kin re isi nangi nja Bəbe Jəju ti, isi oo də ta ki Jəju isi əl. ⁴⁰ Nə Marti a ta ngan kilə je ti ki njae ədi nangi al, aw yo je ki ne je. Ningə tēē pati, re əl Jəju ə nə: «Bəbe, ra ban ə ngokom Mari iyə-m adi m-a ta kilə je ti ki karm ba be ka usi al par ə? Əl-e adi re ra səm kilə je.» ⁴¹ Ə Bəbe əl Marti ə nə: «Marti, Marti, mei osi nangi al, adi aw ki yo je ki ne je mbata ne je ngay. ⁴² Nə ne ki soti e kare ba. Ningə Mari un ne ki maji itə ne je pəti. E ne ki dəw a taa jie ti al.»

11

*Jəju ndo njé ndo je ləne rəbi kəl ta ki Luwə
(Mt 6.9-13)*

¹ NDɔ kare Jəju isi əl ta ki Luwə lo madi ti. Loki əl ta ki Luwə ɡine gangi ningə, nje ndo lie kare əl-e ə nə: «Babe, indo-je kəl ta ki Luwə təkɪ Jə Batisi ndo-n njé ndo je ləne kin be tɔ.» ² Ə Jəju əl-de ə nə: «Loki isi əli ta ki Luwə ningə, kadi əli əi nə:

“Bawje,

Kadi dəw ki ra ɡər tɔi təkɪ i Luwə,

Kadi kɔbe ləi re.

³ Adi-je ne kusoje ki asi taje ki ndɔ je ndɔ je.

⁴ Iyə go majal je ləje kɔ, tadɔ je wa ka,

J-iyə go majal lə dije pətɪ ki rai səje majal kɔ tɔ.

Iyə-je adi j-osi me ne na ti al”»

⁵ Ba Jəju təl əl-de bəy ə nə: «Kin ə, dəw kare dansi ti je be, aw ki madine noɔ, ə i dan lo ti aw ində ta kəy dɔe ti ə nə: “Madim, itunə-m mapa mitə, ⁶ mbata madim kare i mba ti re tee dɔm ti, nə ne ki kadi m-ra-e-n mba goto.” ⁷ Ə re made ka kin to ki kəy noɔ ə nə: “Itapi-m al, ta kəy e ki kuti ngata, ningə je ki nganm je ji to nangɪ tɔ, ɡi lo kadi m-a m-i taa m-adi mapa goto.” ⁸ M-əl səsi kadi igəri, kin ə re i taa ade mapa kin mbata ke madi-naa ləde al ka, a i kadi ade ne je pətɪ ki ge, mbata ta kəy ki a ində ki naa ti naa ti kin. ⁹ Ningə mi, m-əl səsi: Idəji, ə a adi səsi, isangi ə a ingəi, indəi ta kəy ə a teei adi səsi.

¹⁰ Tadɔ dəw ki dəji ə a adi-e, dəw ki sangɪ ə a ingə, dəw ki ində ta kəy ə a teei adi-e tɔ. ¹¹ Baw ngon ki ra dansi ti ə ngone dəje kanji, ningə a un li yo taa ade ə? ¹² Ə se ngone dəje kaw, ningə a un ni yo taa ade ə? ¹³ A kin ə səi ki səi dije ki kilə rasi majal kin mindi ə igəri rəbi kadi ne ki maji ngansi je ningə, ra ban be ə, Bawje ki isi dɔrɔ ti taa kin taa, a adi NDilne dije ki dəji-e al ə?»

Jəju ai ki ndil je ki majal
(Mt 12.22-30; Mk 3.22-27)

¹⁴ NDɔ kare Jəju tuwə ndil ki majal dɔ dɪngəm kare ti ki ndil ka kin ra-e adi əl ta al. Loki ndil ki majal tɛɛ ɓa, dɪngəm ki kəte əl ta al ka kin, təl əl ta, adi əti kosi dije ɓəl ngay. ¹⁵ Nɪngə dije madi əli əi nə: «E ki tɔgi lə Bəlɟəbul ki e ngar lə ndil je ki majal, ə isi tuwə-n ndil je ki majal.» ¹⁶ Ə njé ki nungi, kadi nai-e-n ɓa, dəji-e kadi ra nɛ kɔji madi kare ki j̄ dərɔ ti adi-de n-ooi. ¹⁷ Nə Jəju gər mər ta ləde ɓəti, adi əl-de ə nə: «Kin ə, dije ki me bəkɔ ti ki kare ba, təli dɔ-naa ti rɔi-naa ə, ɓe kɔe kin a tuji, nɪngə kəy je a budi dɔ-naa ti mur mur tɔ. ¹⁸ Kin ə re *Satɔ ə wa adi dije lie təli dɔ-naa ti rɔi-naa ə, lo kadi kɔɓe lie a aw ki kəte goto. M-əl be mbata əli əi nə e ki tɔgi lə Bəlɟəbul ki e ngar lə ndil je ki majal ə m-isi m-tuwə-n ndil je ki majal. ¹⁹ Kin ə re e ki tɔgi lə Bəlɟəbul ə m-tuwə-n ndil je ki majal ə, dije ki gosi ti tuwəi-de ki tɔgi lə nɔ ə? Dije ki gosi ti wa a tɔji kadi ta ləsi e ta ki go ti al. ²⁰ A re e ki tɔgi lə Luwə ə m-isi m-tuwə-n ndil je ki majal tɔ nɪngə, tɔji kadi kɔɓe lə Luwə re tɛɛ rɔsi ti ngata. ²¹ Kin ə dəw ki tɔge e ngay, ki aw ki nɛ rɔ je, ngəm ta kəy ləne ə, nɛ kare ki a ɔdi kadi nɛ kingə lie goto. ²² A re dəw madi ki tɔge ite re ur goe ti ə təte rɔ ə, a ɔy nɛ rɔ je lie ki ində mene dɔ ti kin pəti, taa a sane nɛ kingə je lie tɔ. ²³ Nɪngə kadi igəri, dəw ki e səm al, e nje kɔsi-m ta, taa dəw ki kaw səm nɛ ki naa ti al, e nje tində t̄i tɔ.»

Loki ndil ki majal təl re me dəw ti gogi
(Mt 12.43-45)

²⁴ «Loki ndil ki majal tɛɛ me dəw ti, aw ilə ki dilə lo ki tuti mba kadi n-ɪngə lo kisi ki rangi kadi n-ɔr kəɛ

ti, nə ingə al ɓa, əl ə nə: “M-a m-təl kadi m-aw lo kisi-m ti ki kəte m-isi ti ə m-teɛ ka kin gogi.” ²⁵ Loki təl aw gogi ningə, ingə me lo ka kin, utəi, rai adi maji. ²⁶ NGa ə, təl aw, ɔy ndil je ki majal itəi-e e wa ɓəy siri, ɓa rəi uri me dəw ti ka kin isi. Lo kin ti, ji kisi dəw kin ki dəe taa a majal ngay itə e ki kəte ɓəy.»

Maji ki rəjeti

²⁷ Loki Jəju a əl ta kin ba ningə, dəne kare ilə ndune dan kosi je ti ə nə: «Maji-kur e də dəne ti ki nje koji ki nje kadi mba.» ²⁸ Nə Jəju ile ti ə nə: «Maji-kur ɓa e də dije ti ki njé koo ndu Luwə ə təl rəde go ti kin yo taa.»

Dije daji ne koji (Mt 12.38-42)

²⁹ Dije uwəi naa muki muki gidi Jəju ti, adi Jəju əl-de ə nə: «Dije ki dəkagilo ti ki ɓone kin əi dije ki maji al. Dəji kadi tə n-ooi ne koji madi, nə ne koji madi ki rangi ki kadi dəw a ra ore-n də ne koji lə Jonasi, goto ngata. ³⁰ MBata, təkɪ Jonasi e-n ne koji mbata ti lə dije ki Ninibi ti ka kin ə[☆], mi NGon dəw m-a mi-n ne koji mbata lə dije ki ɓone tə. ³¹ NDə gangi ta ti ə, ngar ki dəne ki j gin ɓe ti, a j taa ta kəm dije ti ki dəkagilo ti ki ɓone kin kadi a ilə ta dəde ti. MBata, j soy dənangi ti nu ə ndə ki re kadi oo gosi ta lə Salomə[☆]. NGa ningə, ki ɓasine kin, dəw ki itə Salomə say e ne. ³² NDə gangi ta ti ə, dije ki Ninibi ti a j taa ta kəm dije ti ki dəkagilo ti ki ɓone kin kadi a iləi ta dəde ti. MBata, loki Jonasi ilə mbə Poy Ta ki Maji, dije ki Ninibi ti iyəi rəbi ne rade je ki majal

☆ **11:30** Jonasi 3.3-5 ☆ **11:31** 1 NGar je 10.1-10

kɔ☆. NGA ningə, ki basine kin, dəw ki itə Jonasi say e ne.

Njɔyə me kunjɔ ti

(Mt 5.15; Mk 4.21; Lk 8.16)

³³ «Dəw a ində por lambi ti kadi ɔɔyɔ ə se dəbi ngo dɔ ti al, nə a ində dɔ ne ti taa, kadi dije uri kəy ɓa, ooi lo ki kunjɔ. ³⁴ Kəm dəw ə e lambi lə darəe, re kəmi oo lo maji ɓa, darɔi ba pəti e me kunjɔ ti tɔ. A kin ə re kəmi oo lo maji al ningə, darɔi e me til ti tɔ. ³⁵ Ə ində manji rɔi adi kunjɔ ki aw-n rɔi ti təl til al. ³⁶ Kin ə re darɔi pəti e me kunjɔ ti ki kanji kadi ngon til ndəti kade ɓa, darɔi a unji njay njay təki lambi a unji-n dɔi ti kin be tɔ.»

Jəju gangi ta dɔ Parisi je ti ki njé ndo ndu-kun je ti

(Mt 23.4-36)

³⁷ Lokɔ Jəju əl ta oy ningə, Parisi kare ɓar-e kadi aw uso ne ɓe ləne. Be ə, Jəju aw isi sie ta ne kuso ti. ³⁸ Lo kin ti, ta ndɔji Parisi ka kin ngay kadi Jəju togi jine kəte nɔ ne kuso ti al. ³⁹ Nə Jəju əl-e ə nə: «Səi *Parisi je, ki ne kin, isi itogi gidi ka man, ki gidi ka kuso ne adi ay, nə ngur ɓogi, ki me ndul rosi mesi. ⁴⁰ Səi dije ki mbə, Luwə ra gidi ne, ə ra me ne tɔ. ⁴¹ Maji kadi adi njé ndoo je ne ki e me ka ti, ə ne je pəti a ayi njay ki rəsi ti.

⁴² «Kəm-to-ndoo e ləsi səi Parisi je. Ori ne kare dan ki dɔgi ti, me mbi kam je ti ki əti maji, ki me mbi kam je ti ki dangi dangi ki mba ndir tay, adi Luwə☆, ningə indəi njasi dɔ ne ra ki dana ti ki dɔ ndigi-naa ti lə Luwə. Ki rɔjetɔ, e kin ə e ne je ki sɔbi kadi re a indəi

☆ 11:32 Jonasi 3.5, 8, 10 ☆ 11:42 Ləbətiki 27.30; Dətərənom 14.22

kāmsi go ti irai, ki kanji kār kām ndāge je. ⁴³ Kām-to-ndoo e lāsi, sēi Parīsi je, mbata igei lo kisi ki kate nō dije ti gin kāy kaw-naa je ti, taa igei kadi dije rai sēsi lapīya lo kingā-naa je ti lā kosi je tō. ⁴⁴ Kām-to-ndoo e lāsi sēi, mbata itoi tō dō badi je ki nē ki tōji kadi dāw gār-n-de goto, adi dije njiyēi dāde ti ki nōō be par kin be.»

⁴⁵ Lo kin ti, nje ndo ndu-kun kare əl Jəju ə nā: «Nje ndo dije, me ta ti lāi ki isi əl kin, e je tō ə isi itaji-je!»

⁴⁶ Ə Jəju ilā ti ə nā: «Oyo, kām-to-ndoo e lāsi, sēi njē ndo ndu-kun je tō, tadō indāi nē ki əy ngay dō dije ti, nā ngon jisi ki ndāy be ka uni taa, uwāi sāde nē ki kōy kin al. ⁴⁷ Kām-to-ndoo e lāsi! Indāi badi njē kəl ta ki ta Luwə ti ki e bawsi je wa ə tōli-de. ⁴⁸ Lo kin ti, isi tōji tēki indigi ki bawsi je dō kilā rade ti ki rai, mbata əi je əi njē təl njē kəl ta ki ta Luwə ti, ningə sēi je sēi njē kində badiide tō. ⁴⁹ E mbata kin ə, Luwə əl ta me tər ti ə nā: “M-a m-ilā ki njē kəl ta je ki tam ti, ki njē kaw kilā je, m-adi-de, 6a a tōli-de je, a adi-de kō je.” ⁵⁰ E be mba kadi dājii dije ki dōkagilo ti ki bone, māsī njē kəl ta je ki tam ti ki buki kō lo kilā ngirə dāra ki dānangi ti nu bitī bone. ⁵¹ Māsī ki ilā ngire dō Abəl ti nu bitī tēē-n dō Jakari ti, ki ndō ki tōli-e dadan lo ti ki j dāngiri kadi-kare ti re kāy ti lā Luwə✧. Ki rōjeti, adi m-əl sēsi tēki dije ki dōkagilo ti ki bone a ugāi kirə nē je ki ra nē kin. ⁵² Kām-to-ndoo e lāsi, sēi njē ndo ndu-kun je ki ta rēbi nē gār e jisi ti, ə sēi wa uri me ti al nim, taa dije ki gei kadi tē n-uri me ti ka əgi-de nim tō.»

⁵³ Lokī Jəju tēē me kāy ti ka kin 6a, njē ndo ndu-kun je ki Parīsi je ilāi ngirə ra tōgi dō Jəju ti je, dāji-e

✧ 11:51 Kilā ngirə nē je 4.8; 2 Poy ta je 24.20-22

ta je ki dangi dangi. ⁵⁴ Sangi rabi me ta je ti kadi ta n-ingai ta ki go ti al tae ti ba n-uwai-e-n.

12

Kal ta ay njay taki Jaju e NGon daw (Mt 10.26-33, 19-20)

¹ Dakagiloe ti kin, dibi dije ki bay bay a kawinaa do Jaju ti, adi mbisai-naa ki yo je, ki ne je. Lo kin ti, Jaju al nje ndo je lane a na: «Ne ki do kate, maji kadi indai kam-kadi do rasi ti oji-n do am la *Parisi je, adi e kadi kam-naa lade. ² Ne ra ki gidi ngay ti ki gine a tee al goto, taa ne ki to lo boyo ti, ki daw a gar al ka goto to. ³ MBata, ta je pati ki ali lo ki ndul ti, dije a oi doe kada wangi, a ta je ki uwai tasi mbinaa ti taa ali kay koraki, dije a ilai mbee do kagi ti taa to.»

⁴ Sai ki sai madim je, m-al sasi kadi ibali dije ki a tali darasi par, a go ti asi ra ne ki rangi al, kin al. ⁵ M-a m-toji sasi daw ki sobi kadi ibali-e. Daw ki sobi kadi ibali-e e Luwa ki a tal darasi, ba tal a do ti noo kadi ila sasi me por ti la su bay kin. Taki rojeti, e a sobi kadi ibali-e. ⁶ Dije isi gati ki ngan yal je mi a gusi joo adi oi ne, na ki kare dande ti ki kadi me Luwa oy doe ti goto. ⁷ Ki ati bal ngay wa bay ki kadi igari, bi dasi wa kin ka Luwa tid a kare kare gar kore. Ibal ne madi al, sai je, Luwa oo ndasi itai ngan yal je ki ngay. ⁸ M-al sasi ta ki rojeti kadi igari taki, daw ki ra ki un ndune ta kam dije ti wangi taki n-e daw lam, mi *NGon daw m-a m-al ta wangi ta kam malayka je ti la Luwa taki e daw lam to. ⁹ Na daw ki naji ta ta kam dije ti taki n-gar-m al, mi NGon daw m-a m-naji ta ta kam malayka je ti taki m-gar-e al to. ¹⁰ Daw ki al ta ki majal asi-n tam mi NGon daw a, Luwa a iyə

go majal je lie kɔ, nɛ dɔw ki əl ta ki mal əsi-n ta NDil Luwə, Luwə a iyə go majal lie kɔ al ratata. ¹¹ Loki a uwəi səsi kadi awi səsi lo kaw-naa je ti lə *Jipi je kadi gangi ta dɔsi ti, a awi səsi nɔ ngar je ti, ki nɔ njé kɔbɛ je ti, onosi kadi mesi bəl kə nɛ se a asi kadi inaji ta dɔsi ti wa, se ta ri ə a əli wa. ¹² Tadɔ, loe ti wa nɔɔ kin, NDil Luwə a ndo səsi ta ki kadi əli.

Kuji ta dɔ nje nɛ kingə ti ki mbə

¹³ Dɔw kare dan kosi dije ti əl Jəju ə nɛ: «Nje ndo dije, əl ngokom adi, nɛ nduwə ki bawje iyə adi-je kin, kay yam adi-m.» ¹⁴ Ə Jəju əl-e ə nɛ: «Dɔw ki ində-m kadi tɛ mi nje ngangɪ ta dansi ti ə se kadi tɛ mi nje kay səsi nɛ kingə goto.» ¹⁵ Ba təl əl dije pəti ə nɛ: «Maji kadi indəi kəm-kədi dɔ rəsi ti əji-n dɔ mal nɛ kingə ki duniya ti. Tadɔ re dɔw ingə-n nɛ tɛ ri, tɛ ri ka, nɛ kingə lie kin ə a ra adi isi-n ki dɔne taa al.»

¹⁶ Ba Jəju təl əl-de kuji ta madi ə nɛ: «Dingəm madi kare ki nje nɛ kingə isi nɔɔ, lo ndər je lie, ingə nɛ me ti ngay. ¹⁷ Ə dəji rɔne ta ə nɛ: “E ri ə kadi tɛ m-ra dana? Lo ki kadi tɛ m-kaw nɛ ndər ti ləm goto.”

¹⁸ Ningə təl əl ə nɛ: “Maji, nɛ ki m-a m-ra ə to kin: m-a m-ndu dam je ləm ki kəte kin kɔ, ba m-a m-ur dam je ki boyi ngay kadi tɛ m-kaw nɛ ko je ləm ti pəti, naa ti ki ndəgi nɛ maji je ləm. ¹⁹ Ningə m-a m-əl mem ti m-ə nɛ: ‘Basine m-aw ki nɛ kingə ki to mbar mbar kadi m-ra-n bəl bay bay, ə kadi m-uwə kɔ rəm, m-uso je, m-ay je, m-o-n maji rəm.’” ²⁰ Nə Luwə əl-e ə nɛ: “I mbə dɔw ki isi əl ta kin, kondɔ ki ne wa kin ndəi a asi. Ə se nɛ je ki isi kaw ki dɔ-naa ti kin, a e ya nɔ wa?” ²¹ E kin ə e nɛ ki a tɛɛ dɔ dɔw ti ki nje kaw nɛ kingə je ki naa ti mbata lə rɔne wa, bi mbata ti lə Luwə al.»

Kinda me do Luwa ti
(Mt 6.25-33)

²² Jaju əl njé ndo je ləne ə nə: «E mbata kin ə, m-əl səsi kadi adi mesi a sururu do ne kusosi ti, ki kadi isi ki doosi taa al, taa do kibi kosi ti al nim to. ²³ Tado kisi ki do taa itə ne kuso, taa daro dəw itə kibi ki ko to. ²⁴ Igoi kaga je oi, dibi ko al nim, tati al nim, taa awi ki lo madi ki kadi ngəmi ne ti mba ndo ki lo ti ti al nim, dam ləde ka goto nim to, nə Luwa isi adi-de ne usoi maji. Ningə səi, oi kadi Luwa oo ndasi itə yəl je al a? ²⁵ Na dansi ti ə asi kadi a ilə ngon kadi ki ndəy be do ndone ti ki takul me ka sururu ləne ə? ²⁶ Kin ə ne ki ndəy be kin ka asi kadi irai ki dorosi al ə, ra ban be ə mesi osi nangi do ndagi ne je ti al ə? ²⁷ Igoi puti kam je ki ai me wale ti kin oi. Rai kilə madi al nim, oji kibi al nim to, nə ngar *Salomo ki tae ba ngay me ne kingə ti kin ka ə kibi ki ndole asi naa səde al[☆]. ²⁸ Ə kin ə Luwa ilə kibi rə ngan kagi je ti ki wale, ki j-o-de bone, ə lo ti par ə a qi por kin be ningə, ra ban ə səi dije taa a ilə kibi rəsi ti al ə? Səi to je me kadi-me ti. ²⁹ Adi ta ga al doosi əji-n do ne kusosi ə se man kaysi al. ³⁰ Ne je kin pəti, e dije ki gəri Luwa al ki donangi ti ne kin ə isi sangi ki no kəmdə ti, nə səi, Bawsi gər maji kadi awi ki ndooe to. ³¹ Ne ki kadi isangi, e koəbe lie, ningə a adi səsi ndagi ne je kin do ti. ³² Səi ki itoi tə ne kul je ki ngay al, ki isi uni go bade be kin, adi bəl ra səsi al, mbata Bawsi oo maji ngay kadi adi səsi beko ləne.

Kinda ne kingə rə Luwa ti
(Mt 6.19-21)

☆ 12:27 1 NGar je 10

³³ «İgati ki ne maji je læsi, ə adi lae njé ndoo je. İrai bəl la ki a tuji al, ikawi ne kingə je læsi dərə ti, ki e lo ki nje bogi a tee ti al nim, e lo ki yə goto ti nim kin. ³⁴ Tado lo ki ne kingə læsi e titi ə mesi a e ti tə.

Kuji ta də kisi də nja ti

³⁵ «İsi də njasi ti ki kibi ra kilə, adi por lambi je læsi ɔ maji. ³⁶ Ningə kadi itoi tə dije ki isi ngəmi ta təl bade ki aw lo taa naa ti be. İsi ngəmi tae kadi re təl taa, ə ində ta kəy ba tee adi-e. ³⁷ Maji-kur e də bəə kilə je ti ki, bade təl ba ingə-de isi də njade ti. Təki rəjeti, adi m-əl səsi, bade a un kibi kilə ləne ilə rəne ti, ə a adi-de isi nangi kadi adi-de ne usoi. ³⁸ Kin ə re təl dan lo ti, ə se ta gin lo ti, ə ingə-de isi də njade ti ə, maji a ur-de.

³⁹ «İgəri maji kadi re ba nje kəy gər də kadi ki nje bogi a re-n ə, a iyə nje bogi kadi ur kəy al. ⁴⁰ Ə səi ka, isi də njasi ti tə, tado mi *NGon dəw m-a m-re də kadi ti ki igəri al.»

⁴¹ Lo kin ti, Piyər dəji Jəju ə nə: «Babe, kuji ta ki əl kin səbi dəje je par ə se səbi də dije pəti ə?» ⁴² Ə Babe əl-e ə nə: «Nje ngəm ne ki e dəw ki dana, ki kəme ədi, ə e dəw ki bae a inde də me kəy ti kadi ləbi ne kuso dije ki kadi ki kadi adi-n-de. ⁴³ Nje ra kilə kin a e nje maji-kur, lo ki bae təl ə inge ta kilə ti kin, a ra. ⁴⁴ Təki rəjeti kadi m-əl səsi, a inde də ne maji je ti ləne pəti. ⁴⁵ A kin ə re nje ra kilə kin əl mene ti ə nə: “Bam a re law al bəy” ə, a a ta tində ndəgi njé kilə je ti ki dəne ki ki dingəm, a ta kuso ti, ki ta kəy ti, ra-n kasi ra. ⁴⁶ Lo kin ti, ba nje kəy a re ki ndə ki e ində mene də ti al, ki də kadi ki e gər al. Bae a tuwe kə, kadi oo ne kə ki a ra dije ki nje ra ne ki dana al. ⁴⁷ Bəə kilə ki gər ndigə ra lə bane maji, nə ində rəne ta ndigə ra ti

kin ra al, a ینگə ndəy ta bay bay. ⁴⁸ NGa ینگə, ɓəə kilə ki gər ndigi ra lə ɓane al, ə ra ne ki asi ta kində ə, a ینگə kində ngay al. Igəri kadi dəw ki adi-e ngay, a dəji-e ngay tɔ, ə dəw ki adi-e ne ngay kadi ngəm, a gei ne ngay jie ti tɔ.

Jəju re ki gangi-naa

⁴⁹ «M-re ki por dɔnangi ti; ینگə kin, m-ndigi kadi por ka kin ɔ ngata! ⁵⁰ Sɔbi kadi m-nduy me kɔ ti təkɪ dəw a ra-n batəm kin be. ینگə e ne ki adi-m kɔ me ndilm ti, bitɪ kadi ne je tɔli tade. ⁵¹ Kadi igai mesi ti təkɪ m-re ki lapiya dɔnangi ti, al. M-əl səsi, m-re ki lapiya al jagi, nə m-re ki gangi-naa yo. ⁵² ینگə ki ɓasine kin, dije mi ki isi me kəy ti ki kare a gangi-naa, dije ki mitə a əsi ta njé ki joo, ə dije ki joo a əsi ta njé ki mitə. ⁵³ Baw ngon a əsi ta ngonne ki dɪngəm, ngon ki dɪngəm a əsi ta bawne; kɔ ngon a əsi ta ngonne ki dəne, ngon ki dəne a əsi ta kone; kɔ ngon ki dɪngəm a əsi ta məmne; ngon ki dəne a əsi ta məmne ki dəne✧.»

Ta dɔ dɔkagilo ti (Mt 16.2-3)

⁵⁴ Jəju əl kosi je ə nə: «Loki oi ndi j lo kibə kadi ti ینگə, ta naa ti nɔɔ əli əi nə: “NDi a ədi”, ɓa ndi ədi tɔ. ⁵⁵ A re oi nəl ki j gin ɓe ti ə isi ilə ینگə, əli əi nə: “Lo a tingə”, ɓa lo tingə ka tɔ. ⁵⁶ Səi dije ki njé me ngə, asi kadi igəri kəm ne je ki a rai ne dɔnangi ti ne, ə se dɔrə ti, ینگə dɔkagilo ki ɓone kin ɓa, asi kadi igəri ne je isi ra ne titi al!

Kində dɔ ta naa ti ki nje ta ləi (Mt 5.25-26)

✧ 12:53 Mise 7.6

57 «Ra ban be ə səi je wa, ne ki to kadi igangi ta ki dana dɔ ti ə, igangi al ə? 58 Kin ə isi awi lo gangi ta ti ki nje ta lai ɓa, loki səi dɔ rəbi ti ɓəy ə, isangi rəbi kadi ndusi osi go-naa ti sie, nə tə aw səi iləi ji nje gangi ta ti, adi nje gangi ta uni iləi ji asigar je ti, adi asigar je iləi-ni dangay ti. 59 Ningə adi m-əli, a itee lo kin ti al biti kadi ugə dɔbəy sisi ɓəy taa a iyəi-ni taa.»

13

Maji kiyə pa njiyə ki majal kɔ

1 Dɔkagiloe ti nɔɔ ə, dije madi rəi əli Jəju ta lə dije ki Galile ti ki ndɔ ki *Pilatı ki nje kɔbe adi tɔli-de dɔkagilo ti ki isi ijəi məsi kadi-kare adi Luwə. 2 Ə Jəju ilə-de ti ə nə: «İgiri kadi dije ki Galile ti ki ingəi ne ki to ki əti ɓəl be kin e mbata ke ə əi njé ra majal je ki ngay itəi ndəgi dije ki Galile ti a? 3 Jagi e be al. Ningə səi je wa ka adi m-əl səsi, re iyəi pa njiyəsi je ki majal kɔ al ə, kosi a tɔ pəti be tɔ. 4 Se oi kadi dije ki dɔgi gide e jijoo ki ndogi bɔr ki Silowe ti osi dɔde ti tɔl-de kin, majal ləde itə ndəgi dije ki Jorijaləm ti pəti tigə a? 5 Jagi e be al. Ningə səi je wa ka adi m-əl səsi, re iyəi pa njiyəsi je ki majal kɔ al ə, kosi a tɔ pəti be tɔ.»

Kuji ta dɔ kagi mbay-kote ti ki andi al

6 Go ta je ti kin, Jəju əl kuji ta kare ə nə: «Dingəm kare aw ki kagi mbay-kote kare ki mə-e me ndər nju ti ləne, ə ndɔ kare aw kadi tə n-ijə kande ɓa ingə kande dɔ ti al. 7 Ə əl nje ngəm ndər ləne ə nə: “O, asi ɓal mitə ngata ə m-sangi kadi m-ijə kandi mbay-kote kam m-uso, nə m-ingə kande al. Maji kadi itige kɔ, tadɔ kəme ki kadi a uti-n lo kare goto.” 8 Nə nje ngəm ndɔ ka kin ile ti ə nə: “Bam, iyə adi a ɓal

kare bəy. M-a m-ər gine kadi m-buki si ne je njae ti. 9 Dəmajı ə bal ki rangi ə a andi. A re bal ki rangi ə andi al bəy ə tə adi m-tige kə mindi.”»

Jəju ki ndo taa kəə

10 NDə kare Jəju isi ndo ne dije kəy kaw-naa ti madi kare ndo ta kəə ti. 11 Ningə me kəy kaw-naa ti ka kin, dəne kare ki ndil ki majal uwə, ilə tae nangi, asi bal dəgi gide jıjoo isi me ti noo. NDil ki majal ka kin də-e ngən, lo kadi ndaji taa maji goto tə goto. 12 Loki Jəju oo-e ningə bar-e ə əl-e ə nə: «Dəne i ki taa kiyə taa də tə ti ləi.» 13 Jəju ində jine dəe ti, bə ta ji naa ti noo par ə, dəne ndaji rəne taa maji, ningə ilə ngirə kilə təji də Luwə ti. 14 Lo kin ti, ki bo ki də kəy kaw-naa lə Jipi je ka kin, mee o-e mbata kadi ki Jəju adi dəw rə nga ndo taa kəə ti, adi əl kosi dije ə nə: «NDə ki kadi dije rai kilə e mehe☆, ə irəi ndəe je ti ki mehe kin adi adi səsi rə nga, bi e ndo taa kəə ti al!» 15 Bəbe əl-e ə nə: «Səi njé kədi kəm dije! dəw ki ra dansi ti ə tuti mangi ləne ə se koro ləne ndo ta kəə ti, lo kuso ne ti aw sie lo kəy man ti al ə? 16 NGa dəne kam ki e ngon ka *Abirakam, ki *Satə uwe gin təgi ti ləne asi bal dəgi gide e jıjoo be kin ə, kadi m-tute m-ile taa al mba ke ki e ndo ta kəə a?» 17 Dəkagiloe ti ki Jəju isi əl ta kin ningə, rə njé bə je lie səl-de ngay. Nə rə kosi dije nəl-de ngay mbata ne je ki əti bəl ki Jəju isi ra.

*Kuji ta ki də kə kagi ti ki bari-e mutadi
(Mt 13.31-33; Mk 4.30-32)*

☆ 13:14 Təe ki taga 20.9-10; Dətərənom 5.13-14

18 Go ti ningə Jəju ə nə: «M-a m-əji səsi ne ki titi-naa ki kəbe lə Luwə, m-a m-un ne kare kadi m-əji-n səsi. 19 To titi-naa ki kandi kagi madi ki a ɓari-e nə mutadi ki dəw madi un dibi me ndor ti ləne kin be. Kandi kagi ka kin ibə, tɔgi, adi yəl je uwəi lo kisi bajie je ti.» 20 Jəju təl əl ɓəy ə nə: «M-a m-un ne ki rangi kare kadi m-əji-n səsi kəbe lə Luwə. 21 To titi-naa ki əm ki dəne madi un ləy-n nduji ki me kee joo, adi nduji ki ləy ba pəti j kin be.»

*Ta do rəbi ti ki mbəngirə
(Mt 7.13-14)*

22 Luki Jəju isi aw Jorijaləm ti, ndo ne dije ɓe bo je ti ki ngan ɓe je ki ində man titi. 23 Ningə dəw madi dəje ə nə: «Babe, dije ngay al ba par ə a aji a?» Ə Jəju əl-de ə nə: 24 «Uwəi tɔgisi ba kadi uri kəy ki ta rəbi ki mbəngirə, tado adi m-əl səsi, dije ngay a sangi kadi n-urii nə a asi al. 25 Luki ɓa nje kəy a j taa, ə a uti ta kəy ningə, səi je inayi-naa taga, iləi ngirə kində ta kəy əi nə: “Babe, iteɛ ta kəy adi-je!” kin ɓa, e a əl səsi ə nə: “Səi, m-gər lo ki jii ti al.” 26 Lo kin ti, a əli əi nə: “J-uso səi nim, j-ay səi nim, taa ta mbalo je ləje ə indo ne dije ti nim tɔ.” 27 Nə, a əl səsi ə nə: “M-gər lo ki jii ti al, ɔri rəsi kɔ rəm ti. Səi pəti səi njé ra majal je.” 28 Loe ti kin, a nɔi je, a ingəi ngangisi je, luki a oi *Abirakam je, ki *Isaki je, ki *Jakobi je, ki njé kəl ta ki ta Luwə ti pəti me ɓeko ti lə Luwə. Ningə səi je, a tuwəi səsi ɓuki səsi kɔ taga. 29 Dije a jii ki lo kibə kadi ti je, lo kur kadi ti je, jam do ɓe ti je, gin ɓe ti je, kadi rəi isi ta ne kuso ti ɓeko ti lə Luwə. 30 Lo kin ti, dije madi ki əi njé ki gogi a təli njé ki kəte, ə dije ki madi ki əi njé ki kəte a təli njé ki gogi tɔ.»

Jəju əl ta ki do Jorijaləm ti

³¹ Dɔkagiloe ti wa kin, *Parisi je madi rai ro Jəju ti əli-e əi nə: «Ɔti lo kin ti kə, aw lo ki rangi ti, tado *Erodi ge kadi n-təli.» ³² Ə Jəju əl-de ə nə: «Awi əli nja dəw kam, təki ɓone ki lo ti, m-a m-tuwə ndil je ki majal nim, m-a madi dije ro nga nim tɔ, ɓa ndo ki ko mitə ə m-a təl ta kilə ləm. ³³ Ningə sɔbi kadi m-un ta rəbi ləm me ndo ti ki ɓone nim, lo ti nim, lo ti ki go ti nim, tado e ne ki go rəbe ti al kadi nje kəl ta ki ta Luwə ti, oy lo ki rangi ti, ɓi oy Jorijaləm ti al.

³⁴ «Sai dije ki Jorijaləm ti, oyo, sai ki Jorijaləm ti, sai ki sai njé təl njé kəl ta je ki ta Luwə ti, sai njé tilə dije ki Luwə ilə səde adi səsi ki mbal tɔli-de. Nja ngay, m-sangi kadi m-kaw səsi təki ko kinjə a kaw-n ngane je ki tɔde gin bagine ti kin be, nə ɔdi al. ³⁵ Ningə ki ne kin, Luwə a iyə kəy kaw-naa ləsi kə jisi ti. Ə adi m-əl səsi madi oi təki a oi-mi al biti kadi dɔkagilo madi a re ki a əli əi nə: “Njangi dɔ e dɔ dəw ti ki re me tɔ Babe ti.”»

14

Jəju nga dəw ndo ta kəɔ ti

¹ NDɔ kare, Jəju aw me kəy ti lə nje kər nɔ *Parisi je kare mba kuso ne, ndo taa kəɔ ti. Dije ki isi nɔɔ, isi indai manji Jəju ba ooi-e. ² Dɪngəm kare ki moy ti-e a nɔ Jəju ti nɔɔ. ³ Ə Jəju daji njé ndo ndu-kun je ki Parisi je ə nə: «Ta rəbi to kadi dəw nga-n dəw ndo ta kəɔ ti ə se goto ə?» ⁴ Nə dəw ilə Jəju ta ti al. Ə Jəju təl rone ki ro nje moy ti, ade ro nga ningə əl-e ade aw. ⁵ Go ti Jəju əl-de ə nə: «Nɔ dansi ti ə, ngone, ə se mangi lie wa osi ɓe man ti ndo taa kəɔ ti, ə un-e taji-naa ti nɔɔ al ə?» ⁶ Ningə lo kadi iləi-e ta ti ki daji kin goto.

Ta ki dɔ kɔ̃ji rɔ̃ ti

⁷ Loki Jəju oo kadi dije ki ɓari-de lo ne kuso ti kin sangi lo kisi ki kate no dije ti ɓa, əl-de kuji ta madi ə nə: ⁸ «Loki dəw madi ɓari lo ne kuso taa-naa ti ə, oti kadi aw igangi rɔi isi kate no dije ti. Dɔmajal ə, ɓari dəw ki itai loe ti noo tɔ, ⁹ ningə kadi nje ɓar səsi joo pu ka kin re, əli ə nə: “I taa ə iyə lo kisi kin adi madi,” ɓa a e ki rɔsəl ki bo ngay ə a aw kadi isi-n lo ki gogi ti. ¹⁰ Nə loki dəw madi ɓari, maji kadi aw isi loki gogi ti, adi nje ɓar-i ə wa loki re ningə əli ə nə: “Madim, i taa ire isi kate yo be.” Lo kin ti, a e kɔsi-gon lai ta kəm madi je ti pəti ki ɓari-de lo ne kuso ti kin. ¹¹ Təki rɔjeti, dəw ki ra ki un dəne taa, ə a ilai dɔe nangi, ningə dəw ki nje kulə dəne nangi ə, a uni dɔe taa tɔ.»

Ba njé ndoo je lo ne kuso ti

¹² Go ti Jəju əl dəw ki nje ɓar-e ka kin ə nə: «Loki ira ne kuso ki be kin, ki kada ə se ki lo sɔlɔ, oti kadi iɓar madi je ki ngakɔi je ki noji je, ə se njé gədi kəy ɓe je lai ki njé ne kingə je. Tado əi je ka a ɓari-ni ndɔ madi ti tɔ, ningə a igai-ni ne ki ndɔ ki ira adi-de ka kin gogi. ¹³ Nə loki ira ne kuso rɔnəl ki ngay be kin, maji kadi iɓar njé ndoo je ki njé je ki ta rɔde asi-naa al, ki njé məti je, ki njé kəm tɔ je. ¹⁴ Ningə rɔi a nəli, tado a ingai ne kadi a igai-ni gogi al. Təki rɔjeti, Luwə a igai ndɔ ki a tɛɛ ki njé ra ne je ki dana lo koy ti.»

Bar dije ki bo lo ne kuso ti (Mt 22.1-10)

¹⁵ Loki oi ta kin ningə, dəw kare mbɔ dije ti ki isi lo ne kuso ti əl Jəju ə nə: «Rɔnəl e lə dəw ki a uso ne me ɓekɔ ti lə Luwə!» ¹⁶ Ningə Jəju təl əl-e ə nə:

«NDɔ̄ kare, dingəm madi ra ne kuso ki bo ngay ɓar-n dije ngay. ¹⁷ Dɔ̄kagilo kuso ne ti ningə, ilə nje kilə ləne adi aw əl dije ki ɓar-de ka kin ə nə: “Ne kuso oy ngata ə irəi.” ¹⁸ Nə dije pəti ki ɓari-de ka kin, kare, kare, iləi ngirə kadi dəji me-səl. E ki dɔ̄səy əl-e ə nə: “M-ndogi lo ndər ngɔ̄sine ɓəy, m-isi m-aw kadi m-o; ə m-dəji kadi adi mei səl dəm ti.” ¹⁹ E ki rangi ə nə: “M-ndogi mangi je dɔ̄gi ngɔ̄sine ɓəy, m-a m-aw kadi m-na-de m-o; ə m-dəji kadi adi mei səl dəm ti.” ²⁰ E ki rangi ə nə: “M-taa dəne ngɔ̄sine ɓəy, adi lo kadi m-a m-aw goto.” ²¹ Nje kilə təl aw rɔ̄ ɓane ti, əl-e ta je pəti ki əli-e kin ade oo. Lo kin ti, wongi təl ɓa nje kəy ka kin, adi əl nje kilə ləne ə nə: “I taa kalangi, aw ta mbalo je ti, ki go rəbi je, iɓar njé ndoo je, ki dije ki ta rɔ̄de asi-naa al, ki njé kəm tɔ̄ je, ki dije ki njé məti je, ire səde.” ²² NDəy go ti ningə, nje kaw kilə re əl ɓane ə nə: “Bam, ji ra ne je ki idəji ka kin, nə lo kisi nay nɔ̄ ɓəy.” ²³ Ə ɓae əl-e ə nə: “Oti aw taga dɔ̄ rəbi je ti, ki lo ndər je, ində tɔ̄gi dɔ̄ dije ti adi-de rəi mba kadi-me kəy ləm rosi.” ²⁴ Təki rɔ̄jeti adi m-əl səi, dəw kare mbɔ̄ dije ti ki m-ɓar-de kəte kin ki a ɔ̄di ne kuso ləm kin tane ti goto.»

*Kiyə ne je pəti mba kun go Jəju
(Mt 10.37-38)*

²⁵ Kosi dije ngay isi njiyəi ki Jəju dɔ̄ rəbi ti. Jəju təl ilə rəti ningə əl-de ə nə: ²⁶ «Re dəw madi re rəm ti ə ge-m itə bawne ki kone al, nene ki ngane je al, ngakone je ki konane je, ə se darəne wa al ə, a asi ke nje ndo ləm al.» ²⁷ Taa dəw ki un kagi-dəsi ləne ə njiyə gom ti, al, a asi ke nje ndo ləm al tɔ̄. ²⁸ Təki rɔ̄jeti, nə dansi ti ə loki aw tə kində ndogi ɓər ki ngal ningə, isi nangi ilə kər ne ra kilə je naa ti, mba kadi

n-oo se n-a n-asi tɔl ta kilə kin kare wa al ə? ²⁹ Nə re ində gin kəy ə tɔl tae al ə, dije pəti ki a oy gin kəy ki ində kin, a kogi dɛe ti. ³⁰ A əli əi nə: «Oi, dingəm ki ilə ngirə kadi ində kəy, nə tɔge asi kadi tɔl tae al kin!» ³¹ Ə se ngar ki ra ə loki isi aw kadi rɔ ki ngar madine ki rangi ningə, isi nangi ə dɛji ta rɔne oo se ki njé rɔ je ləne ki dibi kuti kin n-a n-aw n-ilə-n rɔ madine ki isi re ki njé rɔ je ləne ki əi dibi kuti joo kin kare wa al ə? ³² Re oo kadi tɔgine a asi al ningə, a ilə dɛji ta ngar madine, mba sangi rəbi lapiya, loki ndəe ngal bəy. ³³ Ta ki dəsi ti ka to be tɔ. Iməri ta maji oi taa, adi rəsi, tadɔ dəw ki e bəsi mba kiyə ne kingə je ləne al, a asi ke nje ndo ləm al.

Kati ki nəle goto

(Mt 5.13; Mk 9.50)

³⁴ «Igəri kadi kati e ne ki maji, nə loki nəle goto, ə se ri ə dəw a ra-n kadi tɔl nəl gogi ə? ³⁵ Ne ki kadi dəw a ra-n goto. A maji mba dɔnangi al nim, a maji mba ne ki a adi tɔgi dɔnangi kin al nim tɔ. A buki-e kɔ gidi lo ti. Dəw ki aw ki mbine kadi oo-n ta, ningə kadi oo ta kin maji.»

15

Kuji ta ki əji dɔ ne ki kare ki nay

(Mt 18.12-14)

¹ *NJé taa la-mbə je, ki njé ra majal je, rəi ki rɔ Jəju ti mba kadi n-ooi ta ki isi əl. ² *Parisə je, ki njé ndo ndu-kun je, indəi ngɔne ki Jəju ə əli əi nə: «Oi! Dəw ka uwə njé ra majal je rɔne ti nim, uso səde ne nim!» ³ Ə Jəju əl-de kuji ta madi kare ə nə: ⁴ Nə dānsi ti ə re aw ki bati je bu, ə e ki kare nay ningə, a iyə ndəge je ki dɔ jikare gide jikare dɔ wale ti, ə

aw sangi e ki nay kin, ratata kadi inge bəy taa al ə? ⁵ Loki inge ningə, ki rənəl un-e ile bagine ti. ⁶ Ningə təl aw be, ba madine je ki njé gədi kəy be je ləne, əl-de ə nə: «frəi irai rənəl səm tadɔ m-ingə ngon bati ləm ki nay ka!» ⁷ Be tɔ ə adi m-əl səsi, rənəl a e ngay me dərə ti mbata lə nje ra majal kare ki iyə go rəbi njiyəne ki majal kɔ, itə njé je ki dana ki dɔ jikare gide jikare ki ta ki dɔ mbəl pa njiyə ti, e ta ləde al kin al. ⁸ Dəne madi kare aw ki ne mbi ki gate e ngay asi dɔgi, ə e ki kare nay. Loki e ki kare nay, dəne ində por lambi ti je, itə me kəy je, sangi-n ne mbi ləne ka kin, biti ingə bəy taa, taa kəə. ⁹ Loki ingə ngata ningə, ba madine je, ki njé gədi kəy be je ləne, əl-de ə nə: «frai səm rənəl, tadɔ m-ingə ne mbi ləm ki nay ka kin!» ¹⁰ Be tɔ ə, adi m-əl səsi, rənəl e ngay mbɔ malayka je ti lə Luwə, mbata nje ra majal kare ki iyə rəbi pa njiyəne ki majal kɔ.

Kuji ta ki oji dɔ ngon ki nje kaw kaya

¹¹ Jəju təl əl bəy ə nə: «Dingəm kare aw ki ngan je joo. ¹² Ə e ki du əl bawne ə nə: “Bai, adi-m ne nduwə ləm.” Be ə bawe ləbi ne kingə ləne ngane je ki joo. ¹³ NDɔ ngay al go ti ningə, e ki du gati ki ne je pəti ki ingə, ə aw mba me be ti ki say. Me be ti ka kin ə tuji ki la ləne kɔ me kaya ti ki ra. ¹⁴ Loki tuji ki la ləne ka kin pəti tigə ningə, bo ki bo osi me be ti ka kin. Ningə ilə ngirə kadi ne je pəti to rəe ngata. ¹⁵ Aw ra kilə be lə dəw madi kare me be ti kin nɔɔ. Dingəm ka kin ade kilə ngəm kəsongi je wale. ¹⁶ Bo kuso ne kuso lə kəsongi je to me ti, nə dəw ki ade goto. ¹⁷ Be ə ilə ngirə kadi mər ta, ningə əl rəne ə nə: “Njé ra kilə je əi ban be lə bai, ə usoi ne dum-de dum-de, ə mi ta m-isi m-oy yo bo be ə! ¹⁸ M-a m-i taa ə m-aw

rɔ bai ti m-a m-əl-e m-ə nə: <M-ra majal m-ɔsi-n ta Luwə, taa m-ɔsii ta tɔ. ¹⁹ M-asi ta kadi iɓar-m ngonni al. Ira-m təkɪ kare mbɔ njé ra kilə je ti ləi be.>” ²⁰ Be ə, j̄ taa osi rəbə mba təl kaw rɔ bawne ti. Lokɪ nay say ki kəy ɓəy ningə, bawe oo-e. Lokɪ oo-e, aw ki me-kɔ ki ngay mbata lie, adi ay ngɔdi tilə tae, uwe rututu, ore njarara rɔne ti. ²¹ NGon əl bawne ə nə: “Bai m-ra majal m-ɔsi-n ta Luwə nim, m-ɔsi-i j̄ wa ta nim tɔ, m-asi ta kadi iɓar-m ngonni al.” ²² Nə bawe əl njé ra kilə je ə nə: “Iraɪ ki kibi ki maji itə ndəge je kalangi iləi rɔ ngonni ti. Iləi ningə ngon jie ti ə iləi sa njae ti tɔ. ²³ Iraɪ ki ngon mangi ki bo mbul mbul itəli-e adi j-usoi ji rai rɔnəl. ²⁴ Tado ngonni kin oy ə təl isi ki dɔne ta. Nay ə e ki kinge!” Ningə iləi ngirə kadi rai rɔnəl. ²⁵ Dɔkagiloe ti kin, ngokɔe ki ngatɔgi e wale. Lokɪ isi təl wale ə e ngɔsi ki kəy ningə oo ndu ne kində je ki ndam je. ²⁶ Bar nje ra kilə kare, ə dəje nə se ri ə isi ra ne wa. ²⁷ Nje ra kilə ka kin əl-e ə nə: “NGokɔi ə re ə bawi adi tɔli ngon mangi ki bo mbul mbul tado təl ki lapɪya.” ²⁸ NGon ki ngatɔgi ra wongi adi mbati kaw kəy. Bawe tɛɛ taga mba kadi sɔl me ade ur kəy. ²⁹ Nə əl bawne ə nə: “O ɓal ngay ə m-isi m-ra kilə madi, ndɔ kare ki m-mbati təl rɔm go ta ti ləi goto. Nə ndɔ kare ki adi-m ngon biyɔ be adi-m m-ra-n rɔnəl ki madim je goto. ³⁰ Nə lokɪ ngonni ki tuji ne kingə ləi dɔ kaya dɔne je ti kin re ningə, itəl ngon mangi ki bo mbul mbul ade.” ³¹ Ningə bawe əl-e ə nə: “J̄, ngonni, j̄ səm ne naa ti ki ndɔ je pəti, adi ne je pəti ki e yam e yai. ³² Nə e go ti kadi ji ra ne kuso ji ra-n rɔnəl, tado ngokɔi kam oy ə təl isi ki dɔne taa, nay ə e ki kinge!”»

16

*Kuji ta ki oji do nje ngam ne ki e nje ra ne ki dana
al*

¹ Go ti ninga Jaju al nje ndo je lane a na: «Dingam kare ki nje ne kinga aw ki nje kinda kamne go ne je ti ki me kay ti lane noo. Dije rai ali-e ai na: “Nje ngam ne je lai isi tuji ki ne kinga lai tiga.” ² Nje kay bar nje ra kilā lane al-e a na: “Ta ri a m-isi m-o dai ti ba a? Oji-m go ne je ki oji do kilā lai ki me kay ti adi-m m-o. Tado kaw ki kate noo kin, a asi kindā kami go ne je ti lam al ngata!” ³ Nje ngam ne al rane a na: “Bam ge kadi m-inda kam go ne kinga je ti ki me kay ti al ngata kam, m-a m-ra ri nga am a? NDor donangi a, togim asi kadi m-ndor-n al. Kaw kay ne a, rom a sol-m to. ⁴ M-gar ne ki m-a m-ra mba kadi dije a uwai-mi ki rade ti me kay ti lade loki bam tuwa-m kilā ti.” ⁵ Be a, bar nje kira je la bane kare kare. Al nje kira ki dasay a na: “Kira la bam e ban dai ti a?” ⁶ Nje kira ki dasay ka kin a na: “Ku yibi bu kare.” Ninga al-e a na: “Makitibi kira lai an, isi nangi kalangi, indangi me ti kuti mi.” ⁷ Go ti ninga al ki nungi a na: “I yay e ban a?” Nje kira ki ko joo al-e a na: “Yam e saki game bu kare.” Ninga al-e a na: “Makitibi kira lai an, indangi me ti do jijoo.” ⁸ Lo kin ti, ba nje ne ila toji do nje ngam ne ti ki majal ka kin, tado ra ne ki kam-kadi. Dije ki gari Luwa al rai ne ki kam-kadi ngay me kilā rade ti dande ti ita ngan je la lo kunji.»

Luwa ai ki la

⁹ Go ti, Jaju al a na: «Adi m-al sasi, uwai madi ki ne kinga ki go rabe ti al ki donangi ti ne kin, mba kadi ndo ki goto jisi ti a, madisi je ka kin uwai sasi rade ti lo kisi ti ki ratata. ¹⁰ Daw ki ra ki asi ta kadi daw

ade mene dɔ ne ti ki ndəy, a asi kadi dəw ade mene dɔ ne ti ki boy tɔ. Dəw ki nje ra ne ki dana al me ne ki ndəy ti, a ra ne ki dana al me ne ki boy ti tɔ. ¹¹ E be ə, re dəw asi kadi mene al dɔ ne kingə ki go rəbe ti al ki dɔnangi ti ne kin ə, nā ə a adi ne kingə ki rɔjeti ə? ¹² Re dəw asi kadi adi mene al dɔ ne ti lə dəw ki rangi ə, na ə a adi yai ki sɔbi dɔi ə?. ¹³ Nje ra kilə madi, ki a ra kilə bəə lə ngar je joo goto: re ɔsi ta ki kare ə, a ndigi ki nungi, re kidi ki kare ə, a uwə ki nungi tɔ. A asi kadi irai bəə lə Luwə nim, bəə lə la nim al.» ¹⁴ *Parisi je ki njé ge ta lə la, ibai Jəju kogii loki ooi ta je kin pəti. ¹⁵ Ningə Jəju əl-de ə nə: «irai rɔsi tə dije ki njé ra ne ki dana be ta kəm dije ti, nə Luwə gər mesi. Tadɔ ne ki dije ooi tə ne ki nga ngay ta kəmde ti kin, e ne tɔ koo al ta kəm Luwə ti.

NDu-kun əi ki kɔbe lə Luwə

¹⁶ «NDu-kun ilə ngire dɔ *Moji ti, ki njé kəl ta je ki ta Luwə ti, bitɔ dɔkagilo ti lə Ja Batisi, nə go ti nu kin ba, dije iləi mbɛ Poy Ta ki Maji lə kɔbe lə Luwə, ningə dəw ki ra, ində tɔgine kadi ur-n me ti. ¹⁷ Dɔrə əi ki dɔnangi a dɔi kɔ təkɔ ɔ al be par, nə a ngə ngay kadi dəw ɔr ngon ku ta ki me ndu-kun ti lə Luwə kɔ. ¹⁸ Dingəm ki ra ki tuwə nene, ə taa e ki rangi, e nje kuwə marim. Taa dəw ki nje taa dəne ki ngawe tuwe ka təl nje kuwə marim tɔ.

Nje ne kingə əi ki Lajar

¹⁹ «Dingəm kare ki nje ne kingə ki nje kilə kibi ki ndole pɪr pɪr ki gate e ngay e noɔ. NDɔ je kare kare pəti, isi ra rɔnəl mbata isi maji. ²⁰ Nje ndoo kare ki tɔe nə Lajar ki do bay ində rəe yəngi yəngi, re to ta kəy ti lie. ²¹ Ge kadi n-uso burim ne kuso je ki tosi nangi ta tabilə kuso ne ti lə nje maji. Nə

bisi je yo ta rai toni ta do bay lie. ²² NDɔ kare nje ndoo ka kin oy, adi malayka je rai uni-e awi sie kadi *Abirakam ti. Nje maji ka re oy tɔ, adi dibi-e. ²³ Loki e koo, ingə kɔ ngay. Ningə loki un kəmne taa ɓa, oo Abirakam say nu be ki Lajar kade ti. ²⁴ Nje maji ka kin un ndune ki taa nɔ ə nə: “Bai Abirakam, o kəm-to-ndoo ləm, əl Lajar adi ilə ta ngon jine man ti, kadi re səl-n ndonm mbata m-ingə kɔ ngay me por ti.” ²⁵ Ə Abirakam əl-e ə nə: “NGonm, adi mei ole dɔ ti təkɪ ndɔ ki ingə maji me duniya ti, ə Lajar ingə nɛ ki to tɔ. NGəsine, bəri man nɔ kəme ti, nə j, j me nɛ ki to ti tɔ ngata. ²⁶ Ningə ki bo tɔy, ngəsine bole ɓe ki bo to danje ti səsi, adi dəw ki ge kadi n-aw rɔsi ti ka, a asi kadi a man dɔ ti aw rɔsi ti al, taa dəw a asi kadi a man dɔ ti re rɔjeti al nim tɔ.” ²⁷ Ə nje maji əl ə nə: “Re e be ningə, njai ba, bawm, ilə Lajar ade aw əl njé ki me kəy ti lə bai. ²⁸ Tado ndəgi ngakom je nayi nɔɔ əi mi ɓəy, ə kadi aw ndər mbide kadi rai, teei lo kɔ ti kin al ngata.” ²⁹ Ə Abirakam əl-e ə nə: “NGakɔi je awi ki ndu-kun ki *Moji ndangi ki ta je ki njé kəl ta ki ta Luwə ti ndangi nɔɔ. Maji kadi ooi dɔ ndude.” ³⁰ Nje maji ə nə: “E kin asi al bawm Abirakam. Re dəw madi j dan nje koy je ti ne ə aw ingə-de ə, a mbəli pa njiyəde.” ³¹ Ə Abirakam təl əl-e ə nə: “Re ooi ta lə Moji al nim, ta lə njé kəl ta je ki ta Luwə ti al nim ə, kin ə dəw j-n dan njé koy je ti aw rɔde ti ka, a ooi tɔ ta ki rɔjeti al wa kin.”»

17

*Ta dɔ kosi me majal ti
(Mt 18.7, 6; Mk 9.42)*

¹ Jəju əl nje ndo je ləne ə nə: «Lo kadi dije a osi me majal ti al goto. Nə kəm-to-ndoo e də dəw ti ki majal re ki takule. ² A e soti ngay bəy mbata ti lie kadi dəi mbal ki bo ngay minde ti, ə iləi-e me ba ti, itə kadi ra adi ki kare be par dan ngan je ti ki du ngay kin, osi, adi Luwə gangi ta dəe ti.» ³ İndəi kəm-kədi də rəsi ti! Re ngokoi ra majal ə, maji kadi indange də ti, re tu kalne ə, iyə go majal lie kə ade. ⁴ Re ra majal səi nja siri me ndə ti ki kare ka, re re rəi ti nja siri dəji kiyə go kə ə, iyə go kə ade.

Təgi kadi-me

⁵ *NJé kaw kilə je əli Bəbe əi nə: «İlə kadi-me də made ti ləje adi-je.» ⁶ Ə Bəbe əl-de ə nə: «Təki rəjeti, re awi ki kadi-me ki e ndikiri ba tə kə kagi ki bari-e mutadi kin be mindi ka, asi kadi əli kagi mbay-kote kam əi nə: “Or ki ngirəi ba ə aw imə rəi me ba ti”, ə a təl rəne go ta ti ləsi.

Kilə lə bəə kilə

⁷ «Re dəw madi dansi ti aw ki nje ra kilə madi ki e nje ndə ə se e nje kul da je, ə nje kilə kin təl wale re ə, a əl-e ə nə: “İre kalangi isi nangi uso ne a?” Jagi a əl-e ba al. ⁸ Ta ki a əl-e bə, a əl-e ə nə: “İra rəi maji, ira go ne kuso ləm, ire-n adi-m. Ningə loki m-isi m-uso ne je, m-ay je kin ningə, tə go ti i uso yai je, ay je tə.” ⁹ NGa ningə, ne kare, dəw kin a ra oyo nje kilə ləne mbata təl ki təl rəne go ndu je ti lie kin, al. ¹⁰ Be ə, ta ki dəsi ti ka e be tə. Loki irai ne je pəti ki Luwə un ndune kadi irai ningə, maji kadi əli əi nə: “Je nje ra kilə je ki nda je goto, ji ra kilə ki səbi kadi ji ra par.”»

Jəju nga nje banji je dəgi

11 Loki Jəju isi aw Jorijaləm ti, ində man mbo dɔnangi *Samari ti ki dɔnangi ki Galile ti. 12 Loki isi ur me ngon ɔe ti ningə, njé banji je dɔgi rai langi tae, ɔa ai nangi say jɔ, 13 uni ndude ki taa əli-e əi nə: «Jəju, nje ndo dije, oo kəm-to-ndoo ləje!» 14 Loki oo-de ningə əl-de ə nə: «Awi ɔji rəsi njé kijə nɛ məsi kadi-kare je✧.» Ningə dɔ rəbi kawde ti ɔəy par ə, ingəi rɔ nga. 15 Ki kare dande ti, loki oo kadi ingə rɔ nga ningə, təl dɔ njane ti, ki kilə tɔji dɔ Luwə ti, ki ndune ki bo. 16 Re osi ki ta kəmne nangi nɔ Jəju ti, ra-e oyo. E dɔngəm ki Samari ti. 17 Ə Jəju əl ə nə: «Njé banji je ki dɔgi pəti ingəi rɔ nga, ə njé ki jikare awi ra ə?» 18 MBode ti pəti, dəw kare ki təl re ilə tɔji dɔ Luwə ti goto. Dəw ɔa, e dəw ki Samari ti kin ki karne ba par. 19 Ningə Jəju əl dəw ki Samari ti ka kin ə nə: «ɔ̄ taa aw, tadɔ kadi-me ləi aji.»

Koɔe lə Luwə

(Mt 24.23-28, 37-41)

20 NDɔ kare *Parisi je dəji Jəju ta ki ɔji dɔ dɔkagilo re koɔe lə Luwə. Ə Jəju əl-de ə nə: «Koɔe lə Luwə a re tə nɛ ki dije a ooi-e ki kəmde njə njə al. 21 A e ki kəl kə nə: “E yo ɔo”, “E ne ɔo”, al. Təki rɔjeti, koɔe lə Luwə e dansi ti ne ngata.» 22 Go ti ningə əl njé ndo je ə nə: «NDɔ madi a re nɔɔ ki a ndingəi ngay kadi oi ndɔ kare me ndɔ je ti lə NGon Dəw, nə lo kadi a oi goto. 23 Ningə a əli səsi əi nə: “Kiris̄i e yo”, “Kiris̄i e ne”, nə awi al, ayi-naa ngədi awi loe ti al. 24 Ningə, təki ndi təl ə lo ay njay njay, i dam dɔnangi ti ki kare tɛɛ-n dame ti ki nungi ka kin ə, ndɔ rem mi *NGon dəw ka a to be tɔ. 25 Nə kəte nɔ ti, sɔbi kadi mi NGon Dəw m-ingə kɔ ngay, kadi dije ki dɔkagilo

✧ 17:14 Ləbətiki 14.2-3

ti ki bone kin mbati-mi ɓəy taa. ²⁶ Ningə, ko ne ki ra ne dɔkagilo ti la Nuwe kin ə, nee a ra ne ndo ki mi NGon daw m-a m-re-n ti to. ²⁷ Di je usoi je, ayi-naa je, taai-naa ki yo je ki ne je, biti ndo ti ki Nuwe urn me bato ti. Go ti ningə man ko ki bo re tuji di je pəti✧. ²⁸ A to tə ne ki ra ne dɔkagilo ti la Loti be to: Di je usoi je, ayi-naa je, ndogi ne je nim, gati ki ne je nim, mai kagi je nim, rai kəy je nim to. ²⁹ Nə ndo ki Loti tɛɛ-n me be bo ti ki Sodom, Luwə adi ndi por ki ne je ki njé taa por i dərə ti o di je təl-de pəti✧. ³⁰ NDɔ ki mi NGon daw m-a m-tɛɛ hɔy ka, ne je a rai ne be to. ³¹ Me ndəe ti kin, daw ki isi do kəy ti, a ur nangi kadi əy ne je ləne ki me kəy ti tɛɛ-n taga al. Be to ə, daw ki a e me ndər ti ka, a təl re be al to. ³² Adi mesi ole do ne ti ki tɛɛ do ne Loti ti, ki ilə rəti ə ingə yo kin✧. ³³ Daw ki sangi kadi n-ngəm rəne ki no ti, a ti ta rəne. Nə daw ki ti ta rəne mbata ləm ə, a ngəm rəne ki no ti to. ³⁴ Adi m-əl səsi, me kondəe ti kin, di je joo a toi do tirə ti ningə, a uni ki kare, a iyəi ki nungi. ³⁵ Dəne je joo, a uri ne naa ti, a uni ki kare ə, a iyəi ki nungi. ³⁶ [Dingəm je joo, a rai kilə me ndər ti ki kare ə, a uni ki kare ə a iyəi ki nungi.]» ³⁷ Ningə, njé ndo je dəji Jəju əi nə: «Babe, lo ki ra ti ə, ne je kin a rai ne ə?» Ə əl-de ə nə: «Loki nin a to ti, e ə mal je a kawinaa ti.»

18

Nje gangi ta ai ki dāne ki nje ngaw koy

¹ Jəju əl kuji ta madi njé ndo je ləne, tɔji-n-de kadi əli ta ki Luwə taa taa, bi kadi tɔgide goto ta ti al, ² ə

✧ **17:27** Kilə ngirə ne je 6.9-7.24 ✧ **17:29** Kilə ngirə ne je 18.20-19.25 ✧ **17:32** Kilə ngirə ne je 19.26

nə: «Nje gangi ta kare isi 6e bo ti madi noo. E daw ki 6el Luwə al nim, taa ilə koji dō daw ti al nim tō. ³ Ningə me 6e bo ti ka kin, dāne kare ki nje ngaw koy isi ti noo tō. Dāne ka kin re ki dōkagilo je pəti əl- e ə nə: “Igangi ta ka ki to danje ti ki nje ta ləm ka kin adi-m.” ⁴ Nje gangi ta ka kin mbatı dōkagilo ngay. Nə təl əl ta rōne ə nə: “Re m-6el Luwə al nim, taa m-ilə koji dō daw madi ti kare al ka, ⁵ dāne ki nje ngaw koy kam tapi-m ngay. Səbi kadi m-gangi ta lie made, mba kadi təl re gogi ndō ki rangi ti, tapi-m 6əy al ngata.” ⁶ Bə6e ilə dō ti 6əy ə nə: «Maji kadi oi ta ki nje gangi ta ki dana al, əl kin maji. ⁷ Səi oi kadi Luwə a gangi ta ki dana adi dije lie ki isi noi dōe ti kondō je ki kada je kin al a? A isi gərərə ba 6i a ra səde al a? ⁸ Adi m-əl səsi, a gangi ta ki dana kalangi ba adi-de. Nə ne kare 6a, se ndō ki mi NGon Dəw m-a m-təl m-re ə, m-a m-ingə dije ki adi mede dōnangi ti wa mīndi wa?»

Parisi əi ki nje taa la-mbə

⁹ Jəju əl kuji ta ki dō njé je ti ki ooi rōde tə dije ki dana ə kidi ndəgi dije ¹⁰ ə nə: «Dingəm je joo, awi kəy kaw-naa ti mba kəl ta ki Luwə; ki kare e Parisi, ki nungi e nje taa la-mbə tō. ¹¹ Parisi j a taa ə əl ta ki ɔji dō rōne mene ti ə nə: “Luwə ləm, m-ra-i oyo tadō mi m-to tə ndəgi dije ki njé bogi je ə se njé ra ne je ki go ti al, ki njé kuwə marim, taa tə nje taa la-mbə kam al tō. ¹² Me ndō je ti ki siri, m-əgi rəm ne kuso ti nja joo, madi Luwə ne kare me ki dəgi ti, me ne kingə je ti ləm pəti.” ¹³ Nə nje taa la-mbə 6a, ɔsi rōne ngərangi nu, kun ka ge kun kəmne ki dərə ti al, ra rōne ndoo, ə əl ə nə: “Luwə ləm, oo kəm-to-ndoo ləm tadō mi nje ra majal!” ¹⁴ Adi m-əl səsi, e

nje taa la-mbə ə təl aw 6e ləne ki ta ki kər dō ti nōō Luwə ti, 6i e Parisi al. Tado dəw ki un dəne taa ə, a iləi dəe nangi, ningə dəw ki ilə dəne nangi, a uni dəe taa tō.»

Jəju ində jine də ngan je ti ki du

(Mt 19.13-15; Mk 10.13-16)

¹⁵ NĠan je ki kasi wa kin ka, dije rai səde rō Jəju ti mba kadi njangi dōde. Nə loki njé ndo je ooi ne kin 6a, kōli səde. ¹⁶ Nə Jəju adi rai ki ngan je ki du rōe ti 6a əl ə nā: «tyəi ngan je ki du adi rai rōm ti, oti kadi ɔgi-de ta rəbi, tado kōbe lə Luwə e yə dije ki toi tə ngan je ki du be. ¹⁷ Təki rōjeti, adi m-əl səsi, dəw ki ndigi kadi Luwə ɔ 6e dəe ti tə ngon ki du be, al, a ur kōbe ti lə Luwə al ratata.»

Nje ne kingə

(Mt 19.16-30; Mk 10.17-31)

¹⁸ Ki bo lə *Jipi je kare, dəji Jəju ə nā: «Nje ndo ki maji, e ri ə m-a m-ra ə m-a m-ingə-n kaji ki a to biti ki nō ti ə?» ¹⁹ Ə Jəju əl-e ə nā: «MBa ri ə i6ar-m dəw ki maji ə? Dəw kare ki maji goto, nə Luwə ki karne ba par ə e dəw ki maji. ²⁰ I igər ndu-kun je lə Luwə ki ə nā: “A uwə marim al, a təl dəw al, a 6ogi al, a ma naji ki ngom dō madi ti al, a ɔsi gon bawi ki kōi*.”» ²¹ Ningə dīngəm təl əl Jəju ə nā: «Nə je kin pəti m-təl rōm go ti dəkagilo kilə ngirə basam ti nu.» ²² Go ta je ti kin Jəju əl-e ə nā: «Nə kare be ə nayii kadi ira 6əy. Aw igati ki ne kingə je ləi pəti, iləbi lae njé ndoo je, 6a a aw ki ne kingə ngay me dərə ti, ə ire un gom.» ²³ Nə loki ta kin osi mbi dīngəm ti ka kin, rōe təl nəl-e al, tado e dəw ki ne kingə lie e ngay. ²⁴ Loki Jəju oo-e kadi mee ɔ-e ningə əl ə nā: «E ne ki ngə ngay rō njé

☆ **18:20** Təj ki taga 20.12-16; Dətərənom 5.16-20

ne kingə je ti kadi uri me beko ti la Luwə. ²⁵ E ne ki nga ngay wa kadi jambal ki oi-e kin ur bole kon ku ne ti, na a nga ngay itə e kin bəy kadi nje ne kingə ur me beko ti la Luwə.» ²⁶ NJé ki isi ooi do ta la Jəju əli əi nə: «NGa kin ə e be ningə, na ə asi kadi ingə kaji ə?» ²⁷ Jəju ilə-de ti ə nə: «Nə ki dəw asi al, Luwə asi ra.» ²⁸ Piyər əl-e ə nə: «NGa je kin, j-iyə ne kingə je ləje pəti kə, ə j-un goi kin.» ²⁹ Jəju əl-de ə nə: «Təki rojeti, adi m-əl səsi, re dəw madi, iyə kəy ləne, ki nene, ki ngane je, ki ngakone je, ki nojine je, ki mbata koβe la Luwə ə, ³⁰ a ingə ne je al do e kin, dəkagilo ti ki bone, taa dəkagilo ti ki a re, a ingə kaji ki a to biti ki no ti tə.»

Jəju əl ta ki do koyne ti ki kine lo koy ti
(Mt 20.17-19; Mk 10.32-34)

³¹ Jəju bar njé ndo je ləne ki dəgi gide e joo ki rəne ti, ningə əl-de ə nə: «Oi, j-isi j-awi ki Jorijaləm ti, ne je pəti ki njé kəl ta je ki ta Luwə ti ndangi əji dəm mi *NGon dəw, a təli tade. ³² Tado a iləi-mi ji dije ti ki əi *Jipi je al kadi tə kogi dəm ti je, taji-mi je, taa a tibi man tade dəm nim tə. ³³ Go ti, loki tindəi-mi ki ndəy kabilay ningə, a təli-mi. Nə ndə mitə la ndə koym ba, m-a m-təj lo koy ti.» ³⁴ Nə ne kare ki njé ndo je gəri me ta ti kin goto. E ta ki to lo bəyə ti rəde ti. Gəri me ta ki Jəju ge kəl-de al.

Jəju adi nje kəm tə oo lo Jəriko ti
(Mt 20.29-34; Mk 10.46-52)

³⁵ Loki Jəju e bəsi ki bə ki Jəriko ningə, nje kəm tə madi isi ngangı rəbi ti noo, isi kəy ne. ³⁶ Loki nje kəm tə oo ka kosi dije ki isi indəi də bur bur ningə, dəji ta se ri ə isi ra ne wa. ³⁷ Ə əli-e əi nə: «Jəju ki Najarəti ə isi ində də.» ³⁸ Nje kəm tə ilə ngirə kadi

un ndune ki taa, ə nɔ ki tɔɡine, ə nə: «Jəju ki NGon ka Dabidi*, o kəm-to-ndoo ləm!»³⁹ Dije ki njé njiyə kəte nɔ dije ti kəngi-e kəngi kadi uti tane, nə nje kəm tɔ un ndune ki taa dɔ made ti bəy ə nə: «NGon ka *Dabidi, o kəm-to-ndoo ləm!»⁴⁰ Jəju a lo ka ti, ba un ndune kadi rəi sie rəne ti ne. Loki re rəe ti bəsi ningə, Jəju dəje ə nə: «E ri ə ige kadi m-ra madi ə?» Ə nje kəm tɔ əl-e ə nə: «Babe, m-ge kadi kəm oo lo!»⁴² Jəju əl-e ə nə: «O lo! Kadi-me ləi aji.»⁴³ Par ə, loe ti nɔɔ, kəme oo lo, adi un go Jəju ki kilə tɔji dɔ Luwə ti tane ti. Loki kosi dije ooi ne kin ningə, iləi ngirə kəsi-gon Luwə.

19

Jəju ai ki Jase

¹ Loki Jəju ur me be ti ki Jəriko ə isi ində də ningə, ² dɪngəm ki nje ne kingə kare ki tɔe nə Jase, ki e boy dɔ njé taa la-mbə je ti isi nɔɔ. ³ Dɪngəm kin sangi kadi n-oo se Jəju e nə dana wa, nə lo kadi oo Jəju goto, mbata kosi dije, tadɔ e dəw ki gɔji. ⁴ Be ə, ay ngɔdi kəte, aw al dɔ kagi mbay-kote ti, kadi n-oo Jəju ki a man ki rəbi ki loe ti kin. ⁵ Loki Jəju re tɛɛ loe ti ka kin ningə, un kəmne ki taa, əl Jase ə nə: «Jase, ur nangi ne law, tadɔ sɔbi kadi m-isi me kəy ti ləi bɔne.» ⁶ Lo kin ti, Jase ur nangi law, uwə Jəju rəne ti ki rənəl.

⁷ Dije pəti ki ooi ne kin, bəi ta dɔ Jəju ti əli əi nə: «Aw isi be lə nje ra majal.» ⁸ Nə Jase a taa, əl Babe ə nə: «Babe, m-a m-adi nusi ne kingə ləm njé ndoo je. A kin ə re m-taa ne lə dəw ki al dɔ maji ə, m-a m-təl m-ige kire gogi nja sɔ.» ⁹ Lo kin ti, Jəju əl-e ə nə:

* **18:38** Igoi Mk 10.47 ki ta ki dɔ ti gin makitibi ti nangi.

«Bone səi ki njé ki me kəy ti ləi ingəi kajɪ, tadɔ ɪ ka ɪ ngon ka *Abirakam tɔ. ¹⁰ Tadɔ ki rɔjetɪ, mi *NGon dəw m-re mba kadi m-sangi dije ki tade tɪ, m-ajide.»

*Dəw ki aw kadi indəi jɔgi ngar dɔe ti
(Mt 25.14-30)*

¹¹ Jəju e basi ki Jorijaləm adi dije ooi kadi kɔbe lə Luwə a ɔdi rone loe ti nɔɔ. Loki dije uri mbide isi oi ta ki Jəju isi əl-de ba bəy ningə, Jəju un kuji ta kare tane ti kadi ¹² əl-de ə nə: «Dingəm kare ki oji-e me maji ti isi aw be madi ti ki say kadi indəi jagi ngar dɔe ti bəy taa tə təl. ¹³ Be ə, kəte bəy taa kadi aw, bar njé kilə je ləne dɔgi, adi dəw ki ra dande ti mbal ɔr kare, ningə əl-de ə nə: “Itaai, irai gati bitɪ kadi m-təl m-re m-ingə-n səsi.” ¹⁴ Nə dije ki me be ti lie ɪɪ gine ti, ə ɪbi dije goe ti əli əi nə: “Ji ndigi al kadi dəw kin re isi ngar dɔje ti.” ¹⁵ Be ka, indəi jɔgi ngar dɔe ti. Be ə, loki təl re be ningə, bar njé kilə je ləne ki adi-de la ka kin kadi n-oo se e ri ə rai wa. ¹⁶ Dəw ki dɔ kəte re, ningə əl ə nə: “Bam, mbal ɔr ki kare ki adi-m ka, yə m-ingə dɔgi dɔ ti kin.” ¹⁷ Ə ngar əl-e ə nə: “Maji ngay, ɪ nje kilə ki maji. Ningə təkɪ a-n dana me kində kəm go ne ti ki ndəy be, m-ində-i nje kɔbe dɔ be bo je ti dɔgi.” ¹⁸ Dəw ki kɔ joo re, ningə əl ə nə: “Bam, mbal ɔr ki kare ki adi-m ka, yə m-ingə mi dɔ ti kin.” ¹⁹ Ə ngar əl-e ko ta wa ka kin tɔ ə nə: “I, isi tə nje kɔbe dɔ be bo je ti mi.” ²⁰ E ki rangi re ningə əl ə nə: “Bam, mbal ɔr ki kare ki adi-m ka yə to kin, m-aw m-bəyɔ-e ta kibɪ ti m-ade to. ²¹ Tadɔ m-bəli. I, ɪ dəw ki ngə ngay, ne ki ində al ka un nim, ne ki idibi al ka itəti nim.” ²² Lo kin ti ngar əl-e ə nə: “I nje kilə ki majal. Ningə m-a m-gangi ta dɔi ti ki ta ki tɛɛ tai ti ɪ wa. I

igər maji kadi mi dəw ki ngə ngay, ne ki m-ində al ka m-un nim, ne ki m-dibi al ka m-təti nim. ²³ NGa ra ban be ə re a ində la ləm lo ngəm la ti al ə? Re ində lo ngəm la ti ə, m-təl kin re m-a m-taa ki mane də ti.” ²⁴ Go ti ngar əl dije ki ai loe ti noo ə nə: “Itai mbal ər ki kare ki jie ti kin adi e ki aw ki mbal ər dəgi kin.” ²⁵ Ə dije əli ngar əi nə: “E kam aw ki mbal ər dəgi ngata.” ²⁶ Nə ngar əl-de ə nə: “M-əl səsi tək, dəw ki aw ki ne jine ti, a adi-e də ti, nə dəw ki ne lie goto, e ki ndikiri wa ki aw-n kin ka a taai jie ti wa bəy. ²⁷ Ningə njé ba je ləm, ki mbati kadi mi ngar də ti, irəi sədə, itoli-de ta kəm ti ne.”»

Jəju ur Jorijaləm ti ki kəsi-gon
(Mt 21.1-11; Mk 11.1-10; Jə 12.12-16)

²⁸ Go ta je ti kin, Jəju gangi kəte no kosi je ti, un rəbi ki kaw ki Jorijaləm. ²⁹ Loki Jəju re tē bəsi ki be ki Bətipaje əi ki be ki Bətani, ki kaw ki kadi mbal je ti ki bəri-de mbal kagi bini je kin ba, ilə njé ndo je ləne joo ³⁰ ə nə: «Awi me ngon be ti ki a noši ti kam. Loki a uri ki me be ti, a ingəi ngon koro ki dəi-e adi a. E ngon koro ki dəw al gide ti nja kare al bəy. Ituti-e, irəi sie adi-mi. ³¹ A re dəw madi dəji səsi ə nə: “MBar i ə isi ituti ngon koro kin” ə, əli-e əi nə: “E Bəbe ə ge-e.”»

³² Njé ki Jəju ilə-de ka kin awi ningə yə, ingəi ne je tək wa ki Jəju əl-n-de. ³³ Be ə, tuti ngon koro ka kin ningə, ba njé koro je dəji-de əi nə: «MBar i ə ituti ngon koro kin ə?» ³⁴ Ningə njé ndo je iləi-de ti əi nə: «Bəbe ə ge-e.» ³⁵ Loki rəi ki ngon koro ka kin adi Jəju ba, labi kibi je ləde gide ti, ə adi Jəju al isi də ti. ³⁶ Kəti wa ki isi ət kəte kəte kin ba, dije labi kibi je ləde də rəbi ti adi-e njiyə də ti. ³⁷ Loki Jəju isi re bəsi

ki Jorijaləm ti ki rəbi ki i ki dō mbal kagi bini je ti kin 6a, kosi njé ndo je lie, rōde nəl-de ngay adi uni ndude ki taa, pitii Luwə mbata ne kōji je pəti ki ra adi oi ki kəmde, ³⁸ əi nə:

«Kadi Luwə njangi dō ngar ki re ki tō Bəbe!

Kadi Lapiya re ki dō dərā ti, ə tōba e ki dō Luwə ti ki isi taa dō dərā ti tō.»

³⁹ *Parisi je madi ki əi dan kosi je ti əli Jəju əi nə: «Bəbe, əl njé ndo je lai adi uri tade naa ti.» ⁴⁰ Ə Jəju əl-de ə nə: «M-əl səsi m-adi oi, re əi je uri tade naa ti ə, gaji mbal je a singəi.»

Jəju nō mbata 6e bo Jorijaləm

⁴¹ Loki Jəju ində dō 6e ki Jorijaləm 6asi ə un kəmne oo-e-n ningə, man nō re kəme ti. ⁴² Man nō re kəme ti adi əl ə nə: «Kin ə re dəkagilo ki je ti 6one kin, i wa igar rəbi lapiya kin ə re a e soti səi, nə kəmi tēē dō ti al. ⁴³ NDō je ki ngā a rəi nōō kadi njé bā je lai a iləi-naa gəi dōi, a iləi-naa ki ta tō rəbi je pəti, a uti-ni nguy lo kadi itēē goto. ⁴⁴ A budi-ni nangi mur mur ki dije lai. MBal madi ki kadi dəw a iyə adi isi dō made ti goto. Tadō kəmi tēē dō dəkagilo ti ki Luwə re-n kadi ra-n səi kin al.»

Jəju tuwə njé ra gati je kə me kəy ti lə Luwə

⁴⁵ Go ti, Jəju aw ur nati kəy ti lə Luwə, ningə ilə rōne tuwə njé labi ne je titi kō. ⁴⁶ Ningə əl-de ə nə: «NDangi me makitibi ti lə Luwə əi nə: “Kəy ləm a ibari-e kəy kəl ta ki Luwə, nə səi, itəli-e lo 6əyō rō ti lə njé 6ogi je yo.”»

⁴⁷ NDō je pəti, Jəju ndo dije ne gin kəy ti lə Luwə. Lo kin ti, njé kun dō njé kijə ne məsi kadi-kare je ki njé ndo ndu-kun je, ki njé kun dō dije me 6e, sangi

rəbi kadi n-təli Jəju, ⁴⁸ nə gəri rəbe al, tadə kosi je indəi mbide maji ngay go ta ti lə Jəju.

20

*Ta ki dəji də təgi ti ki Jəju aw-n
(Mt 21.23-27; Mk 11.27-33)*

¹ NDə kare, Jəju isi ndo dije ne me kəy ti lə Luwə, ilə-n mbə Poy Ta ki Maji ningə, njé kun də njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki njé ndo ndu-kun je, ki ngatəgi je, tēēi noo rəi. ² Loki rəi ningə əli-e əi nə: «əl-je adi j-o, e ki təgi ki j ra ə isi ra-n ne je kin be ə? Ə nā tə ə adi ndune ə isi ira-n ə?» ³ Ə Jəju təl əl-de ə nə: «Mi ka m-a m-dəji səsi ta kare kadi əli-mi adi m-o tə. ⁴ Nə ə ilə Jə kadi ra dije batəm ə? E Luwə ə se e dije?» ⁵ Nə təli a məri ta dande ti əi nə: «Re j-əl-e j-ə nə: “E Luwə ə ile” ə, a dəji-je ə nə se ra ban ə j-ade meje al wa? ⁶ A kin ə re j-əl j-ə nə: “E dije ə iləi Jə” ə, kosi je ba pəti a tiləi-je ki mbal təli-je, tadə gəri maji ngay kadi Jə e nje kəl ta ki ta Luwə ti.» ⁷ Be ə, təli əli Jəju təkəi n-gəri dəw ki ile al. ⁸ Ə Jəju ilə-de ti ə nə: «Re igəri al ə, mi ka m-a m-əl səsi təgi ki m-isi m-ra-n ne je kin al tə.»

Kuji ta də dije ti ki njé ra kilə ndər nju, ki njé me majal

(Mt 21.33-46; Mk 12.1-12)

⁹ Go ti, Jəju ilə rəne əl ta *Jipi je me kuji ta ti ə nə: «Dingəm kare ndər nju, ningə dəci ta naa ti ki dije ki njé ra kilə nju, kadi tə rai kilə adi-e, ə kagi loe ti ba, a kayj-naa nee, ningə e wa əti aw mba ki goe ngal. ¹⁰ Loki kagi lo kijə kandi nju asi ningə, ilə bəə ləne kare kadi aw taa kandi ne ndor ka kin, ki yəne ji njé ra kilə je ti adi-ne. Nə loki bəə aw ningə, njé ra kilə je, tindəi-e ngay, ə tuwəi-e adi təl ki jine kare aw.

11 Nje ndor täl ilä bəə ki rangi bəy. Nə e ka, tindäi-e je, taji-e je, ə tuwəi-e adi täl ki jine kare aw. 12 Be ka dingəm ka kin täl ilä bəə ki nje kō mitə bəy. Ba e ki nje kō mitə kin, njé ra kilə je ka kin tindäi-e, adi-e do, ə tuwəi-e adi-e aw. 13 Lo kin ti, nje ndor dəji ta rəne ə nə: “E ri ə kadi m-ra ə? M-a m-ilä ki ngonm ki dingəm ki m-ndige ngay kin. E ə, a bəli gide.” 14 Nə njé ra kilə nju, loki kəmde osi dō ngone ti ba, əli-naa ta kin dande ti əi nə: “Darə e wa kam ə a e nje ne nduwə. Ji təli-e j-adi ndor nju kin täl ne ləje!” 15 Be ə, ndori ngon ka kin, awi sie gid i ndor ti taga, təli-e. Ə se dingəm ki nje ndor kin a ra səde ban wa? 16 A re kadi täl njé ra kilə je kin kə, ə sangi njé ki rangi ində-de ta ndor ti.» Loki dije ooi ta ki Jəju əl kin ba, əli əi nə: «Jagi, ne kin a re ne ba al.» 17 Nə Jəju gō-de ba ningə əl-de ə nə: «Ta ki makitibi lə Luwə əl ə nə “MBal ki njé ra kəy je mbati-e, E ə täl mbal ki e tōgi kəy✧,” kin me nə ri ə?

18 «Dəw ki ra ki osi dō mbal ti kin ə, a tət i njəki njəki, a re e ə mbal kin ə osi dəe ti tō ningə, a rəkite rəkite təkite tō.»

*Ta də kigə la-mbə nje kəbe ki bo Səjar ti
(Mt 22.15-22; Mk 12.13-17)*

19 Njé ndo ndu-kun je, ki ki bo je ki dō njé kijə ne məsi kadi-kare je ti, sangi rəbi kadi n-uwəi Jəju loe ti wa kin nōō, tadə gəri maji kadi kuji ta ki Jəju əl kin səbi dōde, nə bəli kosi je. 20 Be ə, indäi kəmde go Jəju ti, bə iləi dije madi ki rai rōde tə dije ki dana be rəe. Həi-de rəe ti mba kadi tə me ta ti ki a tē tae ti kin bə, n-uwəi-e-n, n-iləi-e ji njé kəbe je ti. 21 Dije ka kin dəji Jəju əi nə: «Nje ndo dije, ji gər kadi j nje kəl ta ki

✧ 20:17 Pa je 118.22

rəjeti, taa j nje ndo ne ki rəjeti tə. Kər kəm dəw dana goto rəi ti, isi indo dije rəbi ki rəjeti ki nəl Luwə. ²² Ə əl-je adi j-o: e loe ti ə se e loe ti al kadi j-igə la-mbə nje kəbe ki bo Səjar ə?» ²³ Nə Jəju ki gər kadi isi ədi kəme, əl-de ə nə: ²⁴ «Adi-mi silə kare adi-mi m-o, se də nə ə indəi ti, ə tə nə tə ə ndangi ti wa?» Ningə əli əi nə: «E nje kəbe ki bo Səjar.» ²⁵ NGata ə Jəju əl-de ə nə: «Nə lə Səjar ə adi Səjar, nə lə Luwə ə adi Luwə tə.» ²⁶ Lo kin ti, lo kadi uwəi Jəju ki ta ki tae ti nə kosi je ti goto. Ta ki tur-de ti kin dum dəde, adi ai tade mbə.

*Ta ki dəji lə Sadusi je də ki njé koy je lo koy ti
(Mt 22.23-33; Mk 12.18-27)*

²⁷ Ba go ti, *Sadusi je ki əi dije ki njé maji təkəi njé koy je a j̄i taa lo koy ti al, ki madi je dande ti, rəi rə Jəju ti dəji-e əi nə: ²⁸ «Nje ndo dije, *Moj̄i ndangi ndu kin me makitibi ti adi-je ə nə: “Re dəw madi, ngokəe taa dəne, ə ngokəe ka kin oji ngan je ki dəne ka kin al bəy ə oy ningə, səbi kadi taa dəne nduwə kin oji-n ngan je kadi tēēi to nje goto ti.”» ²⁹ Ningə ki oji də ta kin, ngakonaa je əi siri. Ki dəsəy taa dəne, ə oji-n ngon al bəy par ə oy. ³⁰ Ki kə joo re taa dəne nduwə ka kin, bə kae ti wa bəy. ³¹ Re tēē də ki kə mitə be, adi ngakonaa je ki siri kin, taai dəne ki kare kin pəti, bə oyi ki kanji kadi dəw kare dande ti oji sie ngon. ³² Ta təl tae ə, darə dəne wa re oy tə. ³³ NGa ə se ndə ki njé koy je a j̄i taa lo koy ti ə, nə dande ti ə dəne ka kin a e nee wa? Tadə əi siri pəti taai-e nede ti.» ³⁴ Ə Jəju əl-de ə nə: «Dənangi ti ne kin ə d̄ingəm je ki dəne je isi taai-naa. ³⁵ Nə dije ki Luwə oo-de kadi asi kadi a j̄i taai lo koy ti, kadi isi me bəkə ti ki sigi,

✧ 20:28 Kilə ngirə nə je 38.8; Dətərənom 25.5-10

a taai-naa al ngata. ³⁶ Taa a oyi al tɔ, tado a toi tɔ malayka je be. Əi ngan lə Luwə tado Luwə adi-de ij lo koy ti. ³⁷ Ningə ta kji ki nə njé koy a ij taa lo koy ti, Moji wa əl ta ay njay dɔ ti kadi njé koy je a ij taa lo koy. Lokɪ əl ta əji-n dɔ por ki ɔ me nga ti, Moji ɓar Luwə ə nə: “Luwə lə *Abirakam, Luwə lə *Isaki, ki Luwə lə Jakobi✧.” ³⁸ Ningə Jəju ilə dɔ ti təkɪ Luwə e Luwə lə dije ki njé kisi kəm ba, ɓi e Luwə lə njé koy je al. Tado ta kəm Luwə ti, dije pəti isi ki dode taa.» ³⁹ Lo kin ti, njé ndo dije ndu-kun ki nə je əli Jəju əi nə: «Nje ndo dije, əl ta maji ngay.» ⁴⁰ Ningə sangi kadi n-dəji-e ta ki rangi al ngata.

Kirisi əi ki Dabidi
(Mt 22.41-45; Mk 12.35-37)

⁴¹ Jəju dəji-de ta ə nə: «Ra ban be ə dije əli par əi nə Kirisi ki e *Dəw ki Luwə mbəte e ngon ka *Dabidi ə? ⁴² Tado Dabidi ə wa ki dəne əl me makitibi Pa je ti ə nə: “Babe Luwə əl Babe ləm ə nə: ɤre isi dɔ ji kɔm ti ne, ⁴³ Biti kadi m-aw ki njé bə je ləi m-ilə-de gin tɔgi ti✧.” ⁴⁴ «Ə re Dabidi ɓar Kirisi Bane ə, ra ban taa Kirisi a e ngon ka Dabidi ə?»

Jəju gangi ta dɔ njé ndo ndu-kun je ti
(Mt 23.37-39; Mk 12.38-40)

⁴⁵ Jəju əl njé ndo je ləne ta kəm kosi je ti ki isi oi dɔ ne ndo lie ⁴⁶ ə nə: «ɪndəi kəm-kədi dɔ rɔsi ti ki rɔ njé ndo ndu-kun je ti. Əi dije ki gei njiyə ki kibɪ ngal, taa gei kadi dije rai-de lapiya ki buki-naa ti lo kingə-naa je ti lə kosi je tɔ. Gin kəy kaw-naa je ti, ə se lo ne kuso

✧ 20:37 Tɛɛ ki taga 3.2, 6 ✧ 20:43 Pa je 110.1

je ti, a gei lo kisi dije ki bo, kate no dije ti. ⁴⁷ Taai ne maji je la nje ngaw koy je pæti pæti jide ti, ningæ adi kæm dije ki kæl ta ki Luwæ ki gine gangi al, kadi dije ooi-de tæki n-æi dije ki maji. Go kilæ rade je ti ki be kin, Luwæ a gangi-n ta ki ngæ ngay dæde ti itæ ndægi dije.»

21

Kadi kare la nje ngaw koy ki nje ndoo

(Mk 12.41-44)

¹ Jæju un kæmne isi oo-n nje ne kingæ je ki isi ilæi kadi-kare læde me ne kadi-kare ti. ² Ningæ oo nje ngaw koy ki nje kæm-to-ndoo kare re ki ngan silæ joo ilæ to. ³ Æ Jæju æl æ næ: «M-æl sæsi tæki ræjeti, nje ngaw koy ki nje ndoo kam ilæ kadi-kare itæ ndægi dije pæti. ⁴ Tadæ ndægi dije pæti kam, adi burim la je læde, næ nje ngaw koy kin, me ndoo ti lie, ne ki nay jie ti kadi ra-n ki rone æ un ba pu adi.»

Jæju æl ta læ kæy kaw-naa ki a tuji

(Mt 24.1-2; Mk 13.1-2)

⁵ Go ti, dije madi isi æli ta dæ kæy ti læ Luwæ, æli æi næ: mbal je ki ndole ki rai, ki ne je ki dije adi Luwæ kin ra adi kæy kin æti bæl ki dum biti. Næ Jæju æl-de æ næ: ⁶ «Ne je pæti ki oi-de kin, ndæ madi a re noo ki mbal kare ki a nay kadi isi dæ made ti goto; a budi-de nangi mur mur.»

Ne kaji je ki a taji dækagilo ki kq ki a re

(Mt 24.3-8; Mk 13.3-8)

⁷ Lo kin ti, dije ka kin dæji Jæju æi næ: «Nje ndo dije, dækagilo ti ki ra bangi æ ne je kin a rai ne æ? Æ ne kaji ki ban æ a taji kadi dije gærii dækagiloe kin æ?»

⁸ Æ Jæju æl-de æ næ: «Indæi kæm-kædi dæ ræsi ti, iyæi ta

rəbi adi dəw ədi səsi al. Tado dije ngay a rəi ki təm əi nə: “Mi ə mi Kirisi”, taa a əli tə əi nə: “Dəkagilo re ngata”, nə maji kadi uni gode al. ⁹ Loki a oi ka rə je, dije a ii ki naa ki rə je kin, adi bəl ra səsi al. Tado ri ri ka ne je kin a rəi bəy taa, nə e dəbəy ndə ta ji naa ti noo al bəy.»

¹⁰ Ba Jəju əl-de bəy ə nə: «Gin be madi a aw rə də gin be madine, kəbe madi a aw rə də kəbe madine ti. ¹¹ Dənangi a yəki, yəki ki əti bəl, taa ki lo je ki dangi dangi, moy je ki njé tə ko dije a osi je, bə a o je. Ningə ne je ki əti bəl ngay a ii ki dərə ti rəi ki ne kəji je ki to bəl.

Dəkagilo kində kəm-ndoo

¹² «Nə kəte nə ne je ti kin piti, dije a indəi jide dəsi ti, a adi səsi kə. A awi səsi lo kaw-naa je ti, a buki səsi dangay ti, a awi səsi nə ngar je ti ki boy, ki nə njé kəbe je ti ki mbata ləm. ¹³ Lo kin ti, e ta rəbi ki a ingəi kadi imai naji ləm ki rəde ti. ¹⁴ Ningə ne ki kadi indəi dəsi ti ə to kin. Onosi kadi isangi ta madi indəi dəsi ti kəte kadi tə əli-de inajii ta dəsi ti. ¹⁵ Tado mi wa m-a m-adi səsi ta ki gosi ki kadi əli-de. Ningə njé kəsi səsi ta a asi kadi awi ki ta madi ki kadi əsi kəm yəsi ə se kadi najii al. ¹⁶ A oi kadi kəsi je, ki bawsi je, ki ngakəsi je, nojisi je ba pəti, ki madisi je a uni dəsi kadi adi dije. Ningə a gangi ta koy də dije ti ngay dansi ti. ¹⁷ Dije pəti mede a majal səsi ki mbata ləm. ¹⁸ Nə bisi dəsi kare ka a osi kə al. ¹⁹ Ningə e me kuwə təgi ba ti ə yə a ingəi kaji.

Tuji ki a tēg də be bo Jorijaləm ti

(Mt 24.15-21; Mk 13.14-19)

²⁰ «Loki a oi njé rə je iləi-naa gəi də Jorijaləm kin bə, kadi igəri təkəi dəkagilo tuje asi ngata. ²¹ Be ə, dije

ki isi Jude ti a ayi-naa ki dɔ mbal je ti, ə kadi njé ki isi me be bo Jorijaləm ti, tɛɛi ki taga kɔ, ningə kadi dije ki awi wale, tɔli me be bo ti al. ²² Tado a e ndɔ gangi ta ki kadi ne je pəti ki Makitibi lə Luwə əl tae a rai ne. ²³ NDəe ti kin, kəm-to-ndoo ki gəe goto a e lə dəne je ki njé səm, ki njé kadi mba ngan je. Tado kəm-to-ndoo ki ngay a ra dije, taa wongi lə Luwə a re dɔde ti me be ti kin tɔ. ²⁴ Dije a tɔli-de ki kiyə kasigar, a uwəi-de awi səde bəə ti dɔ be je ti ki dangi dangi. Dije ki gəri Luwə əl a njiyəi dɔ Jorijaləm mbisəi-e mbaraki mbaraki, biti kadi dɔkagilo ləde ki Luwə oji ində ngangine.

Re NGon dɔw
(Mt 24.29-31; Mk 13.24-27)

²⁵ «Dɔkagiloe ti kin, ne je ki to bəl a tɛɛi kəm kadi ti je, ki nay je, ki mee je✧. Man ba a j, kae a ba ki taa, adi dije ki gin be je ti ki dangi dangi, bəl a tɔl-de. ²⁶ Bəl a tɔl-de adi dadi par par, isi nginai ta ne ki a tɛɛ dɔde ti dɔnangi ti. Tado tɔgi je ki dɔrɔ ti a yəki. ²⁷ Lo kin ti ə yə a oi-mi *NGon dɔw m-a m-re me kil ndi ti. M-a m-re ki tɔgi, me kunji ti ki əti bəl✧. ²⁸ Loki ne je kin rai ne ningə, maji kadi irai rəsi, ɔri dɔsi taa, tado kagi lo kingə dɔ ləsi e bəsi.» ²⁹ Ningə Jəju un ne kare ndo-n-de ne ə nə: «İgɔi kagi mbaykote ki ndəgi kagi je oi. ³⁰ Loki mbie ilə ngirə kiti kin ningə, igəri kadi nay ba e bəsi ngata. ³¹ Be tɔ ə, loki oi ne je kin rai ne ningə, maji kadi igəri təki kɔbe lə Luwə e bəsi. ³² Ningə təki rɔjeti, adi m-əl səsi, dije ki isi ki dɔde taa ne kin a oyi tigə əl bəy ə ne je kin a rai ne. ³³ Dɔrɔ ki dɔnangi a gotoi ndɔ madi, nə ta ləm a tɔ lo tone ti ba ratata ki nɔ ti.

✧ 21:25 Ejay 13.10; Ejəkəl 32.7; Juwəl 3.3-4 ✧ 21:27 Daniyəl 7.13

Kisi dɔgi ti

³⁴ «Maji kadi isi dɔgi ti, bi adi go ne kuso ki go ne kay, ki taga ki do ne ki duniya ti ne uwə mesi adi ndo kin uwə səsi nangi busi al. ³⁵ Kadi uwə səsi nangi tæki bandi a osi-n do kanji je ti kin be al. Tado e ne ki a osi do dije ti pæti ki donangi ti. ³⁶ Ningə kadi itoi bi al, əli ta ki Luwə ki dəkagilo je pæti kadi tæ ingəi tɔgi idumi do ne je pæti ki a rai ne kin, ə kadi iteɛi ai taa ta kəmm *mi NGon dəw ti.»

³⁷ Re kada ba, Jəju ndo ne dije gin kay ti lə Luwə. A re kondɔ tɔ ningə, tɛɛ aw do mbal ti ki bari-e do mbal kagi bini je ti. ³⁸ Loki lo ti njay tɔ ba, kosi je rai gin kay ti kadi ooi do ta lie.

22*Judası un do Jəju*

(Mt 26.1-5, 14-16; Mk 14.1-2, 10-11)

¹ Nay mapa ki əm ɔde al, ki bari-e nay Paki e basi☆. ² Njé kun do njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki njé ndo ndu-kun je, sangi rəbi kadi n-uwəi Jəju n-təli-e, nə bəli kosi je. ³ Ningə *Satə ur me Judası ti ki bari-e Isikariyoti ki e ki kare mbɔ njé ndo je ti lə Jəju ki dɔgi gide joo. ⁴ Ur me ti ade aw ində ta naa ti ki njé kun do njé kijə ne məsi kadi-kare je ki njé kun do njé ngəm ta kay lə Luwə, do rəbi ti ki kadi ilə-n Jəju jide ti. ⁵ Lo kin ti, rɔ njé je ki Judası aw ingə-de ka kin nəl-de ngay adi ndude osi naa ti kadi n-adi-e la. ⁶ Judası ndigi do ti, nga ningə ilə ngirə sangi rəbi ki to kadi ilə-n Jəju jide ti ki kanji kadi kosi je ooi loe.

Jəju adi indəi do ne kuso Paki naa ti

(Mt 26.17-19; Mk 14.12-16)

☆ **22:1** Tɛɛ ki taga 12.1-27

⁷ NDɔ kuso mapa ki əm ɔde al, ki e ndɔ ki kadi dije tɔli ngan dɔgi bati je mbata ne kuso Paki asi. ⁸ Ə Jəju ilə Piyər əi ki Ja ə nə: «Awi indəi dɔ ne kuso Paki dana kadi j-usoi.» ⁹ Ba əi je tɔli dɔji-e əi nə: «Lo ki ra be ə indigi kadi j-aw ji ra ne kuso titi ə?» ¹⁰ Ningə Jəju ilə-de ti ə nə: «Awi, loki isi uri ki me be ti ba, a ingəi dɔngəm kare ki otɔ gum man dɔne ti ningə uni goe, uri me kəy ti ki ur ti. ¹¹ Loki uri goe ti ba, əli ba nje kəy kin əi nə: “Nje ndo dije ə nə kadi ji dɔji se me kəy ki ra ə kadi n-uso ne Paki ti ki njé ndo je ləne wa?” ¹² Lo kin ti, a ɔji səsi me kəy ki boy. Me kəy kin to taa, ki ne je pəti me ti. Lo kin ə a rai ne kuso ti kadi j-usoi. ¹³ Piyər əi ki Ja awi ningə, ingəi ne je pəti asi naa təkɔ wa ki Jəju əl-n-de ka kin, adi rai ne kuso Paki, indəi dɔe dana.»

Ne kuso la Babe

(Mt 26.26-29; Mk 14.22-25; 1Kor 11.23-26)

¹⁴ Loki dɔ kadi asi, Jəju əi ki njé kaw kilə je isi ta ne kuso ti. ¹⁵ Ə Jəju əl-de ə nə: «M-ndigi ngay kadi m-uso ne Paki kin səsi bəy taa kadi m-ingə kɔ. ¹⁶ Ningə m-əl səsi, m-a m-uso səsi ki rangi gogi al, bitɔ kadi ne kuso kin tɔl tane me beko ti la Luwə.» ¹⁷ Go ti, Jəju taa kɔpi kasi kandi nju, ra oyo Luwə dɔ ti, ningə təl-n adi njé kaw kilə je əl-de ə nə: «Itaai ayi-naa dansi ti, ¹⁸ Tadɔ, m-a m-ay kasi kandi nju ki rangi al, bitɔ kadi beko la Luwə re-n.» ¹⁹ Go ti, Jəju un mapa, ra oyo Luwə dɔ ti, uwə tətɔ naa ti, təl-n adi njé ndo je, ningə əl-de ə nə: «E kin e darəm, ki e ki kun kadi mbata ləsi. Itaai usoi kadi mesi ole-n dɔm ti.» ²⁰ Go ne kuso ti, Jəju un kɔpi kasi kandi nju, ra təkɔ ra-n

kāte ka kin be bəy, ningə əl-de ə nə: «Kəpi kin e kun mindi ki sigi me məsim ti ki a ay mbata ləsi✧.

²¹ «Ningə kadi igəri təkī dəw ki a ilə-m ji dije ti, isi səm ta ne kuso ti ki ne wa kin. ²² Mi *NGon dəw m-a m-oy təkī Luwə ɔji-n, nə kəm-to-ndoo e lə dəw ki a ilə-m mi NGon dəw ji dije ti.» ²³ Lo kin ti, njé kaw kilə je iləi rəde isi dəji-naa ta dande ti se naa dande ti ə kadi a ra ne ki be kin wa?

Dəw ki e ki bo

(Mt 20.24-28; 19.28; Mk 10.41-45)

²⁴ Go ti, njé kaw kilə je iləi ngirə naji-naa ta ti ki təgide əi nə se nə ə a e ki bo dande ti wa? ²⁵ Ə Jəju əl-de ə nə: «NGar je ki ɔi be də gin dije ti ki dangi dangi ki dənangi ti ne, rai rəde kadi n-əi baɓe je də dije ti, taa njé ki təgi kəbe e jide ti, indəi təgi də dije ti adi bəri-de njé ra maji je tə. ²⁶ Nə səi, maji kadi irai təkī əi je isi rai kin be al. Dəw ki e ki təgi dansi ti, maji kadi təl rəne dəw ki də du ti, ningə kadi dəw ki nje kun dəsi, təl nje ra kilə ləsi tə. ²⁷ Tadə dəw ki nje kisi ta ne kuso ti nim, dəw ki nje re ki ne kuso nim, dande ti ki joo kin, e ki nje kisi ta ne kuso ti ə e ki bo al a? Ningə mi, m-isi dansi ti tə nje re ki ne kuso kadi səsi. ²⁸ Səi ə səi dije ki uwəi təgisi ba səm me kə ti. ²⁹ Ningə təkī Luwə ki Bai adi-m kəbe ka kin ə, mi m-adi-n səsi tə. ³⁰ A usoi je, a ayi-naa je səm me bəkə ti ləm. Ningə a isi də kimbər kəbe ti kadi igangi ta də gin ka *Isirayəl ti ki dəgi gide joo.»

Jəju əl təkī Piyər a naji ta gər-ne

(Mt 26.31-35; Mk 14.27-31; Jə 13.37-38)

³¹ Jəju əl Simə ə nə: «Simə, Simə, Su dəji ta rəbi kadi n-siyə səsi təkī dəw a siyə-n ko me kee ti be.

✧ **22:20** Təe ki taga 24.8; Jərəmi 31.31-34

³² Nə mi, m-əl ta ki Luwə mbata ti ləi, kadi ilə kadi-me ləi kə al. Ningə loki a təl ki rəm ti, maji kadi ilə dingəm me ngakoi je ti.» ³³ Ə Piyər əl Jəju ə nə: «Babe, mi basi kadi re e dangay ka m-a m-aw ti səi. A re e-n koy ka m-a m-oy səi.» ³⁴ Ə Jəju təl əl-e ə nə: «Piyər, adi m-əli, bone wa kin, kunə kinjə nq al bəy ə, a naji ta nja mitə təki igər-m al.»

La, ki bəl, ki sa nja

³⁵ Jəju əl njé ndo je ə nə: «Loki kəte m-ilə səsi ki kanji kadi uni la, ə se bəl, ə se sa njasi kin ne madi du səsi ma?» Ə iləi Jəju ti əi nə: «Jagi, ne madi du-je al.» ³⁶ NGa ə Jəju əl-de ə nə: «Ningə ki ngəsine kin, dəw ki aw ki la ba kadi un jine ti, e ki aw ki bəl ə kadi un jine ti. A kin ə re dəw madi aw ki ne kati al ə kadi or kibi ki rone ti gati-n ə iyə lae ndogi-n ne kati kare uwə jine ti tə. ³⁷ Adi m-əl səsi, səbi kadi ne ki makitibi lə Luwə əl tae ə nə: “Tidəi-e dan njé ra majal je ti✧,” kin ra ne dəm ti. Ningə ne ki səbi kadi a re dəm ti kin, a ra ne.» ³⁸ Ə njé ndoo je əli-e əi nə: «Babe, ne kati ə e joo kin.» Ba əl-de ə nə: «E wa kin asi.»

*Jəju əl ta ki Luwə də mbal kagi bini je ti
(Mt 26.36-41; Mk 14.32-38)*

³⁹ Go ti Jəju tēē, ningə təki isi ra-n kəte kəte, un ta rəbi isi aw ki də mbal kagi bini je ti. *Njé ndo je lie uni goe. ⁴⁰ Loki rəi tēēi də mbal ti, Jəju əl njé ndo je ə nə: «Əli ta ki Luwə, kadi osi me ne na ti al.» ⁴¹ Ba or rone say ndəy, ningə əsi məkəsine nangi, əl ta ki Luwə ə nə: ⁴² «Bai, re indigi ə, əsi kq kin ngərəngi kə rəm ti. Nə ke ə kadi e ndigi ləm mi al, nə kadi e ndigi ləi j wa ə təl tane.» ⁴³ Lo kin ti nqə be, malayka kare

✧ 22:37 Ejay 53.12

ĩ dɔrɔ ti re ade tɔgi. ⁴⁴ Bəl ra Jəju, NDile isi nangi al, adi əl ta ki Luwə ki tɔgine, təte tosi nangi tə kər məsi be.

⁴⁵ Go kəl ta ti ki Luwə, Jəju ĩ taa, təl re rɔ njé ndo je ti ningə, ingə-de, isi toi bi ki me-kɔ. ⁴⁶ Ə əl-de ə nə: «Wa! isi itoi bi wa biti a? ĩ taai, ə əli ta ki Luwə, kadi osi me ne na ti al.»

Kuwə Jəju

(Mt 26.47-55; Mk 14.43-49; Jq 18.3-11)

⁴⁷ Loki Jəju a əl ta ba bəy ningə, kosi dije teei noo isi rəi. Judasi, ki e ki kare dan njé ndo je ti lə Jəju ki dɔgi gide e joo ə e nɔde ti. Re ki rɔ Jəju ti kadi n-uwe ki rone ti. ⁴⁸ Ə Jəju əl-e ə nə: «E ki kuwə ki a uwə-m mi *NGon dəw ki rɔi ti ə a ilə-m ji dije ti!»

⁴⁹ Loki njé njiyə ki Jəju ooi ne je ki isi ra ne kin be ba, dəji Jəju əi nə: «Babe, sɔbi kadi ji tigə-de ki ne kati ə se kadi ji ra ban ə?» ⁵⁰ Ningə loe ti noo, ki kare dande ti ɔr kiyə tigə-n paja lə ki bo lə njé kijə ne məsi kadi-kare je, ba tigə mbie ki dɔ ji kɔ ti lati gangi. ⁵¹ Nə Jəju əl-de ə nə: «Asi be ngata, iyəi-de adi rai.» Ningə ilə jine ɔdi-n mbi paja ka kin, ba mbie təl to maji gogi. ⁵² Go ti, Jəju un ta əl ki bo je lə njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki njé je ki njé ngəm ta kəy lə Luwə, ki ngatɔgi je ə nə: «To tə ne ki mi nje bogi, ə irəi ki kiyə kasigar je, ki gɔl je taa kadi uwəi-mi be? ⁵³ NDɔ je pəti, mi səsi naa ti gin kəy ti lə Luwə, nə jisi ɔdi-m al, ningə e ndɔ ləsi bone, e ndɔ ki kadi tɔgi je ki majal ɔdi rɔde me til ti.»

Piyər naji ta gər Jəju

(Mt 26.57-27.1; Mk 14.53-15.1; Jq 18.13-27)

⁵⁴ Lo kin ti, uwəi Jəju, awi sie, uri sie kəy lə ki bo lə njé kijə ne məsi kadi-kare je. Piyər adi ndəe ngal

ndəy, ningə un gode isi aw səde. ⁵⁵ Dije iləi por dana nati lo ti, isi ta ti, adi Piyər aw isi ta ti səde. ⁵⁶ Ningə ngon dəne kare ki nje ra kilə me kəy ti, oo Piyər isi kunji por ti, ə ində manje ba, ningə əl ə nə: «E ki isi kin ka, kəte e sie tə.» ⁵⁷ Nə Piyər naji ə nə: «Dəne, m-gər-e al.» ⁵⁸ Ba ndəy go ti ə dəw ki rangi oo Piyər, ningə təl əl bəy ə nə: «İ ka, ĩ dan dije ti lie tə.» Nə Piyər ilə dəw ti ka kin ə nə: «Jagi, mi səde al.» ⁵⁹ Biti asi kadi-kare go ti, ningə dəw ki rangi təl re də ti bəy ə nə: «Ki rəjeti, dingəm kin kəte e sie tə, tadə e dəw ki Galile ti.» ⁶⁰ Ə Piyər ile ti ə nə: «Dingəm, m-gər me ta ləi ki ige kadi əl kin al.» Ba ta naa ti noq wa ki Piyər isi əl ta tane ti ba bəy ningə, kunə kinjə nq. ⁶¹ Loe ti noq, Jəju ilə rəti go Piyər, ba me Piyər ole də ta ti ki Jəju əl-e ə nə: «Bone wa kin, kəte bəy taa kadi kunə kinjə nq, a naji ta nja mitə ə nə igər-m al[☆],» ka kin. ⁶² Piyər ində lo tē taga, nq ki man kəmne.

Dije taji Jəju, tindəi-e

(Mt 26.67-68; Mk 14.65)

⁶³ Dije ki njé ngəm Jəju, mbəi sie je, tindəi-e je. ⁶⁴ Ba dəi kəme ə əli əi nə: «Nə ə indəi wa igər dəwe adi j-o!» ⁶⁵ Taa nē taji je ki rangi ngay tē tade ti ki rəe ti tə.

Jəju a nq njé gangi ta je ti lə Jipi je

(Mt 26.59-66; Mk 14.55-64; Jə 18.19-24)

⁶⁶ Loki lo ti ningə, ngatəgi je lə *Jipi je, ki njé kun də njé kijə nē məsi kadi-kare je, ki njé ndo ndu-kun je, ingəi-naa, awi ki Jəju nq njé gangi ta je ti lə Jipi je. ⁶⁷ Ningə əli-e əi nə: «Re e ĩ ə ĩ Kirisi ki Luwə mbəte ə əl-je adi j-o.» Ə Jəju ilə-de ti ə nə: «Re m-əl səsi ka a taai mem al. ⁶⁸ Taa re m-dəji səsi ta ka a iləi-mi ti al

☆ 22:61 22.34

tə. ⁶⁹ Nینگə ki j-ai ta jije ti ne kin, ilə ngire bone kin, mi *NGon dəw m-a m-isi də ji kə Luwə ti ki nje təgi ngata.» ⁷⁰ Ba pəti dəji-e əi nə: «Adi j̄ ngon lə Luwə ta?» Ə Jəju əl-de ə nə: «Səi je wa əli ki tasi təki, mi NGon lə Luwə.» ⁷¹ Lo kin ti, əli əi nə: «E kin, ji sangi kadi dəw madi ki rangi əl ta dəe ti bəy a? J-əi je wa j-oi ta ka tae ti ki mbije ne ngata kin.»

23

Jəju a nə ngar Pilati ti

(Mt 27.2, 11-14; Mk 15.1-5; Jə 18.28-38)

¹ Go ti, j̄i taai pəti awi ki Jəju nə *Pilati ti. ² Nینگə lo kin ti, iləi rəde isi indəi ta də Jəju ti əi nə: «Dingəm kam j-inge isi sulə dije kadi buki-de wale. Əl-de kadi ugəi la-mbə nje kə ki bo Səjar al. Taa a də ti nōq əl bəy təki n-e Kirisi, n-e ngar.» ³ Ə Pilati dəji Jəju ə nə: «J̄ ngar lə *Jipi je a?» Ba Jəju ile ti ə nə: «E ta ki tēē tai ti.» ⁴ Lo kin ti, Pilati əl ki bo je lə njé kijə nē məsi kadi-kare je ki kosi je ə nə: «M-ingə nē madi ki asi kadi m-gangi-n ta də dingəm ti kin al.» ⁵ Nə uwəi tade ngə əi nə: «E nje sulə dije ki nē ndo ləne kadi taji rə. Ilə ngire Galile ti, un-n dənangi ki Jude ba pəti, biti ə tēē-n rəjeti ne kin.»

Jəju a nə Erodī ti

⁶ Loki *Pilati oo ta kin nینگə dəji ə nə se dingəm kin e dəw ki Galile ti wa? ⁷ Ə loki oo kadi Jəju j̄ gin bəkə ti lə *Erodī nینگə, ilə sie adi Erodī ki dəkagiloe ti kin e Jorijaləm ti nōq tə. ⁸ Loki Erodī oo Jəju ba, rəe nəl-e ngay tadə mari nu ba ə isi sangi kadi n-oo Jəju əji-n də ta lie ki dije isi əli. Erodī ində mene ti kadi Jəju a ra nē kəji je kadi n-oo. ⁹ Ə dəje ta je ngay,

nə Jəju ile ti al. ¹⁰ Ki bo je lə njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki njé ndo ndu-kun je əi nqo, isi səki dɔ Jəju ki tɔgide. ¹¹ Erodɔ əi ki asigar je ləne kidi Jəju, mbəi sie, ɓa iləi kibi ki ndole rəe ti, ə təli iləi sie adi Pilati gogi. ¹² NDəe ti nqo, Erodɔ əi ki Pilati ki kəte əi njé ɓa je lə naa, təli madi-naa je.

Gangi ta koy dɔ Jəju ti

(Mt 27.11-26; Mk 15.1-15; Jq 18.39-19.16)

¹³ *Pilati ɓar ki bo je lə njé kijə ne məsi kadi-kare je ki njé kun dɔ kosi je, ¹⁴ əl-de ə nə: «tɔrəi ki dɔngəm kin adi-mi əi nə e nje sulə dije ɓuki-de wale, nə me ta ti ki m-dəje nɔsi ti ne kin, m-ingə ne ki majal ki isəki-e-n, ki asi kadi m-gangi-n ta dɔe ti al. ¹⁵ *Erodɔ ka ingə ne madi al tɔ, tadɔ təl ilə sie rɔjeti gogi. Ne ki asi kadi dəw təl-e-n goto. ¹⁶ Be ə, m-a m-adi indəi-e par ə m-a m-iyɛ taa.» [¹⁷ Pilati əl be mbata dɔ ɓal je pəti, lo ra nay paki ti, sɔbi kadi Pilati ɔr dəw kare dangay ti adi-de.]

¹⁸ Nə dije pəti uni ndude ki taa əli əi nə: «təl-e kɔ ə ɔr Barabasi adi-je.» ¹⁹ Barabasi e dəw ki uwəi-e dangay ti mbata e dan dije ti ki wongi ra-de dɔ njé kɔɓe je ti me ɓe ti nim, təli dəw nim.

²⁰ Ningə təki Pilati ndigi-n kadi n-iyə Jəju taa, təl dəji-de ta dɔ ti ɓəy. ²¹ Nə əi je əli ta ki ndu ki ngə ngay əi nə: «tɔe kagi-dəsi ti, iɓe kagi-dəsi ti.»

²² Pilati re səde dɔ ti ɓəy ki kɔ mitə ə nə: «E ri ki majal ə dɔngəm kin ra ə? Ne ki asi kadi dəw təl-e-n goto, adi m-a m-adi indəi-e par ə m-a m-iyɛ taa.»

²³ Nə əi je ai dɔ ndude ti, uni ndude ki taa, əli ta ki tɔgide ngay itə ki kəte kadi ɓe kagi-dəsi ti tə ɓə wa.

²⁴ Be ə, Pilati un ndune kadi n-ra ne ki kosi je ndigi.

²⁵ Adɔr Barabasi ki ndigi kadi ɔr-e adi-de. Barabasi

e dāw ki uwāi-e dangay ti mbata e dan dije ti ki rai wongī dō njé kōbe je ti nīm, taa tōli dāw nīm. NGa ningā ndigī kadī tō Jəju taa n-ule ji asigar je ti kadī rai sie nē ki go ndigī ti lāde əi kosi je.

*Awi ki Jəju ki lo be kagi-dəsi ti
(Mt 27.32; Mk 15.21)*

²⁶ Loki asigar je isi awi ki Jəju ningā, ingāi Simō, dāw ki Sirān ti, ki i wale, ba indāi kagi-dəsi lə Jəju dōe ti, adi oti goe ti. ²⁷ Kosi dije ngay uni go Jəju. Dāne je indāi kadide nōi, ndingāi rōde mbata lie. ²⁸ Be ə, Jəju yəti kāmne ki dōde ti, əl-de ə nā: «Dāne je ki Jorijalām, inōi-mi al, nā kadī inōi rōsi səi je wa, ə inōi ngansi je. ²⁹ MBata ndō a re nōō kadī dije a əli əi nā: “Maji-kur ə dō kuji dāne je ti, e dō njé je ti ki oji ngon ndō kare al, ki ilāi mba ta ngon ti al.” ³⁰ Lo kin ti nōō be, dije a əli mbal je əi nā: “Osi dōje ti!” Ə a əli dii je əi nā: “Ibōyōi-je✧!” ³¹ Kin ə dāw ra kagi mbal be ningā, kagi ki tuti taa yāe a to ban ə?»

³² Lo kin ti, rai ki baw kaya je ki njé tōl nē joo kadī tōli-de naa ti ki Jəju.

*Dije bəi Jəju kagi-dəsi ti
(Mt 27.33-44; Mk 15.22-32; Jq 19.17-24)*

³³ Loki rai tēji lo ti ki bari-e «Ka dō dāw» bā, asigar je bəi Jəju kagi-dəsi ti, loe ti nōō, taa bəi baw kaya je ki joo ka kin naa ti ki Jəju dō kagi-dəsi ti tō. Bəi ki kare dō ji kōe ti, ə bəi ki nungī dō ji gāle ti tō. ³⁴ Ningā Jəju əl ə nā: «Bai, adi mei səl dōde ti, tadō gəri nē ki a rai kam al.» Nōō be, asigar je tigāi kir (mbare) dō kibī ti lie, ləbi-naa. ³⁵ Kosi dije ai nōō a goi-de, ningā njé kun dō *Jipi je ibəi Jəju kogii əi nā: «Aji dije ki rangī, ən ə, kadī aji rōne e wa adi j-o tō, təkī re e

✧ 23:30 Oje 10.8

Kirisi læ Luwə ki Luwə mbəte☆.» ³⁶ Asigar je ka kin agi ki rə Jəju ti, mbəi sie, ɓa adi-e kasi ki masi kade ay☆. ³⁷ Ningə əli-e əi nə: «Re j̄ ngar læ Jipi je ə, aji rəi j̄ wa adi j-o.» ³⁸ Ba ndangi ne madi ɓəy tə me ba ti, indəi taa də Jəju ti əi nə: «Dəw kam e ngar læ Jipi je.»

³⁹ Ningə baw kaya kare ki ɓəi-e də kagi-dəsi ti taji Jəju ə nə: «J̄ al ə ə nə j̄ Kirisi ki Luwə mbəte a? Aji rəi j̄ wa, ə aji-je səi.» ⁴⁰ Nə e ki nungi kəl ki madine ə nə: «J̄ ki ta ki gangi ki kare wa kin isi dəi ti tə kin, iɓəl Luwə al a? ⁴¹ Ki ɔji dəje, e go ti, tadə e ne ki je wa j̄i dibi ə j̄i tət̄i kande, nə e, ne madi kare ki majal ki ra goto.» ⁴² Ba e ki nje kəl ki madine ka kin təl əl Jəju ə nə: «Jəju, ndə ki a re tə ngar ə, adi mei ole dəm ti.» ⁴³ Ə Jəju ile ti ə nə: «Təki rəjeti, adi m-əli, ɓone wa kin a j̄ səm naa ti me ɓe rənəl ti.»

Koy Jəju

(Mt 27.45-56; Mk 15.33-41; Jq 19.28-30)

⁴⁴ Ki kadi ki kaw ki jam də ɓe ti be, ə lo ndul dənangi ti bit̄i kadi ki mitə ki lo səlɔ. ⁴⁵ Kadi ur dana, dəw oo-e al. NGA ningə, kibi ki gangi lo ki me kəy ti læ Luwə gangi dana læ naa je joo☆. ⁴⁶ Ba Jəju unndune ki taa ə nə: «Bai, m-iyə ndilm me jii ti.» Ningə go ta ti kin ɓa kəəe t̄e. ⁴⁷ Loki ki bo læ asigar je oo ne je ki rai ne kin be ɓa, ilə t̄oji də Luwə ti ə əl ə nə: «E ki rəjeti, dəw kin e dəw ki dana.» ⁴⁸ Kosi dije ki əi lo ne ti kin, loki ooi ne ki ra kin ɓa, t̄əli ɓe je ki kadide ki kində, ndingəi rəde. ⁴⁹ Dije p̄əti ki gəri Jəju, ki dāne je ki j̄ sie Galile ti, ai say indəi kəmde a ooi ne je ki isi rai ne.

☆ 23:35 Pa je 22.8-9   ☆ 23:36 Pa je 69.22   ☆ 23:45 T̄e ki taga 26.31-33

*Kilə Jəju be nin ti**(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Jə 19.38-42)*

⁵⁰ Lo kin ti nōō be ə, dɪŋgəm kare ki tœ nə Jisəpi i nōō re. Jisəpi e ki kare dan njé gangi ta je ti lə *Jipi je, e dəw ki maji, e dəw ki dana, ⁵¹ adi ne je ki made je dōai naa ti ə rai kin, e ndigi səde dō ti al. Jisəpi e dəw ki Arimate ti, ki e be lə Jipi je. E isi nginə ta kōbe lə Luwə ki kadi a re. ⁵² Jisəpi aw rō *Pilatı ti, dəje nin Jəju. ⁵³ Be ə, aw risi nin Jəju dō kagi-dəsi ti, re-n nangi, dole ki kibi, ɓa aw ile me be nin ti ki rai kadi mbal ti. E be ki dəw ilə nin ti al ɓəy. ⁵⁴ NDœ ti kin, e ndō ki dije isi ɔsi nja ne je naa ti, tado lo ti par ə e ndō taa kəə. ⁵⁵ Dəne je ki i ki Jəju Galile ti nu, rai sie, awi naa ti ki Jisəpi. Awi gōi be nin ki kadi ilai Jəju ti ka kin, ə ooi kuji kilə ki ilai nine. ⁵⁶ Go ti, təlɪ awi be, indai dō yibi kagi ki əti mbi, naa ti, mba kōy rō nin Jəju ti. Ningə ndō kər kəə, uwai kō rōde təkɪ ndu-kun əl-n*.

24*Jəju i lo koy ti**(Mt 28.1-8; Mk 16.1-8; Jə 20.1-13)*

¹ NDō dimasi ki sɪ ɓati ba ɓa, dəne je awi dō ɓadi ti ki yibi kagi ki əti mbi ki indai dœ dana mba kōy rō nin Jəju ti. ² Lokɪ awi ningə, ingəi mbal ki uti ta ɓadi ka kin dəw nduguru-e rangi. ³ Lokɪ uri me ɓadi ti ɓa, oi nin ʔaɓe Jəju, al. ⁴ Loe ti nōō be, gəri ne ki kadi rai al, ningə yə dɪŋgəm je joo ki ilai kibi ki ndoy rōde ti, tɛɛi hōy ki rōde ti. ⁵ ʔəl təl-de, adi ilai dōde ki nangi, nə dɪŋgəm je ka kin əli-de əi nə: «Ra ban ə isi sangi dəw ki isi kəm dan njé koy je ti ə? ⁶ E goto

* 23:56 Tɛɛ ki taga 20.10; Dətərənɔm 5.14

ne ngata, ɿ taa lo koy ti. Ningə maji kadi adi mesi ole dɔ ta ti ki əl səsi loki e-n Galile ti bəy kin.» ⁷ Əl ə nə: «Səbi kadi dije a iləi-mi *mi NGon dəw ji njé ra majal je ti kadi bəi-mi kagi-dəsi ti, ba go ti, m-a m-ɿ taa lo koy ti ki ndɔ ki kɔ mitə go koym ti.» ⁸ Lo kin ti, mede ole dɔ ta ti ki Jəju əl. ⁹ Be ə, loki təli dɔ badi ti, rəi ɔri poy nɛ je kin njé ndo je ki dɔgi gide kare əi ki ndəge je pəti adi-de oi. ¹⁰ NJé kər poy nɛ kin njé kaw kilə je e Mari ki Magidala nim, Jan nim, Mari ki kɔ Jaki nim, ki ndəgi dəne je ki əi səde. ¹¹ Nə njé kaw kilə je ooi ta kin tə ta ni adi taai ta lə dəne je ka kin al. ¹² Lo kin ti nɔɔ, Piyər ə ɿ ki ngɔdi, aw ilə mbəne be nin ti ningə, oo ta kibi je ki doləi nin par ə a nangi. Nɛ kin ndɔji Piyər ngay, loki isi təl ki be.

*Jəju əi ki njé ndo je joo dɔ rəbi ti ki kaw Emawusi
(Mk 16.12-13)*

¹³ NDəe ti wa ka kin, njé ndo je joo isi awi ngon be ti kare ki bari-e Emawusi, ki a asi kulə mətər dɔgi gide kare ki be bo ki Jorijaləm. ¹⁴ *NJé ndo je ki joo ka kin, a əli-naa ta dɔ nɛ je ti ki ra nɛ kin. ¹⁵ Ningə loki a əli-naa ta, a naji-naa ti ka kin ningə, Jəju tɛɛ uwə səde rəbi. ¹⁶ Nə kəmde uti dəe ti adi gəri-e al. ¹⁷ Ə Jəju dəji-de ə nə: «E ri ə a naji-naa ta ti dɔ rəbi ti be ə?» Ningə təli ai lo ka ti, kəmde il kiriri. ¹⁸ Ba ki kare dande ti ki tɔe nə Kiləwopasi əl Jəju ə nə: «ɿ ki kari ba par ə ɿ dəw ki isi Jorijaləm ti ne ki kanji kadi oo ka nɛ je ki rai nɛ me ndɔ je ki ne kin!» ¹⁹ Ə təl dəji-de ə nə: «E ri ə ra nɛ ə?» Ningə iləi-e ti əi nə: «Nɛ ki ra nɛ ɔji-n dɔ Jəju ki Najarəti ti, ki e nje kəl ta ki ta Luwə ti ki aw ki tɔgi ngay. Aw ki tɔgi me kilə rane ti nim, me ta kəlne ti nim, nɔ Luwə ti ki nɔ dije me ti pəti. ²⁰ Nə ki bo je ki dɔ njé kijə nɛ məsi kadi-kare ti,

ki njé kun dɔ Jɪpɪ je, uwəi-e, iləi-e ji dije ti kadi gangi ta koy dɔe ti, ə bəi-e dɔ kagi-dəsi ti. ²¹ Je j-o kadi e ə e dəw ki kadi a taa *Isirayəl je ilə-de taa. Ningə me ne je ti kin pəti, bɔne ə e ndɔ ki kɔ mitə ki ne je kin rai ne. ²² Nə ne kare, dəne je ki me bɔti ti ləje əli-je ne ki ndɔji-je ngay. Teei ki sɪ bati ba awi dɔ badi ti, ²³ nə oi nine al, ba təli rəi əli-je təkɪ malayka je teei rɔde ti əli-de təkɪ a ki dɔne taa. ²⁴ Ə madije je madi awi dɔ badi ti ba, oi ne je təkɪ wa ki dəne je əlii. Ningə e wa taa, dəw oo-e al.» ²⁵ Lo kin ti, Jəju əl-de ə nə: «Səi dije ki ne gər ləsi goto, ngə səsi kadi adi mesi kalangi ba nje kəl ta ki ta Luwə ti! ²⁶ Sɔbi kadi Kirisi a ingə kɔ be taa kadi a ingə-n tɔba ləne.» ²⁷ Be ə, ɔr-n-de gɪn makitibi je pəti ki əl ta ki dɔe ti, ilə ngire dɔ ndu-kun ti lə *Mojɪ tee-n dɔ njé kəl ta je ki ta Luwə ti pəti.

²⁸ Loki indəi dɔ be ki isi awi ti bəsi ba, Jəju ra dɔ kəmne ti tə ne ki a aw ki kəte be. ²⁹ Ə gangi-e əi nə: «Kadi ur ngata, adi lo dibi, ə nə isi nangi rɔjeti.» Be ə, tɔ aw səde lo kiside ti. ³⁰ Loki isi ta ne kuso ti səde, un mapa, ra oyo Luwə dɔ ti, uwə tətɪ naa ti, ba təl-n adi-de. ³¹ Lo kin ti ngata ə, kəmde tee adi gəri-e təkɪ e Jəju, nə loe ti nɔɔ, Jəju tən jipɪ adi ooi-e al. ³² Ə təli isi əli-naa əi nə: «Loki isi əl-je ta dɔ rəbi ti, isi ɔr-n-je gɪn ne je ki ndangi me makitibi je kin, to tə ne ki e por ə isi ɔ meje ti be.»

³³ Ba loe ti nɔɔ, ii taai, təli iləi dɔde kaw Jorijaləm gogi. Awi ingəi njé ndo je ki dəgi gide kare ki ndəge je ki gode ti kawɪ-naa isi. ³⁴ Ə pəti əli njé ndo je ki joo ka kin əi nə: «E ta ki rɔjeti kadi Bəbe j lo koy ti! Tee ingə Simɔ, adi Simɔ oo-e ki kəmne!» ³⁵ Lo kin ti, njé ndo je ki joo, iləi rɔde ɔri-de gɪn ne je ki ingə-de

də rəbi ti, ki gər ki gəri Jəju lo tətə mapa ti.

Jəju ɔji rəne njé ndo je ləne
(Jə 20.19-23)

³⁶ Loki isi əli-naa ta ba bəy nɪngə, Jəju wa tɛɛ həy dande ti, əl-de ə nə: «Lapiya e səsi.» ³⁷ Lo kin ti, bəl təl-de, ndilde tɛɛ. Gai kadi e ndil ə ooi-e. ³⁸ Ə Jəju əl-de ə nə: «Ra ban ə ndilsi goto je, mesi təsi je be ə? ³⁹ Igoi jim je, ki njam je kin oi, e mi wa. NDil aw ki dane je, ki singəne je təkə oi-mi kin al.» ⁴⁰ Lo kin ti, təji-de jine je, ki njane je adi-de ooi. ⁴¹ Rənəl dum də njé ndo je, e ne ki əti-de bəl ki dum, adi lo kadi ooi tə e ne ki rəjeti ngə. Ə Jəju dəji-de ə nə: «Awi ki ngon ne kuso ne a?» ⁴² Ba adi-e ngon dam kanji ki ndaw. ⁴³ Ə Jəju taa, uso ta kəmde ti.

⁴⁴ Nɪngə go ti, əl-de ə nə: «Ta je ki ndo ki m-əl səsi loki mi-n səsi bəy ə to kin: NDə ki m-əl səsi təkə, ne je pəti ki ndangi me ndu-kun ti lə *Moji je, ki me ta ti lə njé kəl ta je ki ta Luwə ti, ki me pa kosi je ti kin, səbi kadi a təli tade be.» ⁴⁵ Lo kin ti nga ə, Jəju adi-de ku dəde, kadi gəri me makitibi lə Luwə. ⁴⁶ Nɪngə əl-de ə nə: «E ta ki ndangi kəte, təkə mi Kirisi m-a m-ɪngə kə, dije a təli-mi, ba go ti, m-a m-ɪ taa dan njé koy je ti ki ndo ki kə mitə lə ndo koym[☆]. ⁴⁷ Dije a iləi mbɛ ki təm, ilə ngire Jorijaləm ti, biti ki rə gin dije ti pəti, kadi dije iyəi go rəbi ne rade je ki majal kə, kadi Luwə iyə-n go majal je ləde kə tə. ⁴⁸ Nɪngə səi ə səi njé ma naji kin. ⁴⁹ Ki ɔji dəm, m-a m-ilə ki ne ki Bai un mindine də ti kadi n-a n-adi səsi kin. Nɪngə a isi be bo ti ne biti kadi təgi ki j dərə ti kin re dəsi ti bəy taa.»

☆ 24:46 Ejay 53; Oje 6.2

Jəju aw dərā ti
(*Mk 16.19-20; Knjk 1.9-14*)

⁵⁰ Go ti, Jəju aw ki njé ndo je ləne ɓasi kadi ɓe ti ki Bətani, ɓa əy jine ki taa, njangi dəde. ⁵¹ Loki njangi dəde ningə, iyə-de ə ər rəne kə rəde ti, ɓa uni-e awi sie dərā ti. ⁵² Lo kin ti nɔɔ, njé ndo je əsi məkəsɪde nangi nɔe ti, ɓa təli gogi Jorijaləm ti ki rənəl ngay. ⁵³ Dəkagilo je pəti, əi gin kəy ti lə Luwə, iləi tɔji də Luwə ti.

KĒLƏ-MĪNDĪ KĪ SĪGĪ

New Testament in Bedjond (CD:bjv:Bedjond)

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Bedjond

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Bedjond

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2021-11-01

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files
dated 29 Jan 2022
a4f34a03-c89e-55e0-bc3f-22f7829df823